

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Geografie

Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základní školy

**Studijní obor
(kombinace)** Občanská výchova - Zeměpis

Vztah a změny mezi průmyslem a bydlením ve městě Vlašim na pozadí hospodářského vývoje České republiky za osmdesát let od roku 1920

The Relations and Changes between Industry and Housing in the Town of Vlašim on the Background of Economic Development of the Czech Republic during Eighty Years since 1920

Diplomová práce: 2010–FP–KGE-04

Autor:

Marie ŠVECOVÁ

Podpis:

.....

Adresa:

Pavlíkova 604/10

142 00, Praha 4 - Kamýk

Vedoucí práce: RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.

Konzultant: Jana Procházková (Městský úřad Vlašim)

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
105	7	6	10	56	8

V Liberci dne: 9.12.2009

Zadání

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 9.12.2009

Podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce RNDr. Jaroslavu Vávrovi, Ph.D. za pomoc a cenné rady při konzultacích k této práci.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá územním vztahem a změnami mezi průmyslem a bydlením ve městě Vlašim. Hodnotí průmysl a bydlení a vzájemně je porovnává v časové řadě za 80 let od roku 1920. Dále bere v úvahu vývoj průmyslu a bytové výstavby v České republice, s kterým situaci ve Vlašimi porovnává. Součástí práce je popis vybraných kvalitativních metod získávání dat a informací, které byly při zpracování práce použity.

Klíčová slova: kvalitativní metody, průmysl, bydlení, bytová výstavba, Vlašim

Annotation

This diploma thesis deals with territorial relation and changes between industry and housing in the town of Vlašim. It evaluates and compares industry and in time line of eighty years since 1920. Furthermore, it takes into account a development of industry and housing construction in the Czech Republic and compares it with the situation in Vlašim. This thesis also includes a description of chosen qualitative methods of gaining datas and information that were used during its processing.

Key words: qualitative methods, industry, housing, housing construction, Vlašim

Annotation

Diese Diplomarbeit beschäftigt sich mit der Territorialbeziehung und mit der Änderung zwischen die Industrie und das Wohnwesen in der Stadt Vlašim. Die Diplomarbeit wertet die Industrie und Wohnwesen und sie vergleicht sie miteinander im Zeitraum von achtzig Jahren, von dem Jahr 1920. Sie berücksichtigt die Industrieentwicklung und die Wohnbauentwicklung in der Tschechische Republik und im Bezug auf der Stadt Wlaschim. Die Arbeitbestand ist auch die Beschreibung die ausgewählte qualitative datenerfassunge Methode.

Schlüsselwörter: Qualitativmethoden, e Industrie, s Wohnwesen, r Wohnbau, Vlašim

Obsah

ÚVOD.....	8
1 REŠERŠE.....	9
2 KVANTITATIVNÍ A KVALITATIVNÍ METODY	13
2.1 KVALITATIVNÍ VÝZKUM	13
2.2 METODY KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	14
2.3 KVALITATIVNÍ DOTAZOVÁNÍ	15
2.3.1 Základní taktiky.....	16
2.3.1.1 Typy otázek	16
2.3.1.2 Způsob kladení otázek	17
2.3.2 Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami	18
2.3.3 Rozhovor pomocí návodu.....	18
2.3.4 Neformální rozhovor	19
2.3.5 Narativní rozhovor (vyprávění).....	19
2.3.6 Fenomenologický rozhovor.....	19
2.4 DOKUMENTY A FYZICKÁ DATA	20
2.5 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	21
2.6 METODY KVANTITATIVNÍHO VÝZKUMU.....	22
2.7 VYUŽITÍ KVALITATIVNÍCH METOD PŘI PSÁNÍ DP	23
3 MĚSTO VLAŠIM.....	24
3.1 HISTORIE MĚSTA.....	24
3.2 HISTORIE PRŮMYSLOVÉ VÝROBY	25
4 HISTORIE FIRMY SELLIER & BELLOT	29
4.1 PŘEMÍSTĚNÍ ZÁVODU DO VLAŠIMI	31
5 OBDOBÍ 1920-1935.....	33
5.1 VÝVOJ PRŮMYSLU V ČESKOSLOVENSKU V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ	33
5.1.1 Situace ve 20. letech.....	33
5.1.2 Velká hospodářská krize.....	34
5.1.3 Třicátá léta a obnova průmyslu.....	37
5.2 PRŮMYSL VE VLAŠIMI V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ.....	38
5.2.1 Obuvnický průmysl.....	38
5.2.2 Přestěhování žižkovské kapslovny do Vlašimi	39
5.2.3 Vývoj ve 30. letech.....	40
5.3 BYTOVÁ VÝSTAVBA VE VLAŠIMI	41
5.3.1 Kolonie Žižkov (Kolonka).....	43
5.4 BYTOVÁ DRUŽSTVA V ČSR.....	45
5.5 PŘÍKLADY BYTOVÉ VÝSTAVBY POD VLIVEM PRŮMYSLU	46
5.5.1 Baťova bytová výstavba ve Zlíně.....	46
5.5.2 Liebiegovo městečko v Liberci	46
5.6 SHRNUTÍ	47
6 OBDOBÍ 1945-1989.....	48
6.1 VÝVOJ PRŮMYSLU ČESKOSLOVENSKA V OBDOBÍ 1948-1989.....	48
6.1.1 Situace po roce 1948.....	48
6.1.2 Období 1953-1970.....	49
6.1.3 Období 1971-1989.....	49
6.1.4 Životní úroveň obyvatel.....	50
6.2 PRŮMYSL VE VLAŠIMI V OBDOBÍ 1945-1989	50
6.2.1 Blanické strojírny po roce 1945	51
6.2.2 Situace v 50. a 60. letech.....	52
6.2.3 Období 1970 - 1989.....	53

6.3	BYTOVÁ VÝSTAVBA V ČESKOSLOVENSKU OBDOBÍ 1945-1989	54
6.4	BYTOVÁ POLITIKA STÁTU	56
6.4.1	Financování bytové výstavby.....	56
6.5	PŘÍKLAD BYTOVÉ VÝSTAVBY OVLIVNĚNÉ PŘÍTOMNOSTÍ PRŮMYSLU	57
6.6	BYTOVÁ POLITIKA A FINANCOVÁNÍ BYTOVÉ VÝSTAVBY VE VLAŠIMI	58
6.6.1	Bytová výstavba po roce 1945.....	59
6.6.2	Kolonie Žižkov po roce 1945.....	59
6.6.3	Poválečná bytová výstavba ve Vlašimi.....	60
6.6.4	Záminka k zahájení bytové výstavby.....	61
6.6.5	Výstavba sídliště Sever	61
6.6.6	Družstevní výstavba.....	63
6.6.7	Typy družstevní výstavby	64
6.6.8	Financování družstevní výstavby svépomocí.....	65
6.6.9	Činnost bytového družstva v číslech.....	67
6.6.10	Další vývoj SBD Vlašim do roku 1989.....	68
6.6.11	Bytová výstavba ve středu města	68
6.6.12	Další bytová výstavba v 60. a 70. letech.....	69
6.6.13	Bilance bytového fondu BS.....	69
6.6.14	Občanská vybavenost města	70
6.7	BYTOVÉ VÝSTAVBA VE VLAŠIMI A V ČESKU	70
6.8	VÝVOJ POČTU OBYVATEL	74
6.9	SHRNUTÍ	76
7	OBDOBÍ 1990-2000.....	78
7.1	PRŮMYSL V ČESKU PO ROCE 1989	78
7.2	TRANSFORMACE HOSPODÁŘSTVÍ ČR	78
7.3	PRIVATIZACE STÁTNÍHO PODNIKU BLANICKÉ STROJÍRNY SELLIER&BELLOT	79
7.4	BYTOVÁ POLITIKA STÁTU PO ROCE 1989	80
7.5	PRIVATIZACE BYTOVÉHO FONDU	81
7.6	BYTOVÁ SITUACE VE VLAŠIMI PO ROCE 1989	82
7.6.1	Převod bytů do osobního vlastnictví.....	82
7.6.2	Bytový fond SBD Vlašim.....	82
7.6.3	Bytový fond BS	83
7.6.4	Bytový fond ve správě města.....	84
7.6.5	Výstavba bytů ve Vlašimi v 90. letech.....	84
7.7	VYBRANÉ CHARAKTERISTIKY OBYVATELSTVA MĚSTA VLAŠIM.....	86
7.7.1	Komentář.....	87
7.8	SHRNUTÍ	88
	ZÁVĚR.....	89
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	91
	SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ	92

Úvod

Téma mé diplomové práce zní: *Vztah a změny mezi průmyslem a bydlením ve městě Vlašim na pozadí hospodářského vývoje České republiky za osmdesát let od roku 1920*. Právě Vlašim jsem si vybrala proto, že mám k městu osobní vztah a pravidelně ho navštěvuji již od dětství.

Mým úkolem je zhodnotit vliv průmyslu na bydlení v tomto středočeském městě za 80 let do roku 2000. Při zpracovávání diplomové práce budu využívat archivní materiály, literaturu s regionálního fondu vlašimské knihovny, statistická data, informace získané rozhovory s pamětníky k tomu, abych dokázala, že strojírenský průmysl, který se do města dostal ve 30. letech 20. století přestěhováním továrny na střelivo Sellier&Bellot z pražského Žižkova, výrazně přispěl k bytové výstavbě a zlepšení občanské a technické vybavenosti města.

Přestože Vlašim byla okresní městem pouze v době existence okresu Vlašim a jinak byla a je druhým největším městem benešovského okresu, tak v mnohém Benešov předčila. Před přestěhováním žižkovské kapslovny bylo vlašimsko malozemědělskou oblastí. Od okamžiku příchodu továrny se Vlašim začala měnit na průmyslové město. Počet obyvatel se během sedmdesáti let čtyřnásobně zvětšil a ve městě vyrostly nové čtvrti rodinných domů a sídliště. Vlašim byla, dle mého názoru, v době největší produktivity podniku nejdůležitějším městem benešovského okresu.

Situaci ve Vlašimi budu porovnávat s vývojem průmyslu a bytové výstavby v České republice.

1 Rešerše

V první části diplomové práce budou představeny vybrané kvalitativní metody získávání dat a informací. Proto bude první část rešeršní práce zaměřena na vybrané publikace zabývající se touto tematikou. Dále budou navazovat publikace a odborné články týkající se hospodářského vývoje a bytové politiky.

Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 978-80-7367-040-2.

Kniha se zabývá základními metodami a aplikací kvalitativních metod. V úvodu se zaměřuje na základy metodologie vědy a na popis kvantitativního, kvalitativního a smíšeného výzkumu. Dále se autor věnuje pouze výzkumu kvalitativnímu. Zmiňuje se o vývoji kvalitativního výzkumu, školách a teoriích. Navazuje základními přístupy kvalitativního výzkumu (př. etnografický výzkum, biografický výzkum, zkoumání dokumentů aj.). Po této části již provází čtenáře samotným výzkumem od návrh plánu, přes výzkumné metody, kódování a zobrazení dat, po metody vyhodnocení dat a následnou interpretaci. V závěru se objevuje hodnocení kvality výzkumu a využití informačních technologií v kvalitativním výzkumu. Celá kniha je protkána příklady z praxe, tabulkami a schématy.

Clifford, Nicholas J. – Valentine, Gill. Key methods in geography. 1st pub. London: Sage, 2003. ISBN 076197492X.

Publikace provází geografickým výzkumem od jeho příprav po analýzu dat a výstupy výzkumu. První část se zabývá přípravami na výzkumný projekt a radí jak při něm postupovat. Dále navazuje kapitola popisující metody výzkumu v humánní geografii (př. dotazníkový výzkum, vyhledávání dat v archivních materiálech, zúčastněné pozorování aj.). Kniha pokračuje popisem metod používaných pro výzkum ve fyzické geografii (př. sbírání vzorků, měření a pozorování v terénu aj.). Třetí část obsahuje metody zpracování a prezentace dat a informací získaných výzkumem. Každá podkapitola má v závěru seznam literatury zabývající se tématem. V knize se objevují příspěvky více autorů.

Miovský, M. Kvalitativní metody v psychologickém výzkumu. Vyd. 1. Praha: GRADA, 2006. 331 s. ISBN 80-247-1362-4.

Jedná se o publikaci popisující aplikaci kvalitativních metod v psychologickém výzkumu. V úvodu se objevuje charakteristika kvalitativního přístupu, jeho historicko-filozofické kořeny a základní rámec (pozice výzkumníka, aplikace kvalitativního přístupu). Navazují kapitoly zabývající se samotným výzkumem. Začíná přípravnou fází výzkumného projektu včetně výběru výzkumného souboru, pokračuje rozbořem metod získávání kvalitativních dat a dále metodami jejich zpracování a analýzy. V závěru se autor zmiňuje o technikách kontroly hodnotnosti celého výzkumného procesu včetně zpracovaných a analyzovaných dat. Nezapomíná ani na etická pravidla, která by se při provádění psychologického výzkumu měla dodržovat. Kniha je protkána příklady již uskutečněných výzkumných projektů, které napomáhají snadnějšímu pochopení problematiky kvalitativního přístupu a metod.

Průcha, V a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Díl 1. Období 1918-1945. Brno: Doplněk, 2004. 580 s. ISBN 80-7239-147-X.

Kniha pojednává o vývoji hospodářství a sociálních dějinách Československa v období 1918-1945. Úvodní část popisuje zrod ČSR, vypořádávání se z pozůstatky války a formování ekonomiky nového státu. Navazuje období konjunktury do příchodu velké hospodářské krize v roce 1929. Kniha pokračuje léty třicátými až do roku 1938 a podpisu Mnichovské smlouvy. Závěrečná kapitola se věnuje českým zemím a Slovenku začleněným do hospodářství Německa. Každá kapitola obsahuje části týkající se hospodářství a části zabývající se sociální otázkou, zejména postavení obyvatelstva. V publikaci se objevuje velké množství tabulek doplňujících textovou část.

Sirůček P. a kol. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. Vyd. 1. Slaný: MELANDRIUM, 2007. 511 s. ISBN 978-80-86175-03-4.

První část publikace pojednává o hospodářském vývoji ve vybraných oblastech a státech světa od 16. století do současnosti. Popisuje důležité události jako byl nástup kapitalismu, industrializace, velká hospodářská krize, vznik centrálně

plánované ekonomiky. V závěru části věnující se hospodářským dějinám se autor zmiňuje o hospodářských a společenských problémech současné doby, ekonomicky vyspělých státech a rozvojových zemích.

V druhé části, která pojednává o vývoji ekonomického myšlení, autor popisuje vývoj ekonomického myšlení od neoklasicistního období až po moderní ekonomické teorie.

Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl. 2. Praha: Karolinum, 1993. 578 s. ISBN 80-7066-786-9.

Jedná se druhý díl skript zabývajících vybranými tématy hospodářských dějin od středověku do roku 1990. V knize se objevují témata jako peníze a měna, banky a peněžnictví, řemesla a průmysl, zemědělství, doprava a spoje. Na textovou část navazuje slovníček méně užívaných pojmů a knihu uzavírá statistická příloha (tabulky). Tabulky se objevují i v jednotlivých kapitolách textové části. V publikaci nechybí seznam použité a doporučené literatury.

Faltus, J – Průcha, V. Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století. Vyd. 2. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2003. 196 s. ISBN 80-245-0499-5.

Skripta provází hospodářskými dějinami 19. a 20. století ve vybraných oblastech a zemích světa včetně Česka. Začátek tvoří události okolo nástupu kapitalismu a průmyslové revoluce. Jsou vyzdvížena důležitá témata jako poválečná obnova hospodářství, centrálně plánovaná ekonomika, vyspělé tržní ekonomiky a rozvojové země. Kniha je zakončena událostmi roku 1989. Každou kapitolu doplňuje zmínka o důležitých událostech společenského vývoje.

Geršlová, J – Sekanina, M. Lexikon našich hospodářských dějin. Vyd. 1. Praha: Libri, 2003. 488 s. ISBN 80-7277-178-7.

Lexikon obsahuje pojmy, jména, události, firmy týkající se hospodářského vývoje a společenského dění v českých zemích druhé poloviny 19. století a století dvacátého. Mezi výrazy ze stejného nebo podobného oboru jsou vzájemné odkazy. Další částí publikace je slovníček dalších pojmů a závěr knihy tvoří tematický rejstřík, který napomáhá lepší orientaci v lexikonu.

Sunega, P. Efektivnost vybraných nástrojů bytové politiky v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [on line], 2005, [cit. 28-10-2009]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf .

Článek pojednává o aktivitě státu v oblasti bydlení v ČR od období první republiky do současnosti. Úvodem autor uvádí krátký historický přehled mapující politiku státu od roku 1918 do roku 1989. Dále se věnuje změnám v oblasti bydlení, které nastaly po roce 1989, zejména privatizaci bytového fondu, regulaci nájemného a změnám v oblasti financování bydlení. Textovou část doplňují tabulky a grafy s patřičným vysvětlením znázorněné problematiky. V následující části hodnotí efektivnost vybraných nástrojů bytové podle různých historických pojetí a vědeckých teorií. V závěru autor shrnuje a hodnotí výsledky z předchozí kapitoly, ve které se věnoval hodnocení vybraných nástrojů bytové politiky (regulace nájemného, možnosti daňového odpočtu úroků zaplacených z úvěrů na bydlení a příspěvku na bydlení).

2 Kvantitativní a kvalitativní metody

Tato kapitola se zabývá kvantitativními a kvalitativními metodami výzkumu. Větší pozornost je věnována metodám kvalitativním, protože mnohdy odhalí to, co kvantitativním výzkumem odhalit nelze. Metody kvantitativní a kvalitativní lze kombinovat a takový výzkum se nazývá smíšený.

2.1 Kvalitativní výzkum

Základní charakteristiky kvalitativního výzkumu podle Miles a Creswell, 2003; Huberman, 1994; Bohdan, Biklen, 1992, jsou tyto:

„Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem nebo situací jedince či skupiny jedinců. Tyto situace jsou obvykle banální nebo normální, reflektují každodennost jedinců, skupin, společností nebo organizací.“¹

Při výzkumu se badatel snaží získat integrovaný pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku, na pravidla, která fungují v dané oblasti. Nástrojem výzkumu je výzkumník sám. Používají se metody, které jsou málo standardizované. Data sebraná kvalitativním výzkumem zahrnují přepisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografie, audio a videozáznamy, deníky, osobní komentáře, poznámky, úřední dokumenty, úryvky z knih a jiné materiály, které přibližují všední život zkoumaných lidí. Výzkumník se snaží data roztřídit dle témat či časových období. Je ale obvyklé nechat je co nejdéle v kontextu ostatních dat. Sebraná data se induktivní metodou analyzují a interpretují.²

¹ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s.49.

² Tamtéž. s. 50.

Tab.1: Přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu

PŘEDNOSTI	NEVÝHODY
• Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu.	• Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí.
• Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí.	• Je těžké provádět kvantitativní predikce (prognóza).
• Umožňuje studovat procesy.	• Je obtížnější testovat hypotézy a teorie.
• Umožňuje navrhnout teorie.	• Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy.
• Dobře reaguje na místní situace a podmínky.	• Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.
• Hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti.	

Zdroj: Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 50.

2.2 Metody kvalitativního výzkumu

Volba metody by se měla řídit výzkumným problémem a také tím, od koho a za jakých okolností se budou informace získávat.³

Tab.2: Základní metody kvalitativního sběru dat

Typ sběru dat	Volby	Výhody	Omezení
Pozorování	<ul style="list-style-type: none"> • Úplný participant • Pozorovatel jako participant • Participant jako pozorovatel • Úplný pozorovatel 	<ul style="list-style-type: none"> • Výzkumník má zkušenosti z první ruky. • Zaznamenává neobvyklé události. • Užitečné při výzkumu témat, která není vhodné zmiňovat v rozhovoru. 	<ul style="list-style-type: none"> • Výzkumník může ovlivňovat dění. • O některých „soukromých“ záležitostech nelze informovat. • Výzkumník nemusí být úspěšný, nemá dovednosti. • S určitým typem účastníků jsou potíže při navazování přístupu (děti).

Pokračování na následující straně.

³ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 161.

Typ sběru dat	Volby	Výhody	Omezení
Interview	<ul style="list-style-type: none"> • Interview s návodem • Narativní interview • Skupinové interview • Neformální rozhovor • Fenomenologický rozhovor 	<ul style="list-style-type: none"> • Užitečné, jestliže nelze pozorovat. • Lze zaznamenat i to, co bylo. • Dovoluje kontrolu situace sběru dat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepřímá informace, filtrovaná informantem. • Často v umělých podmínkách. • Přítomnost výzkumníka může vést ke zkreslení. • Lidé neumějí vyprávět.
Dokumenty	<ul style="list-style-type: none"> • Veřejné dokumenty • Soukromé dokumenty • E-diskuse 	<ul style="list-style-type: none"> • Umožňuje analyzovat jazyk a slova. • Dosažitelný bez ohledu na dobu, neobtruzivní (nevtíravý). • Informace jsou pečlivě zpracované. 	<ul style="list-style-type: none"> • Může se jednat o chráněné informace. • Vyžaduje vyhledání informace. • Vyžaduje přepis nebo skenování do počítače. • Materiál může být nekompletní. • Materiál nemusí být přesný a autentický.

Zdroj: Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 162.

2.3 Kvalitativní dotazování

Výzkumník se při kvalitativním dotazování přizpůsobuje respondentovi. Nepředkládají se dotazovanému předem určené formulace odpovědí nebo jejich kategorie. Svoboda při dotazování má několik výhod: lze se ujistit, zda dotazovaný otázkám rozuměl; dotazovaný může projevit své osobní názory a může samostatně navrhnout možné vztahy a souvislosti.⁴

⁴ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 165-166.

2.3.1 Základní taktiky

2.3.1.1 Typy otázek

„Podle Pattona (1990) existuje v zásadě šest typů otázek.“⁵ Je možné je situovat v čase. Vhodné je začínat otázkami o přítomnosti. Případné odpovědi se dají využít pro otázky do minulosti. Odpovědi na otázky do budoucnosti obsahují většinou určitou spekulaci a nebývají příliš spolehlivé. „Patton zdůrazňuje, že neexistují fixní pravidla pro řazení otázek při organizaci interview.“⁶

1. Otázky vztahující se ke zkušenostem a chování

Otázky se týkají aktivit zpovídané osoby. Mají zjistit, co by vyvozoval tazatel, kdyby byl neustále přítomen s osobou a sledoval ji. Otázky typu: Co se jí všechno přihodilo?

2. Otázky vztahující se k názorům

Tyto otázky jsou zaměřené na porozumění kognitivním a orientačním procesům jedince. Odpovědi nám objasní, co si lidé myslí o světě, jaké jsou jejich cíle, záměry, touhy a hodnoty. Otázky typu: Co si myslíte? Jaký je váš názor na...?

3. Otázky vztahující se k pocitům

Otázky směřují k poznání citových reakcí na lidi na jejich zkušenosti a prožitky. Získáme přirozené emoční odpovědi na současné nebo předešlé dění. Tazatel musí rozlišovat mezi názory a citovými reakcemi. Otázky typu: Co tedy cítíte?

4. Otázky vztahující se ke znalostem

Odpovědi mají ukázat, co subjekt skutečně zná. Jde o fakta, nikoli o názory a pocity.

5. Otázky vztahující se k vnímání

Otázky tohoto druhu zjišťují, co dotazovaný viděl nebo slyšel. Odpovědi mají objasnit stimuly, kterým byl dotazovaný vystaven. Otázky typu: Na co se vás vedoucí zeptal, když jste se s ním setkal?

6. Otázky demografické a kontextové

⁵ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 167.

⁶ Tamtéž. s. 168.

Jsou to otázky týkající se identifikačních charakteristik jedince (věk, vzdělání, zaměstnání, plat apod.). Odlišnost od znalostních otázek je v tom, že se týkají rutinních záležitostí.⁷

Maršálková s Mikšíkem (1990) nabízejí členění otázek inspirované V.F.Berkovem. Rozlišuje čtyři základní skupiny otázek:

1. **Rozhodovací otázky** – obsahují v sobě kromě základní otázky i další neznámé; otázka může mít kladnou i zápornou podobu. Otázky jako: Sledujete politické dění v naší zemi?; Přečetl jste za poslední měsíc nějakou knihu?.
2. **Alternativní otázky** – dávají na výběr mezi dvěma nebo více možnostmi; nevýhodou je, že ani jedna z alternativ nemusí vystihovat všechny varianty a dotazovaný musí zvolit alternativu, která úplně nevystihuje jeho případu. Příklad otázky: Máte rád zimní sporty, nebo se raději věnujete těm letním? (Dotazovaný možná nemá rád žádný sport a raději se věnuje třeba zahradničení.)
3. **Doplňovací otázky** – velmi frekventované typy otázek; specifikují rámec pro odpověď a nutí účastníka držet se tématu; tento typ otázek bývá započat tázacími zájmeny (Kdo? Kde? Kdy? Jak? Proč?).
4. **Naváděcí otázky** – vyzývají k určitému rozvedení odpovědi. Otázky jako: Můžete mi to, prosím, vysvětlit podrobněji...; Můžete mi říci něco více o této části...⁸

2.3.1.2 Způsob kladení otázek

Způsob formulace otázek patří mezi nejdůležitější prvky určující, jak bude respondent odpovídat. Otázky by měly být otevřené, neutrální, citlivé a jasné. Je třeba minimalizovat vnucování určitých odpovědí samou formulací otázky. Příkladem otevřené otázky je: Jak se cítíte při této činnosti? Jaký je váš názor na tuto činnost? V čem vidíte problém?. Dotazovanému dává možnost zvolit si směr a volbu slov. Nemělo by docházet k tomu, aby tazatel položil několik otázek najednou. Pomocí sondáže (probing) lze prohloubit odpověď v určitém směru. Sondážní

⁷ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s.168.

⁸ Miovsky, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: GRADA, 2006. s. 171-172.

strategie spočívá v otázkách a nonverbálních náznacích, např. ticho po projevu může ve vhodném okamžiku dotazovanému naznačit, že jeho odpověď byla zajímavá a má dále pokračovat.⁹

Pokud je interview správně vedeno, cítí tazatel i jeho partner, že jde o oboustrannou rovnocennou komunikaci. Motivaci dotazovaného může udržet informace, jak interview probíhá, jak se daří plnit jeho cíl.¹⁰

Tab.3: Rady pro správné provedení výzkumu metodou kvalitativního dotazování

Základní principy	Čemu se vyhnout
• Držet se jednoduchosti.	• Dlouhé a složité otázky.
• Jasně definovat otázky.	• Dvě a více otázek najednou.
• Užívat co možná nejjednodušší formulace.	• Slangové výrazy.
	• Zkreslené a citově zabarvené formulace.
	• Záporná slova jako ne nebo nic.

Zdroj: Clifford, Nicholas J. – Valentine, Gill. Key methods in geography. 1st pub. London: Sage, 2003. s. 90.

2.3.2 Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami

Skládá se z řady pečlivě formulovaných otázek, na které respondenti odpovídají. Tento typ rozhovoru se používá, když je třeba minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Zmenšuje se tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně lišit. Účelem tohoto typu rozhovoru je minimalizovat efekt tazatele na kvalitu rozhovoru. Používá se, když není možné rozhovor opakovat a máme málo času se respondentovi věnovat.¹¹

2.3.3 Rozhovor pomocí návodu

Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, která je nutné během rozhovoru probrat. Takový návod má zajistit, že se dostane na všechna témata, jež jsou pro tazatele zajímavá. Formulaci otázek může tazatel přizpůsobovat

⁹ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 169-170.

¹⁰ Tamtéž. s. 170.

¹¹ Tamtéž. s. 173.

situaci. Výhodou je, že rozhovor s návodem dává tazateli možnost co nejlépe využít čas k interview. Umožňuje také provést rozhovory s několika lidmi strukturovaněji a ulehčuje jejich srovnání.¹²

2.3.4 Neformální rozhovor

Neformální rozhovor spočívá ve spontánním generování otázek v přirozeném průběhu interakce (např. během zúčastněného pozorování). Informátor si přitom ani nemusí uvědomit, že se jedná o výzkumný rozhovor. Neformální rozhovor zohledňuje individuální rozdíly a změny situace. Otázky mohou být individualizovány, tím se dosáhne hloubkové komunikace a využije se prostředí a situace pro dosažení konkrétnosti a bezprostřednosti rozhovoru. Slabinou je, že získání požadovaného množství informací trvá delší dobu. Kvalita informací závisí na schopnostech tazatele.¹³

2.3.5 Narativní rozhovor (vyprávění)

Při narativním rozhovoru se nejedná o tradiční schéma otázka – odpověď, nýbrž je subjekt povzbuzován ke zcela volnému vyprávění. Používá se zejména v biografickém výzkumu. U tohoto druhu rozhovoru určujeme předmět vyprávění a hledá se subjekt, který bude schopen vyprávět. Vlastní rozhovor se dělí na tyto části: stimulace, vyprávění, kladení otázek pro vyjasnění nejasností, zobecňující otázky.¹⁴

Epizodický rozhovor je modifikací narativního rozhovoru. Spojuje narativní rozhovor a rozhovor s návodem. V epizodickém rozhovoru se tazatel zaměřuje na popis nebo zobrazení životních epizod a zároveň, aby byly nabyté zkušenosti zpracovány do podoby zobecněných struktur (subjektivních teorií).¹⁵

2.3.6 Fenomenologický rozhovor

Fenomenologický rozhovor je variantou rozhovoru zaměřeného na historii života dotazovaného. Požaduje, aby dotazovaný konstruoval a dával významy svému

¹² Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 174.

¹³ Tamtéž. s. 175.

¹⁴ Tamtéž. s. 176.

¹⁵ Tamtéž. s. 177.

jednání v konkrétních sociálních situacích. Skládá se ze třech částí, které na sebe navazují.

První rozhovor se zaměřuje na historii života člověka. Tazatel se snaží dát zkušenosti jedince do kontextu tím, že o něm zjistí co nejvíce informací ve vztahu k tématu. Používají se otázky ve tvaru: Jak k tomu u vás došlo?

Ve **druhém rozhovoru** jde o podrobnosti zkušeností. Spojujeme zkušenosti jedince ve vztahu k tématu. Odkrývají se konkrétní detaily zkušenosti. Klademe důraz na současnost a minulost života jedince. Používají se otázky ve tvaru: Popište svojí zkušenost jako...; Vyprávějte mi o této zkušenosti.

Ve **třetím rozhovoru** požádáme jedince o reflexi své zkušenosti. Má odhalit rozumový a citový vztah mezi životem a rodinou nebo prací. Pokládané otázky mohou mít tvar: Kam Váš život směřuje? ¹⁶

2.4 Dokumenty a fyzická data

Za dokumenty lze považovat taková data, která vznikla v minulosti, byla pořízena jinou osobou a ne výzkumníkem a pro jiný účel než jaký má aktuální výzkum.¹⁷ Výzkumník se zabývá tím, co je k dispozici, musí to však vyhledávat.

Podle události, kterou dokumenty popisují rozlišujeme:

- současné dokumenty – vznikly v době uvažované události;
- retrospektivní dokumenty – vznikly po uvažované události;
- primární dokumenty – vytvořené přímými svědky události;
- sekundární dokumenty – vznikly pomocí primárních dokumentů.¹⁸

Za **osobní dokumenty** považujeme vše, co bylo pořízeno, napsáno nebo fotografováno pro soukromé účely. Může se jednat o dopisy, zápisníky, deníky, rodinné fotografie, videonahrávky. **Úředními dokumenty** se nazývají napsané, fotografované nebo jinak pořízené dokumenty ve firmách nebo úřadech. Jedná se například o výroční zprávy, zápisy ze schůzí, vyhlášky aj. **Archivní data** jsou záznamy nebo množiny záznamů, které mohou mít podobu dokumentů nebo kvantitativní statistickou podobu. Patří se např. rozpočty firmy; seznamy

¹⁶ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 180-181.

¹⁷ Tamtéž. s. 204.

¹⁸ Tamtéž. s. 204.

zaměstnanců; statistické údaje o firmě, instituci, zemi atd. Noviny, časopisy, televizní a rozhlasové programy tvoří **výstupy masových médií**. **Virtuální data** najdeme na internetu. Zahrnují webové stránky, obsahy internetové pošty a internetových diskusí. **Předmětná data** tvoří fyzické stopy jako pozůstatky lidské činnosti. Mohou ukazovat určité sociální trendy, zvyky chování v dané skupině. Výzkumník se neptá, ale zkoumá lidské „stopy“ a tvoří závěry o zkoumané kultuře. Příkladem stop jsou domovní odpady, které mohou vypovědět více o stravování rodiny než dotazník. Za předmětová data považujeme také produkty materiální kultury (knihy, zařízení, budovy, umělecké předměty).¹⁹

2.5 Kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum používá experimenty, náhodné výběry, silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování. Kvantitativní výzkum je často spojován s hypoteticko-deduktivní modelem vědy, který se skládá z těchto základních komponent: teorie, hypotéza, operační definice, měření, testování hypotézy, verifikace.²⁰

Kvantitativní výzkum může mít jednu ze dvou základních podob – experimentální a neexperimentální. Při **experimentu** výzkumník aktivně a úmyslně přivodí určitou změnu situace, okolností nebo zkušenosti sledovaných jedinců a pak sleduje změnu jedinců. Experiment musí být předem připraven do všech detailů před započítím výzkumu. **Neexperimentální výzkum** vypadá podobně pouze s tím rozdílem, že neuplatňuje změnu situace, podmínek nebo zkušenosti jedinců. I v tomto případě je třeba postup naplánovat do podrobností. Většinou se uskuteční pilotní studie, aby bylo možné některé parametry výzkumu lépe určit.²¹

Korelačním výzkumem a statistickým šetřením zkoumáme velikost a strukturu závislostí mezi proměnnými nebo trendy a rozdíly v hodnotách

¹⁹ Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 204-205.

²⁰ Tamtéž. s. 44.

²¹ Tamtéž. s. 44-45.

proměnných ve větších populacích nebo v menších skupinách. Používají se techniky od nejjednodušších po matematicky značně náročné (modely latentních struktur).²²

Tab. 4: Přednosti a nevýhody kvantitativního výzkumu

PŘEDNOSTI	NEVÝHODY
• Testování a ověřování teorií.	• Kategorie a teorie použité výzkumníkem nemusí odpovídat lokální zvláštností.
• Lze zobecnit na populaci.	• Výzkumník může opominout fenomény, protože se soustřeďuje pouze na určitou teorii a její testování a ne na rozvoj teorie.
• Výzkumník může konstruovat situace tak, že eliminuje působení rušivých proměnných a prokázat vztah příčina-účinek.	• Získaná znalost může být příliš abstraktní a obecná pro přímou aplikaci v místních podmínkách.
• Relativně rychlý a přímočarý sběr dat.	• Výzkumník je omezen reduktivním způsobem získávání dat.
• Poskytuje přesná, numerická data.	
• Relativně rychlá analýza dat (využití PC).	
• Výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi.	
• Je užitečný při zkoumání velkých skupin.	

Zdroj: Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 47.

2.6 Metody kvantitativního výzkumu

Tab. 5: Vlastnosti základních metod kvantitativního postupu

Metoda	Vlastnosti	Výhody
statistické šetření	náhodný výběr měření proměnných	reprezentativita testování hypotéz
experiment	určený hodnot nezávisle proměnné kontrolní skupina bez expozice	přesné měření testování hypotéz

Pokračování na následující straně.

²² Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 62.

Metoda	Vlastnosti	Výhody
oficiální statistiky	analýza dat získaných v minulosti	velké datové soubory
strukturované pozorování	pozorování prováděné podle přesně určeného protokolu	spolehlivost pozorování
obsahová analýza	podle předem určeného kódovacího schématu se zjišťují instance kategorie a provádí se analýza četností	spolehlivost měření

Zdroj: Hendl, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2008. s. 46.

2.7 Využití kvalitativních metod při psaní DP

Při psaní diplomové práce jsem používala kvalitativní metody získávání dat. Jednalo se především o kvalitativní dotazování. Měla jsem předem určený cíl (co bych chtěla zjistit) a několik připravených otázek. Další otázky se odvíjely od průběhu rozhovoru.

První osobou, se kterou jsem se setkala, byla paní Jarmila Zábranská. Je to vlašimská rodačka, která se narodila v druhé polovině 20. let minulého století. Pamatuje dění ve městě od přestěhování továrny na střelivo do současnosti. Byla velmi ochotná a podělila se se mnou o své vzpomínky.

Dále jsem se setkala s panem inženýrem Jindřichem Hýkelem. Je to člověk, který od počátku 50.let minulého století pracoval ve vlašimské továrně na střelivo Sellier & Bellot a spolupracuje s firmou i v důchodu. Stejně dlouho ve Vlašimi také bydlí. Zodpověděl mi mé otázky a další informace sepsal. Považuji ho za zasvěceného člověka v tomto tématu, který se orientuje také v historii podniku, neboť v roce 2006 vyšla kniha Dějiny firmy Sellier&Bellot, kterou napsal on spolu s doktorem Vladimírem Karlickým. Informace získané od obou pamětníků potvrzují data získaná z knih a v archivu BS a doplňují je osobními zkušenostmi a dojmy. Využila jsem je nejvíce při zpracování tématu výstavby ve Vlašimi v meziválečné a socialistickém období.

Další kvalitativní metodou, kterou jsem používala, bylo studium dokumentů. Jednalo se o materiály z archivu a.s. Sellier&Bellot ve Vlašimi. Dále o výstupy masových médií – noviny a časopisy a virtuální data (internet).

3 Město Vlašim

Město Vlašim se nachází ve Středočeském kraji v okrese Benešov asi 60 km jihovýchodně od Prahy. Při SLDB v roce 2001 mělo město 11 056 obyvatel²³, kteří žijí na území o rozloze 4396 ha. Vlašim se rozkládá v nadmořské výšce 390 m uprostřed kotliny, kterou protéká řeka Blanice.²⁴

3.1 Historie města

Město vzniklo ze dvou osad u brodu řeky Blanice, které se sjednotily v městečko. Nad osadami se vypínal gotický hrad založený okolo roku 1303. Kostel postaven v románském stylu zde stál již dříve. Hrad byl vybudován na ochranu habrsko–jihlavské stezky, která směřovala z Jihlavy přes Pelhřimov, Želiv, Vlašim a Benešov do Prahy. Pod hradem se pak začalo postupně rozrůstat poddanské městečko.²⁵

Jméno města vzniklo ze jména Vlastislava, jednoho ze členů knížecího rodu Vlastislaviců, jimž zdejší kraj patřil. Vlašim bylo jméno osobní i místní. Jiný výklad názvu města říká, že některý z českých pánů, který se za krále Vladislava účastnil tažení do Itálie proti Milánu, si prý tak navykl na vlašský způsob života, že jej napodoboval i doma po návratu. „Prý o sobě říkal: „Já vlaším“, a z tohoto rčení se pak odvodil název města.“²⁶

Městem bylo nazýváno od 13.století, spravovalo si své osobní záležitosti a mělo právo soudní a tržní. Roku 1580 bylo městečko Vlašim na žádost vlašimského pána Aleše Klenovského ze Ptení povýšeno od krále Rudolfa II. na město a obdrželo tento znak: „V modrém štítě je stříbrná hradba z kvádrů, ukončena cimbuřím o čtyřech zubech na travnaté půdě s otevřenou branou a zlatou vytaženou mříží. Nad hradbou jsou čtyři zlatá písmena AKZP (Aleš Klenovský ze Ptení)“.²⁷

Významnou postavou historie Vlašimi se stal druhý arcibiskup pražský a první český kardinál Jan Očko z Vlašimi. Ten proměnil hrad v reprezentativní

²³ Retrospektivní lexikon obcí Středočeského kraje 1869 až 2001. Díl 2. Praha: Český statistický úřad, 2005. s. 31.

²⁴ Anderlová, J. Region Benešov. Města a obce. Kolín: s.n., 2003. s. 213.

²⁵ Pouzar, J. Podblanickou minulostí. Praha: VIDA, 1996. s. 37.

²⁶ Tamtéž. s. 37.

²⁷ Tamtéž, s. 38.

arcibiskupské sídlo. Důležitou roli též sehráli paní z Jenštejna, Trčkové z Lípy, hrabata z Weiszenwolfu a Klenovší z Ptení.²⁸

Celých 200 let minulosti města a okolí je spjato se jménem knížat z Auersperku. Stopy jejich správy nese zámek a zvláště pak anglický park, který Auersperkové zřídili v někdejší zámecké bažantnici roku 1775. Rod Auersperků vlastnil zámek až do roku 1945. Zapsali se do historie města také zavedení průmyslové výroby – manufakturního a podomáckého tkalcovství a punčochářství a zpracování železné rudy. Zvláště významné bylo zavedení železnice roku 1895. Dále vznikly výrobní obuví, které dávaly celé řadě dělníků obživu za 2. světové války. Do historie českého peněžnictví se trvale zapsal Jan Pláteník se svými druhy založením první české záložny v Čechách roku 1859.²⁹

3.2 Historie průmyslové výroby

S růstem počtu obyvatel rostl i počet řemeslníků ve městě. Brzy se začali sdružovat v cechy. Za nejstarší je ve Vlašimi považován cech ševcovský založený roku 1510. O šestnáct let později vznikl cech řeznický. Dalšími pozdějšími cechy byly: krejčovský, soukenický, tkalcovský, mlynářský spojený s pekaři a cukráři, tesařský, zednický, kožešnický.³⁰

Roku 1717 bylo ve Vlašimi celkem 71 řemeslníků: 16 punčochářů, 12 řezníků, 6 tkalců, 5 krejčích, 4 kováři, ševci a pekaři, 3 soukeníci, 2 kožešníci, kloboučníci, koláři, bednáři a zámečníci, 1 koželuh, truhlář, sklenář, perníkář, barvíř, mydlář a obchodník s obilím. V 19. století se cechy proměnily ve společenstva, která trvala do roku 1945. V roce 1875 byl jejich počet už značně vyšší: 20 punčochářů, 17 ševců, 11 obchodníků se smíšeným zbožím, 10 pekařů, 9 kořalen, 8 řezníků, 7 krupařů, 6 truhlářů, 5 kovářů, 4 barvíři, hostince, obchodníci s obilím a kramáři, 3 kožešníci, hokynáři, obchodníci s ovocem a zeleninou, 2 knihaři, mydláři, zámečníci, klempíři, soukeníci, obchodníci s kůžemi, s kameninovým nádobím, hodináři, perníkáři, sedláři, koželužové, koláři, provazníci, hrnčíři, kartáčníci, řešetáři,

²⁸ Anderlová, J. Region Benešov. Města a obce. Kolín: s.n., 2003. s. 213.

²⁹ Anderlová, J. Region Benešov. Města a obce. s. 213-214.

³⁰ Bureš, M. a kol. Blanické strojířny, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 8.

pokrývači, vápeníci, vinopalna, obchod s potravinami a hrnčířským nádobím. Kromě toho 2 stavitelé, 1 fotograf a 1 řezbář.³¹

Průmyslová revoluce probíhající v západních zemích v 18. století měla vliv i na řemeslnickou výrobu ve střední a východní Evropě. Nevолnictví zde bránilo rozvoji nové výroby, která byla založena na dělbě práce a využívání jednoduchých strojů. Podnikateli v té době mohli být jedině šlechtici, kteří na svých statcích zakládali manufaktury, a to především textilní, v nichž pracovali poddaní. Šlechtické manufaktury vznikly na krátkou dobu i na Vlašimsku v Domašíně.³²

Prvním průmyslovým oborem ve Vlašimi bylo soukenictví. Když se po francouzském vzoru začala u nás šířit móda krátkých pánských kalhot, začalo se ve Vlašimi rozvíjet punčochářství, které zde zůstalo až do 19. století, kdy zaniklo. Místo něho tu vznikl nový obor, tovární výroba obuvi.³³

V roce 1877 byla ve Vlašimi zřízena filiálka vídeňské továrny na obuv Herrmann Hirsch. Pobočka vídeňské továrny proto, že české země byly součástí Rakouska-Uherska. Pracovat zde začalo 20 dělníků, ale dalších 100 pro ni pracovalo v domácích dílnách. Ročně se tu vyrábělo 50 – 60 tis. párů obuvi. Podniku se velmi dařilo a prosperoval, a proto v devadesátých letech byly založeny další filiálky vídeňských firem. Roku 1891 dala Firma Pollak práci 118 dělníkům z Vlašimi a okolí. O rok později vznikl další vídeňský podnik firmy Michelstadter. Zaměstnával 60 osob ve Vlašimi a 26 lidí z okolí v domácích dílnách.³⁴

Dělníků na Vlašimsku přibývalo a potřebovali se nějakým způsobem organizovat, ale přímo to nebylo možné. Roku 1897 byl ve Vlašimi založen vzdělávací spolek Komenský. Účelem spolku bylo půjčování pokrokových knih a konání vzdělávacích besed. V roce 1904 byla ve Vlašimi založena sociálně demokratická strana a současně s ní odborová organizace obuvníků. Spolek Komenský z toho důvodu zanikl.³⁵

Po roce 1918 obuvnických továren přibývalo. Vlašim se stala městem obuvi. Tyto továrny fungovaly až do druhé světové války, kdy jejich zaměstnanci byli totálně nasazeni do muničky a v dílnách byly zřízeny ubytovny pro totálně nasazená

³¹ Pouzar, J. Podblanickou minulostí. Praha: VIDA, 1996. s. 144.

³² Bureš, M. a kol. Blanické strojírny, n.p., Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 9.

³³ Tamtéž. s. 9.

³⁴ Pouzar, J. Podblanickou minulostí. s. 146.

³⁵ Tamtéž. s. 146.

děvčata, která nebyla místní. Po válce se výroba opět spustila, ale po únoru 1948 byly továrny zlikvidovány a stroje rozbity a dány do šrotu. Výroba se udržela v bývalé Schillerově továrně jako filiálka Snahy Mnichovice.³⁶

Po listopadu 1989 byla v restituci vrácena dětem bývalých majitelů Schillerů. Noví majitelé navázali na tradici z roku 1926. Zachovali původní jméno majitelů a vedou ji úspěšně do současnosti. Městem obuvi Vlašim již nikdy nebude.³⁷

Historickým mezníkem ve vývoji Vlašimi se stalo přemístění žižkovské kapslovný do města. Prostorem pro přesun kapslovný byla knížecí obora. 16. února 1932 byla celá prodána firmě Sellier & Bellot. V lednu 1936 se zde začalo pracovat. Přemístěním podniku se změnila tvář celého města. Do Vlašimi se přistěhovali z Prahy kvalifikovaní dělníci a opět tu ožil stavební ruch. Vyrostla dělnická kolonie, rozšířila a zdokonalila se dopravní síť a chystala se modernizace města s výstavbou školství.³⁸

V roce 1948 bylo založeno družstvo „DRUPOL“ se sídlem v Praze, které se zabývalo kovovýrobou a dřevovýrobou. Pobočka ve Vlašimi vyráběla kancelářský nábytek a vyvinula výrobu skládacích beden. Podnik se postupně rozvíjel. Po rozšíření a modernizaci strojů ve výrobě se zvýšil počet zaměstnanců a vzrostl objem výroby. Roku 1956 došlo k rozdělení družstva na obor kovo a dřevo. Výrobní družstvo zaniklo roku 2002.³⁹

Státní statek Vlašim vznikl roku 1948. Výměra pozemků se rok po založení zvýšila z 830 ha na 1820 ha. V období socializace zemědělství se do něho začlenili někteří samostatně hospodařící zemědělci a přešla sem i některá ekonomicky slabší JZD. Prudký růst výroby nastal v roce 1962. Výměra pozemků v roce 1972 byla již 5308 ha. V roce 1985 se výměra zemědělské půdy vyšplhala na 11446 ha, z toho 9765 ha orné půdy. V roce 1994 Státní statek Vlašim zanikl.⁴⁰

³⁶ Pouzar, J. Podblanickou minulostí. Praha: VIDA, 1996. s. 147.

³⁷ Tamtéž, s. 147.

³⁸ Bureš, M. a kol. Blanické strojírny, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 9-13.

³⁹ Příhoda, S.-Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975. s. 19-20.

⁴⁰ Tamtéž. s. 21-22.

Lesní závod Vlašim vznikl v roce 1945. V roce 1975 závod obhospodařoval 15203 ha půdy. Nejvíce půdy bylo zahrnuto v okrese Benešov, dále v okrese Tábor, Pelhřimov a Kutná Hora. Závod zanikl okolo roku 1995.⁴¹

První podnik místního hospodářství ve Vlašimi vznikl roku 1949 pod názvem Sdružený komunální podnik města Vlašimě. Jeho zřizovatelem byl Městský národní výbor. Komunální služby zahrnovali autoopravnu, autolakovnu, autoservis, klempířství, truhlářství, sklenářství, čalounictví, drobné zednické a pokrývačské práce, rámování obrazů, taxislužbu. V roce 1974 byly vlašimské komunální služby začleněny do Okresního podniku služeb v Benešově.⁴²

Od roku 1964 se ve Vlašimi rozšířila obchodní síť. Byly přebudovány a nově upraveny prodejny sportovních potřeb, skla a porcelánu. Otevírali se nové prodejny potravin, masa a uzenin, nové restaurace a vinárny. V roce 1975 byla již obchodní síť ve Vlašimi na vysoké úrovni. Byl vybudován obchodní dům Blaník v centru města a velká prodejna potravin Cíl.⁴³

⁴¹ Příhoda, S.-Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975. s. 22.

⁴² Tamtéž. s. 23.

⁴³ Tamtéž. s. 24.

4 Historie firmy Sellier & Bellot

Založení firmy Sellier&Bellot spadá do období ukončení napoleonských válek. Do manufaktur začaly pronikat stroje a docházelo k zvyšování výroby zboží pro spotřebu. Průmyslová revoluce probíhající v českých zemích v letech 1820-1870, umožňovala rozvoj průmyslové výroby. Na konci 18.století byly české země hustě osídleny a neobjevovalo se téměř žádné vystěhovalectví. Pro podnikání zde byly velice dobré podmínky. Toho využil lipský obchodník se zbraněmi Louis Sellier. Využil také vynálezu Nikolause Bellota, který zavedl novou technologii do výroby kapslí. V roce 1825 zavedl Sellier v Praze tovární výrobu. Jeho společníkem se stal významný chemik N.Bellot. Společnost Sellier&Bellot získala na světových trzích monopolní postavení.⁴⁴

5.srpen roku 1825 lze považovat datum vzniku firmy. Louis Sellier získal privilegium k tovární výrobě kapslí pro celé území bývalého Rakouska. Nejdříve výroba probíhala v budově zrušeného zbraslavského kláštera, kde byla chemická laboratoř A.Richtera. Téhož roku se výroba přesunula do prostor bývalé viniční usedlosti Parukářka. Sellier bez větších stavebních úprav proměnil usedlost v továrnu. Rozšiřoval se sortiment produktů. Firma musela bojovat s mnoha překážkami, které brzdily rozvoj výroby. Proto byla v roce 1829 zřízena pobočka firmy Sellier&Bellot v Schönebecku u Magdeburku v Prusku. Po tomto kroku byla všechna omezení zrušena. Díky Bellotovi se výroba neustále zdokonalovala a podnik prosperoval. Konstruoval nové stroje a zlepšoval kvalitu výrobků. Firma získala první oficiální uznání na druhé výstavě český průmyslových výrobků, která se konala roku 1829 v Ledeburském paláci, a to zlatou medaili. V únoru 1932 utrpěl Bellot vážné oční zranění při výbuchu třaskavin. Bellot oslepl, a to několik měsíců po tom, co se stal spolumajitelem továrny. Ve čtyřicátých letech po částečném uzdravení začal Bellot opět provádět pokusy a i přes hospodářskou krizi se kapslovně dařilo.⁴⁵

Vydání zbrojního patentu roku 1852 způsobilo menší odbyt v samotném Rakousku, které přesto zůstalo největším odbytištěm. Export směřoval do Ameriky, vybraných států Evropy a východního Středomoří. Obchodní kontakty byly navázány také s Egyptem a Indií. Na světové výstavě v Londýně získaly výrobky firmy

⁴⁴ Bureš, M. Blanické strojírný, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 43.

⁴⁵ Tamtéž. s. 43-44.

Sellier&Bellot zlatou medaili. Po roce 1855 zasáhla světová hospodářská krize i průmysl. Export silně poklesl a světové trhy byly zaplaveny zbožím. Export firmy kontroloval stát. Každá zásilka vyvážených kapslí se vázala na zvláštní povolení - tzv. Munitionspass, za jehož vydání se platilo kolikovní. Již tak malé zisky podnikatelů se ještě snižovaly. Během padesátých let se počet dělníků v továrně zmenšil o třetinu. Hlavním výrobkem byly lovecké a vojenské zápalky, kapsle do loveckých nábojů, které se vyráběly v několika druzích. Od roku 1850 byly vedlejším produktem výroby náboje a kovové kroužky. Během 60. let se situace zlepšila jen nepatrně. Výroba se pohybovala mezi 50-60% skutečných možností podniku a počet zaměstnanců se zvýšil jen nepatrně. Za celé desetiletí se nedosáhlo předkrizových let. Filiálka v Schönebecku prosperovala více než pražská fabrika, protože byla hlavním dodavatelem pro pruskou armádu.⁴⁶

V roce 1870 zemřel v Lipsku zakladatel Louis Sellier a Bellot vedl továrnu ještě dva roky. Na začátku roku 1873 koupila kapslovnu na Parukářce firma Halla a spol. Kapslovna se stala akciovou společností. Dochází k přestavbě závodu, byly postaveny nové dílny a zakoupen výkonnější parní stroj. Počet zaměstnanců v 70.letech stoupá a zisky se zvyšují. Roku 1884 přibyla pobočka v Rize, která již v téže roce vykazovala ztráty. Devadesátá léta a počátek 20. století znamenaly pro továrnu další přestavby, rozšiřování a modernizaci.⁴⁷

Druhého desetiletí 20.století se stalo pro kapslovnu obdobím konjunktury. Její produkty se vyvážely do všech světadílů. Výroba se zvyšovala, země se chystaly na válku. Během 1. světové války se kapslovna zaměřila na výrobu válečné munice. Továrna se dále rozšiřovala. Ani po válce výroba neklesla. Filiálka v Schönebecku musela přestat vyrábět válečný materiál a přejít na jiný druh zboží. Roku 1921 byla prodána štýrské zbrojovce. Převážná většina výroby byla již před prodejem převedena do žižkovské kapslovny. Výroba stoupala i během 20. let a hospodářská krize v 30.letech výrobu nijak neohrozila. Mezinárodní situace dávala záminku ke zbrojení.⁴⁸

V době svého založení stála továrna na Parukářce od Prahy v dostatečné vzdálenosti, aby exploze nerušili okolí. Během 70. let 19.století se Žižkov rozrostl

⁴⁶ Bureš, M. Blanické strojírny, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 45.

⁴⁷ Tamtéž. s. 46-47.

⁴⁸ Tamtéž. s. 48.

natolik, že se stavělo i blízko kapslovny a každá exploze zanechala škody i na obytných domech. Obyvatele začali volat po přemístění továrny.⁴⁹

4.1 Přemístění závodu do Vlašimi

Pro továrnu byl vybrán pozemek knížecí Obory. Původně vrchnost chovala zvěř v oboře okolo zámku. Když ji však přeměnila na anglický park, byly vytvořeny nové obory v Němčí a v oblasti pod Loretou. Ke scelení oblastí a dalšímu rozšíření došlo kolem roku 1800. Okraj obory lemovala jihlavská silnice z Prahy přes Benešov, Vlašim a Čechtice dokončena roku 1822. Obora byla dokola ohrazena zdí. Do zdi byly vestavěny dvě brány. Tak zvaná dolní v novogotickém stylu se nacházela pod dnešním vchodem do továrny. Při stavbě vchodu do továrny byla zbourána. Druhá brána, která stála pod Loretou, byla méně zdobená a později ji nahradila kovová vrata. V Oboře vrchnost chovala daňky, srnčí zvěř a bažanty. Nacházel se zde i rybník pro chov bílých a černých labutí. Chov bažantů měl ve městě tradici. Původní bažantnice ležela v zámeckém parku. V Oboře se pořádaly hony a zdejší šlechta žila v přepychu.⁵⁰

V roce 1918 v důsledku záborového zákona připadlo celé panství do rukou státní správy. V roce 1925 však byl majetek navrácen zpět Auersperkům, protože o něj nikdo nejevil zájem. Vrátila se jim i Obora, ale za těchto podmínek: Ráz Obory zůstane zachován, vzácné stromy budou označeny a vyjmuty z hospodářského využití, zásahy budou pouze estetické, kácení na velkých plochách je vyloučeno. V roce 1928-29 přišla krutá zima a tuhé mrazy zničily některé druhy stromů a zdecimovaly zvěř. V létě 1929 vyhladil velmi silný vítr velkou část porostů Obory. Uchráněn byl pouze mladý, ještě nízký a ohebný porost.⁵¹

V téže době došlo situaci, kdy pro Prahu přestala být kapslovna vhodná z hlediska strategického i bezpečnostního. Začalo se uvažovat o přemístění na venkov. Již v roce 1927 generál Vladimír Chalupa, vlašimský rodák, prosazoval, že

⁴⁹ Bureš, M. Blanické strojírný, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 50.

⁵⁰ Tamtéž. s. 69-70.

⁵¹ Tamtéž. s. 70.

by podnik mohl být přemístěn do Vlašimi do prostoru knížecí Obory. Městská rada Vlašimi o návrhu jednala, ale velkostatek odmítl Oboru prodat.⁵²

O podnik měla zájem i jiná města. Generál Chalupa, však prosazoval své rodiště. Město vyhovovalo po všech stránkách. Bylo zde výhodné stanoviště v lese, u silnice a železnice a poměrně blízko od Prahy a také vhodné zázemí pro nábor pracovních sil. Kníže o prodej nejevil zájem, i když se cena vyšplhala na 15 tis. Kčs za hektar. Až po zmíněné větrné smrži z roku 1929 o prodej projevil zájem. Jednání poté probíhala rychle, pozemek byl prodán v únoru 1932 za těchto podmínek. Cena za prodej Obory činila 1 600 000 Kčs. Kníže Auersperk si v rohu Obory u města nechal postavit hotel Oboru, který zůstal v jeho vlastnictví až do zahájení výroby, pak ho továrna za plnou cenu odkoupila. Hotel se stal v té době velice výhodnou investicí. Byly zde ubytovány a stravovaly se veškeré delegace, inženýři, mistři a všichni, kdo prováděli stavby a stěhování. Další podmínka byla pro obyvatele města velice tvrdá. Pro veřejnost byl uzavřen park po pravém břehu řeky Blanice a sem byl převeden chov jelenů a daňků. Přístup pro veřejnost zůstal pouze okolo elektrárny a Domašínskou a Znosimskou branou.⁵³

Přemístění žižkovské kapslovný do Vlašimi mělo velký význam pro celé Vlašimsko, protože v srpnu 1937 vznikl samostatný okres Vlašim, a to právě díky této události.⁵⁴

⁵² Pouzar, J. Podblanickou minulostí. Praha: VIDA, 1996. s. 71.

⁵³ Tamtéž. s. 71.

⁵⁴ Tamtéž. s. 69.

5 Období 1920-1935

5.1 Vývoj průmyslu v Československu v meziválečném období

První léta po skončení 1. světové války byla situace v průmyslu komplikovaná nedostatkem surovin a paliv, přechodem zbrojní výroby na výrobu civilní a inflačním růstem cen. Rychle se podařilo odstranit řízené hospodářství nebo také vázané hospodářství (potravinové lístky, poukázky na textil) a došlo k obnovení tržní ekonomiky téměř ve stejné podobě jako před válkou.⁵⁵

5.1.1 Situace ve 20. letech

V roce 1919 dosáhla průmyslová výroba asi 40-50% předválečné úrovně. Vzestup výroby začal pozvolna na konci roku 1919 a zesílil v následujícím roce. V potravinářství pak vzestup přišel až po vynikající sklizni roku 1921.⁵⁶

Na podzim 1921 se objevily první příznaky recese, československá ekonomika dosáhla 70-75% úrovně z roku 1913. Jako první se objevily exportní obtíže v železářství. Postiženy byly neprosperující malé závody se zastaralou technologií a také se zrychlil proces monopolizace. Obtíže se přenesly do těžby uhlí a výroby koksu. Lehký průmysl určený pro export se setkal s potížemi v roce 1921 v souvislosti se zahraniční recesí. Na začátku roku 1922 se stala krize téměř všeobecnou. Nejhlubší propad zaznamenal československý průmysl o rok později.⁵⁷ Vliv na oživení průmyslu měl start investiční vlny, která se projevila mimo jiné výstavbou a rozšiřováním četných podniků, rekonstrukcí zařízení, elektrifikací výroby i domácností. Stoupla výstavba bytů a veřejných budov. Průmysl zaznamenal nejzřetelnější pokrok ve výrobě elektřiny, dopravních prostředků, obuvi, cementu a strojírenských, chemických a elektrotechnických oborech.⁵⁸

Překonat následky krize pomáhaly i racionalizační metody. Mezi ně patřila aplikace vědeckých metod v organizaci práce, uplatnění výkonnějších strojů, nové výrobní postupy. V moderních podnicích se již začala uplatňovat i pásová výroba.

⁵⁵ Sirůček, P. a kol. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. Slaný: Melandrium, 2007. s. 74.

⁵⁶ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Praha: Karolinum, 1993. s. 413-414.

⁵⁷ Tamtéž. s. 414.

⁵⁸ Tamtéž. s. 414.

Oživení průmyslové výroby v letech 1924-25 bylo ovlivněno zlepšením odbytu na vnitřním trhu, vzestupem cen a rozšiřováním exportu.⁵⁹ V roce 1925 se podařilo dosáhnout předválečné úrovně. O rok později československo utrpělo „cukerní šok“, konkurence levnějšího třtinového cukru zapříčinila, že se z něj země jen těžko vzpamatovávala.⁶⁰

Období rozmachu trvalo s mírnými výkyvy až do roku 1929. Objem průmyslu byl o čtvrtinu vyšší než maximum v předválečných letech. Nejvíce se dařilo těmto průmyslovým odvětvím: železářství, strojírenství, elektrotechnika, chemický p., výroba cementu a elektřiny. Předválečné úrovně nedosáhla důležitá odvětví, jako těžba hnědého uhlí a železné rudy, bavlnářství, výroba piva a cukru.⁶¹ S výjimkou výroby piva to byla ze strukturálního hlediska pozitivní skutečnost, neboť pro tyto obory neměla republika komparativní výhody (nebyli jsme schopni vyrábět za výhodnějších podmínek než jiné země) a nepředstavovaly progresivní směr průmyslového vývoje.⁶²

5.1.2 Velká hospodářská krize

Vzestupný vývoj československého průmyslu přerušila koncem roku 1929 velká hospodářská krize, která se ho dotkla až počátkem roku 1930. Deprese začala obtížemi s exportem textilu, skla a keramiky a na domácím trhu stagnací stavebnictví a výroby stavebních hmot. Dlouho se drželo obuvnictví, porcelán, konfekce a stejně tak celý těžký průmysl na vysoké úrovni. V průběhu roku 1930 se krize rozšířila i do ostatních odvětví, což se odrazilo na obtížích s exportem, který klesl o 15%. Nejvíce klesl vývoz cukru, sladu, sladovnického ječmene a textilu, mírnější pokles zaznamenal vývoz skla, porcelánu a jiného spotřebního zboží. Jen špičkové firmy obuvnictví a oděvnictví se na zahraničních trzích i přes velkou konkurenci

⁵⁹ Průcha, V. Nástin hospodářských dějin v období kapitalismu a socialismu. Praha: Svoboda, 1987. s. 130.

⁶⁰ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Praha: Karolinum, 1993. s. 415.

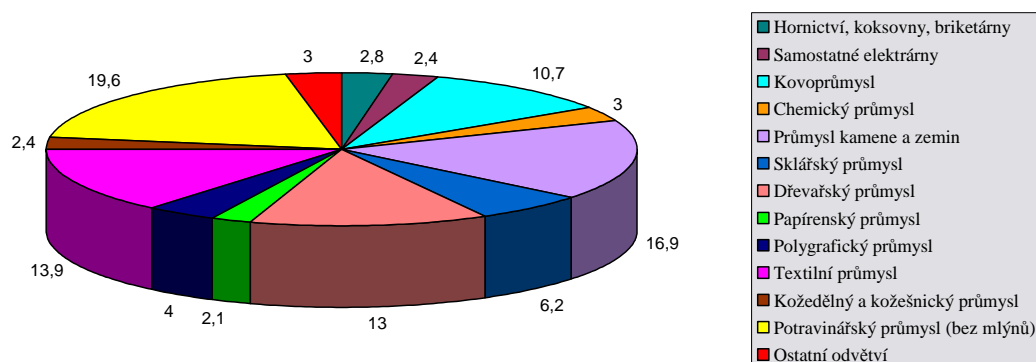
⁶¹ Průcha, V. a kol. Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století. Praha: Svoboda, 1974. s. 96.

⁶² Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. s. 416.

prosazovaly (př. Baťa). Celkově došlo v roce 1930 ke snížení průmyslové výroby o 10,8%. Pomaleji se projevovala deprese v těžkém průmyslu.⁶³

Na průběh hospodářské krize v průmyslu mělo vliv několik faktorů. Současně probíhající agrární krize zúžila odbyt průmyslového zboží na vesnici. Krize světového trhu, protože značná část průmyslové výroby byla určena na export. Snížila se kupní síla městského obyvatelstva a tento fakt ovlivnil odbyt ve spotřebním průmyslu. Vliv monopolů, které udržovaly vysoké ceny a zpomalovaly tak výprodej nahromaděných zásob.⁶⁴

Graf 1: Odvětvová struktura průmyslu ČSR v roce 1926 (v %)

Zdroj: SP RČS IV, s. 112. Výpočty z absolutních údajů. In Průcha, V. a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Díl 1. Období 1918-1945. Brno: Doplněk, 2004. s.162.

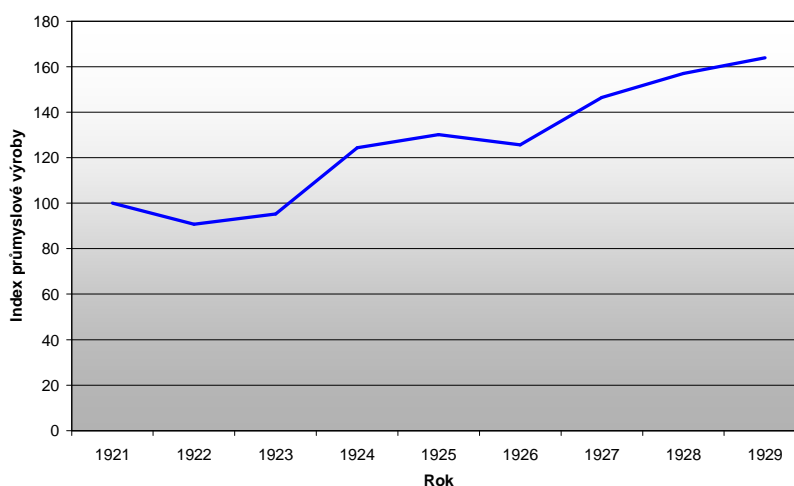
Z grafu výše lze vyčíst, že polovině 20. let 20. století byla v Československu nejvíce zastoupena tato odvětví – potravinářský průmysl, průmysl kamene a zemin, textilní průmysl, dřevařský průmysl, kovoprůmysl. Naopak mezi málo zastoupená odvětví patřila hornictví, samostatné elektrárny, chemický průmysl, papírenský průmysl, kožený a kožený průmysl.

⁶³ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Praha: Karolinum, 1993. s. 416-417.

⁶⁴ Širůček, P. a kol. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. Slaný: Melandrium, 2007. s. 75.

Ještě z období Rakouska-Uherska přetrvala v Československu tendence převahy lehkého průmyslu a potravinářského průmyslu, což je v grafu patrné na podílu právě potravinářského průmyslu, textilního průmyslu, kovoprůmyslu, sklářského průmyslu. Tato tendence sice nebyla do roku 1929 překonána, ale značně se zmírnila.⁶⁵ Tendence, která preferovala lehký průmysl, se držela i Vlašim. Až to příchodu kapslovný z pražského Žižkova (1936) zde průmysl zastupovala výroba obuvi.

Graf 2: Vývoj průmyslu ČSR v letech 1921-1929 (index 1921=100)

Zdroj: Průcha, V. a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Díl 1. období 1918-1945. Brno: Doplněk, 2004.s. 151.

V grafu jsou patrné změny, které československý průmysl v tomto období prodělal. Krize v letech 1921-23 zapříčinila klesající průmyslovou výrobu. Během následujících dvou let prožívá průmyslová výroba období konjunktury, které zpomalilo pronikání Německa na trhy střední a jihovýchodní Evropy. Poté se průmyslu opět začalo dařit. Vzestupnou tendenci přerušila hospodářská krize koncem roku 1929.

⁶⁵ Průcha, V. a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Díl 1. Období 1918-1945. Brno: Doplněk, 2004. s.162.

5.1.3 Třicátá léta a obnova průmyslu

Již v období krize ve třicátých letech měly rozhodující hospodářské pozice v ČSR monopoly. Dlouho udržovaly vysoké ceny svých výrobků a tím znemožnily výprodej nahromaděných zásob. Pro monopoly bylo výhodné omezit výrobu a ponechat vysoké ceny. To se stalo terčem veřejné kritiky. Kartelový zákon z roku 1933 však upravoval jen ty otázky, na kterých měly zájem samy monopoly.⁶⁶

Oživení průmyslové výroby se dostavilo až v roce 1936 a bylo spojeno se státní podporou exportu zárukami na exportní úvěry a daňovými úlevami. Důležitým faktorem pro oživení průmyslové výroby bylo zbrojení v důsledku Hitlerovy agresivní politiky (hromadění vojenských zásob, budování strategických komunikací, výstavba pohraničních opevnění). Úloha státu jako odběratele průmyslových výrobků vzrostla.⁶⁷ Na zbrojení se podílel průmysl uhelný, strojírenský, chemický, cementárenský, konfekční a obuvnický. Výroba porcelánu a skla zůstávala na nízké úrovni. Těžkému průmyslu se podařilo překonat předkrizovou úroveň výroby.⁶⁸

Celkově se během období krize snížil index průmyslové výroby až o 40% (svět 37%, Evropa 28%). V roce 1938 se opět objevovaly známky nové deprese. V roce 1937 dosáhla průmyslová výroba jen 96% úrovně z roku 1929, v Evropě ji překonala o 12%.⁶⁹

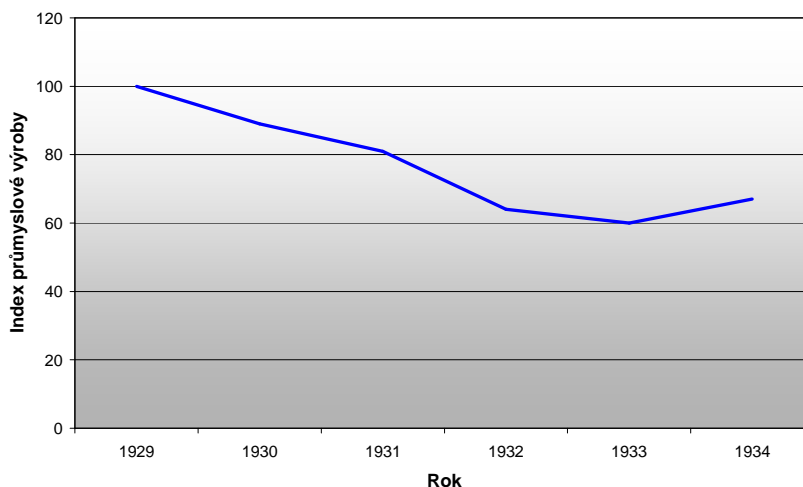
⁶⁶ Průcha, V. a kol. Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století. Praha: Svoboda, 1974. s. 97.

⁶⁷ Faltus, J.-Průcha, V. Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2003. s. 57-58.

⁶⁸ Průcha, V. a kol. Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století. s. 99.

⁶⁹ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. s. 419.

Graf 3: Vývoj průmyslu ČSR v letech 1929-1934 (index 1929=100)

Zdroj: Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Praha: Karolinum. 1993. s. 419.

Graf ukazuje propad československého průmyslu v důsledku hospodářské krize, který dosáhl nejnižší bodu v roce 1933. Poté se začala situace pomalu lepší. K citelnějšímu oživení došlo až v roce 1936 v souvislosti se začátkem zbrojení.

5.2 Průmysl ve Vlašimi v meziválečném období

Až do příchodu žižkovské kapslovný zastupovaly průmysl ve Vlašimi malé obuvnické továrny. Jednalo spíše o město drobných zemědělců a obchodníků, pracovníků na knížecím velkostatku. Jak bylo výše zmíněno, také ve Vlašimi se projevoval pozůstatek Rakousko-uherské orientace na lehký průmysl (výroba obuvi).

5.2.1 Obuvnický průmysl

Do roku 1935 bylo nejvýznamnějším průmyslovým odvětvím ve Vlašimi obuvnictví. Zmínky o ševcovském řemesle ve Vlašimi a okolí se datují do 14. století. Ševcovský cech patří ve Vlašimi k nejstarším. Nejvíce se odvětví rozvinulo na přelomu 19. a 20. století. Byla sem postupně převedena výroba několika firem

z Vídně.⁷⁰ Příklad továren právě z Vídně proto, že české země byly součástí Rakousko-uherské monarchie.

Nejznámější obuvnickou firmou ve 20. letech byla továrna bratří Schillerů založena roku 1926. Vyráběla luxusní dámskou obuv určenou především pro export. Mezi další výrobce patřili Vrtiška a Samec, bratři Šmahové, továrna Bauerova, Krausova aj.⁷¹

V průběhu let 1930-1932 se objevuje racionalizace výroby obuvi i ve Vlašimi. Stroje nahrazují lidskou práci. Omezila se zaměstnanost v továrnách a obuvníci, kteří pracovali doma, ztratili práci. Modernizaci výroby obuvi zavedly velké továrny, v důsledku toho několik vlašimských továren na obuv skončilo s výrobou. Továrna Hermann Hirsch se z Vlašimi přestěhovala do Holic v Čechách.⁷² V republice se racionalizace v průmyslové výrobě objevila již v první polovině 20. let. Jednalo se o velké podniky.

S vypuknutím 2. světové války byly obuvnické továrny židovských majitelů zavřeny a majitelé posláni do koncentračních táborů. Jednalo se o továrnu Krause, Schillera, Sauera.⁷³

5.2.2 Přestěhování žižkovské kapslovný do Vlašimi

Významným krokem pro celé Vlašimsko bylo přestěhování žižkovské kapslovný do Vlašimi. Pro podnik byl vybrán prostor knížecí Obory. Kromě Vlašimi byly v jednání pozemky státního dvora Radikovice u Benešova a pozemek u Týnce nad Sázavou.⁷⁴

O prosazení Vlašimi se zasloužil zdejší rodák generál Vladimír Chalupa. Jak bylo již zmíněno, v té době ve Vlašimi významnější průmyslový podnik neexistoval, pouze několik malých obuvnických továren, které zaměstnávaly ševce mající dříve své dílny. Dalším zaměstnavatelem byl knížecí velkostatek. Velká část obyvatelstva se zabývala zemědělstvím (drobní rolníci). S výstavbou závodu se začalo v polovině

⁷⁰ Historie a současnost podnikání na Benešovsku, Vlašimsku, Voticku a Sázavsku. Žehušice : Městské knihy, 2003. s. 79.

⁷¹ Tamtéž. s. 79.

⁷² Svoboda, J.- Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 230.

⁷³ Kvalitativní dotazování.

⁷⁴ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 168.

roku 1934 a v lednu 1936 byla výroba spuštěna. Výrobu řídili mistři z pražského Žižkova a postupně zaškolovali nové dělníky z Vlašimi a okolí.⁷⁵

5.2.3 Vývoj ve 30. letech

Ve třicátých letech ještě probíhala hospodářská krize a jen velmi pomalu odeznívala. V Německu došlo k politickým změnám a republika začala být ohrožena. Začalo se ve velkém zbrojit. Také v mezinárodním měřítku rostla poptávka po zbrojním materiálu. Továrny na střelivo, dříve Sellier&Bellot (žičkovská kapslovna), byly významnou součástí českého zbrojního průmyslu, a proto je zasáhla konjunktura ve zbrojních programech, která se začala před polovinou 30. let. Stejně vzrůstala poptávka i na mezinárodních trzích.⁷⁶

Tuzemský odbyt v meziválečných letech klesl oproti situaci před válkou. Nedařilo se najít náhradu za odbytiště zaniklé monarchie. Po odeznění krize se domácí prodej stabilizoval. Prodej loveckého střeliva byl závislý na stavu zvěře a výkyvech počasí. Do popředí se dostávalo sportovní střelivo a firma pravidelně věnovala prostředky na sportovní soutěže a reklamní akce a tuto činnost provozuje dodnes.⁷⁷

Po roce 1932 došlo k růstu exportu vojenských pěchotních nábojů, a to díky navázání obchodních kontaktů s Čínou. Veškerý export muselo schválit Ministerstvo národní obrany. To souhlasilo s vývozem zboží do Číny za předpokladu, že nebudou přerušeny dodávky právě pro ně. Zákaz vydalo na export vojenského materiálu do válčících oblastí (Španělsko, Etiopie).⁷⁸

⁷⁵ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 169.

⁷⁶ Tamtéž. s. 171.

⁷⁷ Tamtéž. s. 171.

⁷⁸ Tamtéž. s. 172.

5.3 Bytová výstavba ve Vlašimi

Po přestěhování žižkovské kapslovny do Vlašimi bylo nutné postavit ubytování pro pracovníky, kteří do Vlašimi přišli spolu s podnikem. Úředníci a technici byli ubytováni v činžovních domech postavených přímo u továrny v Oboře. Pro dělníky (mistry) bylo ustaveno stavební družstvo, které vystavělo na parcelách přes silnici proti továrně rodinné dvojdomky, které si měli možnost po čase zakoupit. Tyto rodinné domky však nestačily pro všechny přestěhované dělníky a část musela řešit ubytování podnájmem.⁷⁹

V Oboře byly postaveny 3 domy se 73 byty. Stavba byla dokončena v roce 1938. Jednalo se o prostorné a „luxusní“ byty (některé 4+1). Ubytovaní zde našli vedoucí pracovníci a úředníci.

Tab. 6: Peníze investované na výstavbu obytných prostor v letech 1934-37

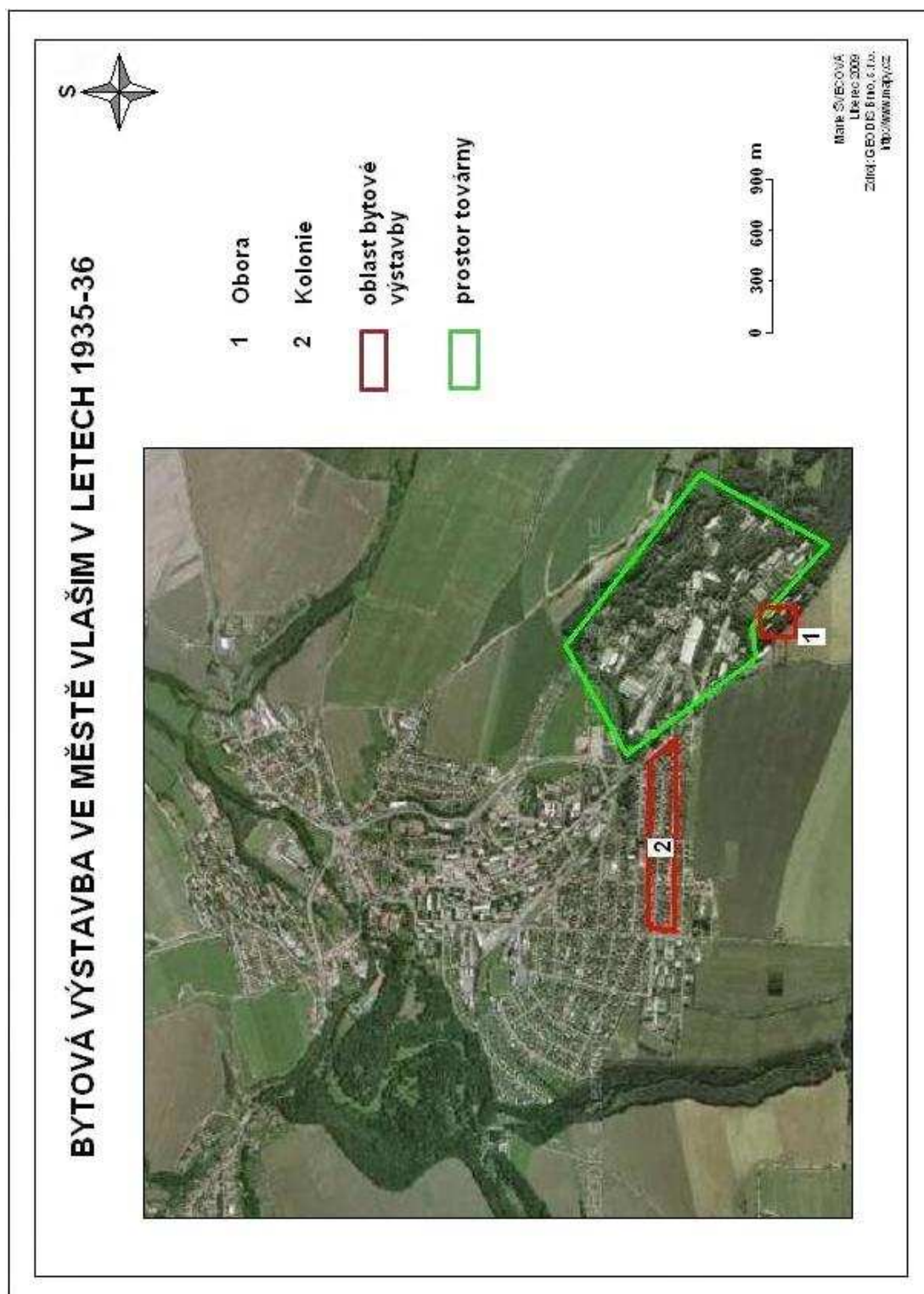
Rok	Investovaná částka (Kč)
1934	139 378
1935	4 297 166
1936	31 073
1937	329 208

Zdroj: Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 171.

Vysoké výdaje na výstavbu obytných prostor v roce 1935 lze odůvodnit zahájením výstavby kolonie rodinných dvojdomků, kterou financovala firma půjčkou přesahující 3 mil. Kčs. Dále ve v tomto roce stavěly činžovní domy v Oboře. Následující rok došlo k otevření továrny a firma se zaměřovala na výstavbu továrních objektů a nákup strojů.

⁷⁹ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 170.

Mapa 1: Bytová výstavba ve městě Vlašim v letech 1935-36

Bytová výstavba, která se ve Vlašimi uskutečnila s příchodem továrny na střelivo, je v mapě znázorněna červenými obdélníky. Domy se nacházejí v blízkosti továrny, což byla u bytové výstavby pro zaměstnance podniku v tomto období běžné (př. Baťa, Liebieg). V těsné blízkosti závodu přímo v Oboře se nachází činžovní domy pro vedoucí pracovníky a úředníky. Naproti před silnici stojí dělnická Kolonie rodinných dvojdomků.

5.3.1 Kolonie Žižkov (Kolonka)

Stavba kolonie započala v listopadu 1935. Později byla nazvána „Kolonie Žižkov“ (lidově Kolonka). Název „Kolonie Žižkov“ se odvozoval z původního umístění továrny na pražském Žižkově. Předsedou Stavebního družstva zaměstnanců firmy Sellier & Bellot se stal Jaroslav Běhounek. Družstvo v té době čítalo 81 členů. Firma financovala stavbu formou půjčky, která činila 3 136 000 Kčs. Pozemky pro stavbu byly vybrány v blízkosti stavějící se továrny v části zvané „Nad Obcí“, lidově „Habeš“. Habeš bylo nazýváno Etiopské císařství a právě v roce 1935 podnikli Italové expanzi do Etiopie ze sousedního Somálska. Zvítězili nad místními vojsky začlenili stát na krátký čas mezi své východoafrické kolonie.⁸⁰ Celková plocha „Kolonie Žižkov“ činila dle parcelačního plánu 6 ha a 68 a a nezastavěná plocha měla mít výměru 1 ha a 19 a. Konkurzu na stavbu domků se účastnilo pět firem a zvítězila firma Nekvasil s nabídkou 28 150 Kčs za domek. Ostatní firmy se ceně přizpůsobily a tak se na výstavbě podílely také. Domek s pozemkem, mansardou, dřevníkem a žumpou vyšel na 40 000 Kčs.⁸¹

Při výstavbě se neúměrně šetřilo. Obvodové zdi byly například vyzděny v šířce jen 30 cm (běžná šířka zdiva v našich zeměpisných šířkách je 45 cm). Domky byly jen částečně podsklepené, v přízemí se nacházela chodba, malá kuchyň a obývací pokoj. Podkroví mělo jednu místnost, kterou bylo možné zařídit jako ložnici, ale místnost pod střechou postrádala zateplení.⁸²

Schválila se výstavba 80 dvojdomků, zřízení vodovodu se však bylo zamítnuto, a to z finančních důvodů. „*Domky se dělily na nájemní a tzv. čekatelské.*

⁸⁰ Etiopské císařství. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. [on line], 2009, [cit. 3-12-2009]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Etiopské_císařství.

⁸¹ Svoboda, J.- Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 254.

⁸² Kvalitativní dotazování.

V prvních se bydlelo jako v činžovních domech, čekatelské se staly soukromým majetkem po splacení kupní ceny formou zvýšeného nájemného.“⁸³ Stavba přes nepřízeň počasí pokračovala rychle. S rozdělováním domků se začalo již v březnu 1936. Kolaudace proběhla o tři měsíce později. Před stěhováním musely být uhrazeny dlužní částky. *„Čekatelé platili 550 Kčs činžovní zálohy, nájemníci jednotlivých bytů 250 Kčs.*“⁸⁴ V té době se pro srovnání ve Vlašimi dal pořídit 1 pár tenisek za 9 Kčs, 1 litr benzínu za 2,50 Kčs, krabička cigaret za 1 Kčs.⁸⁵ Rada města dala družstvu volnou ruku v pojmenování sídliště i ulic v něm. Název „Žižkov“ se nevžil, zůstalo pouze pojmenování „Kolonie“, lidově „Kolonka“. Ulice byly nazvány takto: Milana Rostislava Štefánka, K.H. Máchy, Svatopluka Čecha, Aloise Jiráska, Smetanova, Havlíčkovo náměstí, Čechtická. Pod vlivem politického vývoje se během doby některá jména změnila. Projektován byl také obchodní dům se třemi obchody, skladištěm a byty. Jeho stavba se uskutečnila později než kolonie.⁸⁶

Obr. 1, 2: Výstavba Kolonie Žižkov (1935-36)

Zdroj: . Archiv Jan Svoboda. In Svoboda, J.- Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 255 a 257.

Během 2. světové války ztrácely peníze svou hodnotu, ale mzdy rostly. Aby mohl být co nejdříve umořen dluh na čekatelských domcích, byl přijat návrh na přijímání mimořádných vkladů. Ze stejných důvodů došlo k převodu nájemních

⁸³ Svoboda, J.- Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 254.

⁸⁴ Tamtéž. s. 255.

⁸⁵ Kvalitativní dotazování.

⁸⁶ Svoboda, J.- Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. s. 254-255.

domků na čekatelské. V roce 1943 bylo možno uskutečnit hromadné zaknihování domků.⁸⁷

Nejméně jedna polovina zaměstnanců, kteří přišli do Vlašimi s podnikem, bydlela v podnájmu ve městě. V pátek odpoledne odjížděly do Prahy strávit víkend s rodinami. Proto byla upravena pracovní doba – pondělí až čtvrtek 10 hodin, pátek 8 hodin. Mnozí se snažili udržet si současně byt v Praze pro viděnu lepšího stáří v hlavním městě.⁸⁸ Z Vlašimi jezdil do Prahy přímý autobus 2x za den a cesta trvala asi 2 hodiny. Dále se do Prahy bylo možné dopravit vlakem s přestupem v Benešově u Prahy a cesta trvala 3,5 hodiny.⁸⁹

5.4 Bytová družstva v ČSR

Bytová družstva začala vznikat spolu s rozvojem průmyslu. Měla zabezpečit dostatek bytů formou družstevní výstavby. Lidé, kteří měli zájem o bydlení, vstoupili do družstva a složili členský podíl. Družstevníci také dostávali půjčky od podniku nebo od státu. Družstevní výstavba byla podporována daňovými zvýhodněními a různými formami subvencí. Po roce 1948 došlo ke změně organizace družstev a řízení převzala Ústřední rada družstev. Rozvoj bytové fondu byl prioritní, a proto byly ustaveny Český svaz bytových družstev a Slovenský svaz bytových družstiev a podporoval je stát formou přímých dotací a také poskytováním výhodných úvěrů. Část nákladů stavby hradili členové družstev z vlastních prostředků.⁹⁰

⁸⁷ Svoboda, J.- Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 255.

⁸⁸ Tamtéž. s. 256.

⁸⁹ Kvalitativní dotazování.

⁹⁰ Geršlová, J.-Sekanina, M. Lexikon našich hospodářských dějin. Praha: Libri, 2003. s. 56.

5.5 Příklady bytové výstavby pod vlivem průmyslu

5.5.1 Baťova bytová výstavba ve Zlíně

Podobná situace jako ve Vlašimi, ale ve větším měřítku, byla k vidění ve Zlíně. Velký vliv na výstavbu bytů v tomto období zde měl průmysl. Tomáš Baťa tu vybudoval továrnu, ve které pracovalo okolo 30 000 dělníků. Neomezoval se jen na výrobu bot. Vybudoval kombinát, který zahrnoval závody na výrobu polotovarů, strojů pro obuvnický průmysl, gumových výrobků, punčoch aj. Většina těchto závodů ležela v pásu v údolí říčky Dřevnice, mezi Zlínem a Otrokovicemi.⁹¹

Hromadnou bytovou výstavbu ve Zlíně představovaly cihlové dvoupodlažní domy pro dvě rodiny, navržené podle vzoru amerických cottage. Kolonie takových domků jednoduchých kubických tvarů s plochou střechou byla položena přímo v lesnatých svazích. Domky stály v malých vzdálenostech od sebe a okolní pozemky neměly oddělené. Baťa domky poskytoval rodinám, které pracovaly v závodě. Výstavba probíhala v letech 1932-35.⁹²

5.5.2 Liebiegovo městečko v Liberci

Firma Johann Liebieg & Comp. vlastnila v Libereckém kraji 4 textilní továrny s celkovým počtem 5 tis. zaměstnanců. Základní závod se nacházel v Liberci a v čase konjunktur zaměstnával až 2 tis. osob. V období první republiky se investiční činnost firmy soustřeďovala hlavně do Liberce. Kromě výstavby továrních hal se jednalo o rozsáhlou výstavbu továrních domů v kolonii zvané Liebiegovo městečko. Na konci 20. let 20. století vlastnila firma 125 obytných domů se 470 byty, v nichž bydlelo asi 1600 osob. Šlo především o odborníky nepostradatelné pro chod závodu. Byty byly poměrně dobře vybavené a nájemné bylo nízké. Liebiegovy byty sloužily firmě a každý, kdo rozvázal pracovní poměr, musel byt do čtyř týdnů vyklidit. V polovině dvacátých let bylo založeno stavební družstvo, jehož členům byly poskytovány zdarma stavební pozemky a půjčky až do výše poloviny nákladů na stavbu.⁹³

⁹¹ Švidkovskij, O. Urbanismus socialistického Československa. Praha: Česká akademie věd, 1966. s. 221.

⁹² Tamtéž. s. 222.

⁹³ Karpaš, R. a kol. Kniha o Liberci. Liberec: Dialog, 1996. s. 311.

5.6 Shrnutí

Před přestěhováním žižkovské kapslovný do Vlašimi byly jediným zástupcem průmyslu ve městě drobné obuvnické továrničky. K roku 1930 zde žilo přes 3500 obyvatel, kteří většinou pracovali v zemědělství. S příchodem podniku se situace ve městě změnila a vývoj se jakoby urychlil. Spolu s průmyslem přišli do města i pražští zaměstnanci, pro které bylo nutné zajistit bydlení. Dochází k ustavení stavebního družstva a nedaleko továrny vyrůstá nová čtvrť rodinných dvojdomků nazvaná „Kolonie Žižkov“. Pro úředníky podnik postavil 3 činžovní domy v Oboře v těsné blízkosti továrny. Vlašim se stává okresem a proměňuje se v průmyslové město, které se dále rozvíjí.

Hospodářská krize, která ve 30. letech zužovala Československo, se vlašimského závodu téměř nedotkla. Jelikož vyráběl právě střelivo a Evropa začala se zbrojením, kvůli agresivním výpadům Německa, neměl podnik nouzi o zakázky. Výroba pokračovala, lidé měli zaměstnání, což bylo pro město pozitivní.

Situaci ve Vlašimi lze přirovnat k jihomoravskému Zlínu. Průmysl tam představoval Baťa a jeho továrna na obuv. I on pro své zaměstnance vystavěl kolonii rodinných domů nedaleko závodu. V severočeském Liberci zase postavil pro své zaměstnance podnikatel Liebieg čtvrť rodinných domů s příznačným názvem Liebiegovo městečko.

Rok 1936 a příchod továrny na střelivo nastartoval slibnou budoucnost tohoto malého města, která nabrala ještě větších obrátek v následujících 40 letech po roce 1948.

6 Období 1945-1989

6.1 Vývoj průmyslu Československa v období 1948-1989

Vývoj průmyslu v tomto období lze charakterizovat jako preferování těžkého průmyslu na úkor lehkého spotřebního průmyslu, na což doplácela nejen ekonomika státu, ale i jeho občané.

6.1.1 Situace po roce 1948

Po roce 1948 byla průmyslová výroba podřízena militarizaci. Ekonomiku ovládaly mimoekonomické cíle spjaté se studenou válkou. Program budování velké armády vyžadoval výstavbu závodů zbrojního průmyslu, kvalitní a nedostatkové suroviny, kvalifikované pracovníky a především vysoké finanční prostředky. To vše se dělo na úkor civilní výroby (např. výroba traktorů, osobních automobilů).⁹⁴

Vedoucím průmyslovým odvětvím bylo strojírenství. Jeho vedoucí pozice byla výsledkem mocenskopolitických tlaků, které způsobily, že se rozhodujícím stalo těžké strojírenství a zbrojní odvětví. Podíl těžkého strojírenství na strojírenském vývozu byl v roce 1953 26%, což odpovídalo úrovni velkých států s rozvinutým strojírenstvím. Posun struktury průmyslu ve prospěch strojírenství byl obecným trendem vyspělých ekonomik. U nás byla vedoucí militarizace a vývoj civilních oborů strojírenství, zejména progresivních oborů všeobecného, dopravního a přesného strojírenství, šel zcela mimo naši ekonomiku.⁹⁵

Vzestup těžkého strojírenství vyvolával růst těžby uhlí a rud, metalurgie, výroby elektřiny. Probíhal rozsáhlý geologický výzkum, výstavba, rozšiřování či obnova vyřazených dolů a úpraven rud. Investice většinou nebyly efektivní a dosahovaly několika miliard Kčs. Domácí těžba byla velice ztrátová. Z důvodu nedostatečné surovinové základny každý vzestup strojírenské výroby předpokládal vysoké investice a dovoz surovin. Toto tempo a zvolený typ průmyslového vývoje ekonomika nevydržela a došlo ke zhroucení a to již roku 1953. V letech 1954-55 byl

⁹⁴ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Praha: Karolinum, 1993. s. 433.

⁹⁵ Tamtéž. s. 436.

vyhlášen “oddechový čas“ a struktura průmyslu se přeorientovala na civilní výrobu.⁹⁶

6.1.2 Období 1953-1970

Po období oddechu vynuceném kolapsem ekonomiky nastala v roce 1956 nová industrializační vlna spojená s investiční aktivitou a preferencí průmyslu náročného na investice, suroviny, materiál z dovozu. Hlavní odvětvím se opět stal těžký průmysl, zejména strojírenství, rozvoj palivoenergetické základny a chemie. Investice tedy směřovaly převážně do báňského a hutního průmyslu, hydroenergetiky a těžkého strojírenství.⁹⁷

Strojírenství po nasycení armády začalo od 2. poloviny 50. let vyrábět i zboží pro spotřební trh (radiopřijímače, tranzistorové přijímače, gramofony, cívkové magnetofony, fotoaparáty černobílé televizory a bytové elektrospotřebiče). Automobilový průmysl se prosazoval ve výrobě vojenské techniky (tanky, obrněné transportéry, terénní automobily). Zbraně vojenské, lovecké a sportovní vyrobené v ČSR patřily ke světové špičce.⁹⁸

6.1.3 Období 1971-1989

V 70. letech se v průmyslu projevila vyrovnanost mezi dynamikou růstu výroby výrobních prostředků a spotřebních předmětů. Zemědělství pokrylo vyšší výrobou přírůstek domácí spotřeby základních potravin. Podařilo se odstranit závislost na dovozu másla, vajec a z velké části i masa. Toto desetiletí se vyznačuje aktivitou v oblasti sociální politiky, což vedlo k silnému populačnímu růstu.⁹⁹

V první polovině 80. let rostla váha zpracovatelských odvětví a snižoval se podíl odvětví surovinových a energetických. Bylo preferováno strojírenství a v rámci něj především elektrotechnika. V oblasti lehkého průmyslu stoupla produkce v první

⁹⁶ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Praha: Karolinum, 1993. s. 436-437.

⁹⁷ Faltus, J.-Průcha, V. Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2003. s. 179.

⁹⁸ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. s. 441-443.

⁹⁹ Faltus, J.-Průcha, V. Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století. s. 185.

polovině 80. let o 11%. Domácí trh byl však stále zásobován špatně. Dovoz spotřebního zboží byl slabý a kvalitnější u nás vyrobené spotřební zboží bylo určeno pro export.¹⁰⁰

6.1.4 Životní úroveň obyvatel

Díky nadměrné preferenci těžkého průmyslu byly odčerpány prostředky, které měly sloužit ke zvýšení životní úrovně obyvatelstva. Spotřební průmysl zaostával za potřebami společnosti. Tato skutečnost se objevovala ve všech socialistických zemích.¹⁰¹ Na dnes běžně dostupné zboží se stály fronty a sepisovaly pořadníky. Jednalo se o maso, ovoce a zeleninu, o drogistické výrobky, spotřební elektroniku, automobily, oblečení aj.

V souvislosti se vysokými požadavky na produktivitu těžkého průmyslu, který vyžadoval velké množství pracovníků, se lidé začali do průmyslových oblastí stěhovat. Byla postavena sídliště a obytné čtvrti. Příkladem může být Ostravsko, Mostecko nebo Vlašim. Bohužel se při bytové výstavbě dbalo více na kvantitu než na kvalitu, což bude ukázáno v některé z dalších kapitol.

6.2 Průmysl ve Vlašimi v období 1945-1989

Průmysl ve Vlašimi představuje továrna na střelivo Sellier&Bellot a s ní spojená strojní výroba. V socialistickém období, jak bylo výše zmíněno, byl preferován průmysl těžký, zejména strojírenství a výroba zbrojního materiálu. Podnik po celé toto období prosperoval a nejen kvůli svému zaměření na preferované strojírenství a zbrojní materiál, ale také díky kvalitním výrobkům a značce, která měla ve světě vybudované postavení již z meziválečného období. Mimochodem podniku se dařilo i po roce 1989 a tato tendence stále přetrvává. Ve výrobě některých produktů měl a má dokonce monopolní postavení pro celé Česko. Prosperující podnik měl vliv na vývoj města. Jedná se o rozsáhlou bytovou výstavbu – družstevní,

¹⁰⁰ Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Praha: Karolinum, 1993. s. 446-449.

¹⁰¹ Faltus, J.-Průcha, V. Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2003. s. 173.

státní i podniková, o zlepšení občanské a technické vybavenosti. Město dostávalo vysoké dotace od státu určené právě na bytovou výstavbu. Přicházeli sem za prací lidé z různých končin republiky (hojně z Moravy).

Město se stalo jedním z nejdůležitějších sídel okresu, v mnohých ohledech důležitější než samotné okresní město Benešov. V Benešově žádný velký podnik, který by mohl konkurovat vlašimské továrně na střelivo, nebyl. V benešovském okresu patřily mezi významnější podniky JAWA motocykly v Týnci nad Sázavou a Tesla ve Voticích (kovovýroba, oprava elektrospotřebičů). Za významnější lze považovat podnik v Týnci n. S., ale dovoluji si tvrdit, že ani ten nebyl pro BS konkurencí ve smyslu významu pro stát.

6.2.1 Blanické strojírny po roce 1945

Po skončení 2.světové války podnik přešel na mírovou výrobu. Udržel si světovou proslulost v tradičním výrobním sortimentu – střelivo a již rok po válce exportoval do Evropy a severní Afriky. Do výroby byly nově zařazena zdrhovadla a korunkové uzávěry a výroba vojenské munice byla nahrazena výrobou iniciátorů trhavé techniky. V té době zaměstnával podnik 950 zaměstnanců. Stejně jako před válkou byly v českých zemích dva výrobci pěchotních, sportovních, loveckých a obranných nábojů ve Vlašimi a ve Vsetíně.¹⁰² Podnik prosperoval a pro své pracovníky stavěl ubytování již několik let po válce (činžovní domy v Oboře, přestavěné obuvnické továrny).

V roce 1948 se objem výroby ještě zvýšil, bylo to zapříčiněno militarizací, na kterou se orientovala ekonomika státu. Velké objednávky obdržel závod od Ministerstva národní obrany (náboje puškové a pistolové). Výroba a export rostly i v následujícím roce a na Vlašimsku došlo k nedostatku pracovních sil. Z tohoto důvodu vedení vlašimské Zbrojovky žádalo o navrácení továrny na pražském Žižkově. Ministerstvo průmyslu však žádost zamítlo a v následujících letech byly uvolněny finance pro rozsáhlou bytovou výstavbu.¹⁰³

¹⁰² Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 214.

¹⁰³ Tamtéž. s. 217.

6.2.2 Situace v 50. a 60. letech

V padesátých letech došlo ke změně názvu podniku na Blanické strojírný, národní podnik Vlašim (dále BS). V roce 1952 byla zahájena rozsáhlá bytová výstavba, na kterou poskytl finanční prostředky stát. Jednalo se o sídliště Sever. Dále byla v tomto desetiletí založena střední všeobecně vzdělávací škola, střední průmyslová škola strojnická a otevřena první nemocnice ve Vlašimi. Na tyto události měl vliv rozvoj podniku. V průběhu roku 1954 došlo k převedení výroby kulovnicových, pistolových a revolverových nábojů z Povážské Bystrice do Vlašimi. Do BS byla převedena také výroba puškového střeliva. Přibližně ve stejné době došlo k rozdělení výroby iniciátorů pro dělostřeleckou a ženijní munici mezi vlašimským podnikem a Zbrojovkou Vsetín. Právě toto rozhodnutí posílilo postavení BS jako výrobce a dodavatele iniciátorů pro civilní, průmyslovou trhací techniku. V roce 1955 byly připojeny Chrástecké chemické závody (Chrást u Plzně) jako pobočka vlašimského závodu. Byla tím posílena výroba iniciátorů pro průmyslovou trhací techniku. Jako vývojový podnik byla připojena Konstrukta Praha. Tento závod se zabýval mechanizací a automatizací strojírenských výrob, vývojem zbrojních výrobků, průmyslových a vojenských iniciátorů, pyrotechnických prostředků a průmyslové trhací techniky.¹⁰⁴ Do podniku začali v této době přicházet pracovníci z Moravy. Jednalo se pracovníky s vysokoškolským vzděláním v oboru (Vojenská technická akademie v Brně). Dostávali se na vedoucí funkce a sebou si přinášeli další zaměstnance. Do podniku přicházeli také lidé dříve zaměstnaní v zemědělství, a to v souvislosti s kolektivizací. Obsazovali pozice řadových dělníků.¹⁰⁵ V roce 1950 mělo město 5755 obyvatel, což bylo o 2 tis. více než před válkou (1930 – 3625 obyvatel). V roce 1959 bylo založeno Stavební a bytové družstvo BS a obyvatel města Vlašim, které z velké části tvořili zaměstnanci podniku a sídlo mělo také tam. Založení družstva mělo pomoci zlepšení bytové situace ve městě.

Továrně se dařilo také v 60. letech. Objem výroby stále rostl. Výrobky se vyvážely do 74 států světa. Vyváželo se skutečně do celého světa, např. USA, Mongolsko, Austrálie. V roce 1961 byl založen další závod Blanických strojíren v Benešově. V 1964 byla započata výroba dvouřadých válečkových ložisek. Výroba

¹⁰⁴ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 218 a 221.

¹⁰⁵ Kvalitativní výzkum.

byla převzala z TOS Hostivař (Praha). Paralelně probíhala jednání o převodu určitých typů kuželových ložisek ze ZKL Líšeň (Brno) a textilních vřeten z VHJ Stará Turá (Slovensko). Převod výroby obou byl proveden v září 1962. Bylo třeba zajistit stroje a velké podlahové plochy. To se řešilo výstavbou nových objektů a delimitací méně produktivních výrobků do jiných továren. Výroba korunkových uzávěrů na láhve byla tedy přesunuta do n.p. Korek v Klášterci nad Ohří. Podobně byla delimitována výroba zdrhovadel do Koh-i-nooru Vršovice (Praha). Klesající výroba zápalnic a palníků byla převedena do provozovny v Benešově.¹⁰⁶

V souvislosti s rozšiřováním výroby a příchodem nových pracovníků se uskutečnila rozsáhlá družstevní výstavba. Zájem byl veliký. Byla zahájena výstavba sídliště Jih a dokončena poslední etapa sídliště Sever. Bytovou výstavbu v té době také v hojně podporoval stát (sídlíště Pila). Vlašimský podnik byl díky svému zaměření na strojírenství v “centru” zájmu státu.

V roce 1963 byla v podniku zahájena výroba balicích strojů pro potravinářství. Důvodem bylo vyplnění mezer ve výrobě muničních strojů, která byla v důsledku konkurence oslabena. V souvislosti s výrobou balicích strojů byl zaveden v roce 1965 Vývojový závod.¹⁰⁷ Pro tento záměr se využilo objektu Okresního kovopodniku Benešov se sídlem ve Vlašimi. Disponoval dobře vybavenými dílnami a kvalifikovanými dělníky.¹⁰⁸

6.2.3 Období 1970 - 1989

V lednu 1975 vznikl Výzkumný a vývojový ústav, který zabezpečuje soustavnou modernizaci a vývoj výrobků všech oborů Blanických strojíren.¹⁰⁹ V témže roce začala delimitace výroby v benešovském závodě a převod výroby do n.p. Technometra Praha. Převod byl ukončen v roce 1977. Výrobky vyráběné v Benešově pro vlašimský závod byly buď vyráběny v základním závodě nebo v jiných podnicích.¹¹⁰ V tomto desetiletí probíhala ve Vlašimi stabilizační bytová

¹⁰⁶ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 223.

¹⁰⁷ Bureš, M. a kol. Blanické strojírny, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 116.

¹⁰⁸ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. s. 225.

¹⁰⁹ Bureš, M. a kol. Blanické strojírny, n.p., Vlašim. s. 116.

¹¹⁰ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. s. 243.

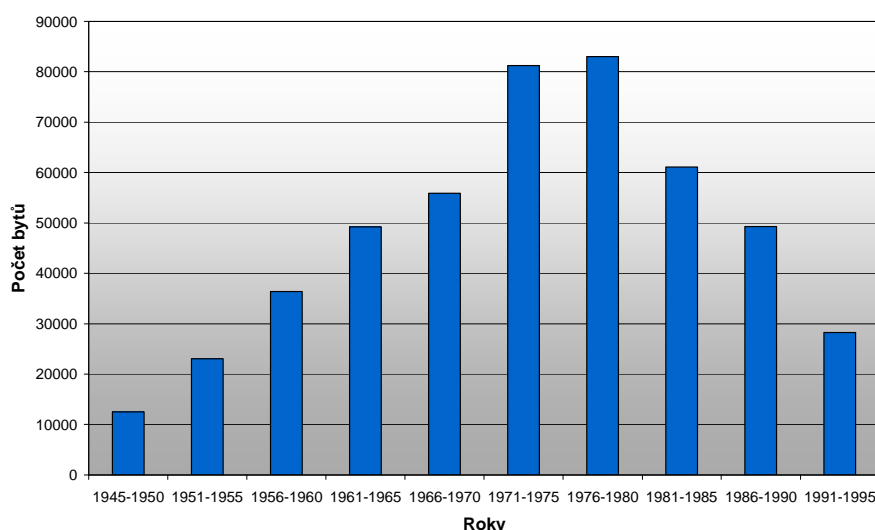
výstavba ve středu města, na kterou měl podnik také obsazovací právo. Dále se město rozrůstá o novou čtvrť rodinných domů.

V 80. letech došlo k několika změnám. Změnil se název podniku a navrátila se do něj jména zakladatelů firmy - ZVS – Blanické strojírný Sellier & Bellot, koncernový podnik Vlašim. Ministerstvo všeobecného strojírenství rozhodlo v dubnu 1980 o převodu výroby válečkových a kuželíkových ložisek do ZVL Prešov. Důvod převodu byl nejspíš politický a měl být uskutečněn do roku 1988. Do Blanických strojíren byla převedena výroba vojenských zápalek ze závodu v Povážské Bystrici. Nově vybudované dílny v BS byly otevřeny v 1985. Blanické strojírný SB se tak staly monopolním výrobcem pěchotního, loveckého a sportovního střeliva v Československu. Bytová výstavba v tomto desetiletí utichla z důvodu nasycení poptávky po bydlení. Podnik se soustředil na výstavbu nových prostor pro výrobu.

111

6.3 Bytová výstavba v Československu období 1945-1989

Graf 4: Dokončené byty v Česku v letech 1945-1995

Zdroj: Bytová výstavba v České republice. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 25-10-2009].
Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf).

¹¹¹ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. s. 243-244.

V letech těsně po skončení 2.světové války byla bytová výstavba v Československu na nízké úrovni. Bytový fond se po odsunu německého obyvatelstva zdál dostatečný, a proto se pozornost soustředila jinam. Především na poválečnou obnovu hospodářství. V padesátých letech se počet dokončených bytů zvýšil (v letech 1951-1955 bylo ročně dokončeno asi 23 tisíc bytů, v letech 1956-1960 více než 36 tisíc bytů).¹¹²

V 60. letech se politická pozornost obrátila na bytovou situaci. Stalo se tak v souvislosti se snižováním životní úrovně obyvatelstva a zaostáváním v porovnání se západními zeměmi. Prosazovaly se tyto formy financování výstavby - družstevní a podniková. Družstevní výstavba v druhé polovině 60.let představovala více než polovinu dokončených bytů. Dlouhodobě byla nejintenzivnějším obdobím bytové výstavby v českých zemích sedmdesátá léta. Na 1000 obyvatel se v tomto desetiletí stavělo ročně více než 8 bytů. V 70. letech byla bytová výstavba v Česku neintenzivnější. V roce 1975 bylo dokončeno více než 97 tisíc bytů, co je nejvíce v tomto desetiletí.¹¹³

Osmdesátá léta znamenají pro bytovou výstavbu období stagnace. V první polovině 80. let bylo v průměru ročně dokončeno 61 tisíc bytů, v letech 1986-1990 to už bylo pouze 49 tisíc bytů ročně. Po roce 1989 došlo ke zrušení státem financované tzv. komplexní bytové výstavby. Komplexní bytová výstavba představovala výstavbu plánovanou Ministerstvem výstavby a techniky a financovanou státem. Jednalo se o výstavbu sídlišť v různých koutech republiky. Mělo to za důsledek potíže s finančním zabezpečením staveb. Pokračoval pokles v dodavatelské výstavbě. Naopak se zvyšoval počet dokončených rodinných domů. Mladé manželské páry měly možnost stavebních půjček. Nejnižší počet bytů byl postaven v roce 1995 pouhých 13 tisíc. Více než polovina byla v dokončených rodinných domech.¹¹⁴

¹¹² Bytová výstavba v České republice. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 25-10-2009].

Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf).

¹¹³ Tamtéž. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf).

¹¹⁴ Tamtéž. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf).

6.4 Bytová politika státu

Po roce 1948 vycházela bytová politika z principu, byt je významný statek v životě člověka a že růst nákladů na jeho výstavbu, údržbu a správu se nemá promítat ve výdajích domácnosti, tedy do zvyšování cen bydlení. V komunistických zemích byla tato politika spojena se zestátněním soukromého majetku a ideologickým rovnostářským přístupem. Tato ideologie měla také negativní důsledky: neustále rostoucí státní dotace na financování výstavby bytů, na provoz, správu a údržbu bytového fondu (nedostatky v zateplení, těsnění oken a dveří), nedostatečné investice do stávajícího bytového fondu; nerovný přístup k bydlení. Údržba bytové fondu zejména ve starších domech v centrech měst byla nedostatečná. Lidé byly nuceni se z nevyhovujících domů stěhovat do bytů na nově vzniklých sídlištích. Státem financovaná extenzivní bytová výstavba (v 70. letech se v ČR stavělo ročně až 100 tis. bytů) začala stále více narážet na omezené zdroje. Souběžně se státní výstavbou se v hojné míře uskutečňovaly jiné formy bytové výstavby (podniková, družstevní).¹¹⁵

6.4.1 Financování bytové výstavby

Financování bytové výstavby probíhalo formou účelových státních subvencí na investiční bytovou výstavbu, státních příspěvků na družstevní bytovou výstavbu a pro individuální bytovou výstavbu. Komunální (státní) bytová výstavba zahrnovala výstavbu bytových domů s nájemními byty, které byly ve správě národních výborů a byly zcela financovány prostřednictvím státních dotací. K bytům měli snadnější přístup zaměstnanci podniků, které byly pro stát důležité; lidé angažující v záležitostech prospěšných tehdejšímu režimu; sociální případy – lidé žijící v naprosto nevyhovujících podmínkách. Podniková výstavba byla zrušena v roce 1981 a nahradila ji stabilizační družstevní výstavba. Podnikovou výstavbu v době své existence financoval ze svých zdrojů podnik, částečně stát ze svého rozpočtu a také formou dlouhodobého bankovního úvěru. Tzv. stabilizační družstevní výstavbu organizovala stavební bytová družstva a náklady se hradily jednak ze členských

¹¹⁵ Sunega, P. Efektivnost vybraných nástrojů bytové politiky v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [on line], 2005, [cit. 28-10-2009]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf.

podílů členů družstva, státní příspěvků a nízkoúročeného účelového úvěru státní banky s dlouhou dobou splatnosti. Individuální bytová výstavba zahrnovala z velké části výstavbu rodinných domů, jejich nástaveb a přístaveb a v omezené míře výstavbu bytových domů s byty v osobním vlastnictví. Financování individuální výstavby bylo uskutečněno převážně z vlastních prostředků stavebníka, příspěvku národních výborů a dlouhodobými nízkoúročenými půjčkami od státních spořitelů.¹¹⁶

6.5 Příklad bytové výstavby ovlivněné přítomností průmyslu

Jak je zřejmé, na bytová výstavbu v Československu měl v tomto období přímo i nepřímo vliv průmysl. Příkladem může být Ostravsko a Mostecko. V poválečném období se zde rozvíjela výstavba průmyslu i bydlení. V obou případech se jedná o uhelnou pánev a na těžbu uhlí zde navazují průmyslová odvětví. Některé obce a stará sídliště bylo nutné opustit kvůli poddolování a nevyhovujícím životním podmínkám. Byla snaha o koncentraci osídlení a to proto, aby bylo možné v dostupné vzdálenosti vystavět školská, kulturní a zdravotní zařízení. Podmínky na výstavbu se v obou lokalitách liší. Na Mostecku se provádí těžba povrchovým způsobem a výstavba nebyla možná v místech těžby. Uhlé pánve jsou sevřené ze severu Krušnými horami a z jihu Českým Středoohořím. V některých místech se tak stavělo v úzkých pruzích podél úpatí. Po roce 1945 se v obou lokalitách rozvinula stavba menších sídlišť.¹¹⁷

Na severu Moravy vyrostlo pro pracovníky uhelného dolu nové město Havířov. Výstavba začala v roce 1947 a vrcholila v roce 1952. Jednalo se cihelné domy s průměrným počtem pěti podlaží. Obytné obvody byly téměř symetricky rozloženy okolo hlavní třídy. Rozsah města byl přibližně 15 tis. bytů.¹¹⁸ Samostatný obvod Ostravy tvoří sídliště Bělský Les. Je určeno pro pracovníky hutního průmyslu. Stavba začala již v roce 1946 a postaveno bylo přibližně 3500 bytů. Severovýchodně

¹¹⁶ Sunega, P. Efektivnost vybraných nástrojů bytové politiky v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [on line], 2005, [cit. 28-10-2009]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf.

¹¹⁷ Švidkovskij, O. Urbanismus socialistického Československa. Praha: Česká akademie věd, 1966. s. 216-218.

¹¹⁸ Stavba měst v Československu 1958. Praha: Svaz architektů Československé republiky, 1958. s. 164.

od ostravské uhelné pánve se rozvíjela nová Karviná. V důsledku poddolování se stará Karviná začala rozpadat. Výstavba začala v roce 1955. První etapa výstavby zahrnovala obytné obvody. Nejznámější je sídliště Ráj.¹¹⁹

Bytové výstavbě na Mostecku předcházelo zbourání starého Mostu a byl posunut kostel. Na okraji Jirkova vyrostlo sídliště Julia Fučíka. Byty jsou určeny pro pracovníky energetického průmyslu. Kapacita sídliště je 468 bytů.¹²⁰ Na svazích Krušných hor vyrostlo sídliště navazující na obec Střelná. Bylo určeno pro havíře. Stavba probíhala v letech 1949 – 1958 a počítala s kapacitou téměř 500 bytů.¹²¹

6.6 Bytová politika a financování bytové výstavby ve Vlašimi

Na průběhu bytové výstavby ve Vlašimi, který bude popsán na následujících stranách, jsou dobře patrné prvky bytové politiky státu té doby a také převaha jednotlivých forem financování bytové výstavby během socialistického období.

Na bytové výstavbě té doby se do značné míry podílel stát. Důraz se kladl více na kvantitu (počet bytů) než na kvalitu (funkčnost, trvalost bydlení a také údržba). To se projevilo také ve Vlašimi. První větší sídliště se zde se slávou otvíralo již po roce a půl od započetí výstavby a zdůrazňoval se počet bytů, které budou dokončeny a ještě postaveny. Ale nedostatky bytů a nejen těch prvních, o nichž bude v jedné z následujících kapitol psáno, se zmiňovali pouze okrajově a jestli vůbec.

V 70. letech se velice intenzivně stavělo po celé republice a Vlašim nebyla výjimkou. Novému panelovému sídlišti ve středu města musela ustoupit stará zástavba (odůvodněné nevyhovujícími hygienickými podmínkami, ale....). Panelové domy vůbec představovaly řešení jak postavit co nejvíce bytů, ale bohužel s krátkou životností.

V oblasti financování bytové výstavby se ve Vlašimi uplatnily všechny existující formy. Komunální bytová výstavba byla ve Vlašimi hojně zastoupena, jelikož stát městu poskytoval vysoké finanční dotace na výstavbu bytů. Měla na to

¹¹⁹ Švidkovskij, O. Urbanismus socialistického Československa. Praha: Česká akademie věd, 1966. s. 211 a 214.

¹²⁰ Stavba měst v Československu 1958. Praha: Svaz architektů Československé republiky, 1958. s. 168.

¹²¹ Tamtéž. s. 184.

bezesporu vliv přítomnost továrny na střelivo. Stavěl zde také podnik, a to těsně po válce a pak v 60. a 70. letech. Družstevní výstavba začala v 60. letech a pokračovala až do let osmdesátých. Zvláště v 60. letech se hodně prosazovala ve spojitosti s podnikem BS (stavba svépomocí) a v 70. letech stabilizační výstavbou (důležité podniky z Vlašimi i Benešova). Individuální financování výstavby (rodinné domy) mělo své uplatnění rovnoměrně během celého období, členové stavebního a bytového družstva využívaly na stavbu domu příspěvků od podniku, ale museli se zavázat ke spolupráci nejméně na 10 let (zvýhodnění zaměstnanců podniku).

Podrobněji bude bytová výstavba ve Vlašimi popsána v následující části.

6.6.1 Bytová výstavba po roce 1945

V průběhu druhé světové války bylo v továrně (BS) „totálně nasazeno“ několik tisíc dělníků a dělnic, kteří byli ubytováni v táborech tvořených dřevěnými domky postavenými pod továrnou směrem k městu a v obci Bolina. Domky byly postupně bourány, podle toho jak se dařilo ubytovávat lidi, kteří se tam nastěhovali v roce 1945. Poslední z těchto dřevěných domků se zboural až v roce 1966. V tomto domku byly ubytováni „nepřízpůsobiví“ občané. Na jeho místě dnes stojí administrativní budova podniku. Důvodem ke zbourání byl také fakt, že domek překážel právě výstavbě administrativní budovy.¹²²

6.6.2 Kolonie Žižkov po roce 1945

Do konce roku 1950 byly předány do vlastnictví všechny domky na „Kolonce“. Činnost stavebního družstva byla ukončena nařízením k poslednímu prosinci 1950. V rámci okresu byla sloučena všechna bytová družstva. Družstvo v podstatě nemělo na výběr. Buď přistoupit na sloučení, nebo likvidace. Domky byly spravovány jejich vlastníky. Původní vzhled si zachovaly jeden nebo dva domky. Většinou byly upraveny pro možnosti dvou generací. Byl zaveden vodovod, kanalizace a plynové topení.¹²³

¹²² Kvalitativní výzkum.

¹²³ Svoboda, J.-Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 255-256.

Obr. 3: Kolonie Žižkov (1936)

Obr. 4: Kolonie Žižkov (70.léta)

Zdroj: Svoboda, J.-Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Praha: Vyšehrad, 2006. s.257.
Příhoda, S.-Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975. s. 59.

Obr. 5, 6: Kolonie Žižkov (2009)

Zdroj: Foto autorka. 27.11.2009.

6.6.3 Poválečná bytová výstavba ve Vlašimi

V letech 1948-49 postavila správa závodu Zbrojovky (BS) 2 činžovní domy s 32 byty. Domy byly umístěny v Oboře v těsné blízkosti závodu. Doplnili tak 3 domy, které zde stály z výstavby před 2.světovou válkou při stěhování závodu do Vlašimi. V podniku fungoval “Spolek pro stavbu obytných domů pro zaměstnance Zbrojovky Brno, národní podnik v Praze“. Vlašimský podnik spadl pod Zbrojovku v Brně. V roce 1950 pokračovala výstavba podniku 23 byty a o rok později dalšími 2 činžovními byty a 5 rodinnými dvojdomky. Městský NV postavil v tomto období 1 dvoupatrový dům se 7 byty.¹²⁴

Obytné jednotky pro zaměstnance Zbrojovky byly budovány v letech 1948-49 také z bývalých obuvnických továren. Objekty podlehly znárodnění a podnik

¹²⁴ Zahradníček, A. K bytové otázce v městě Vlašimi. Terč. List zaměstnanců Zbrojovky Vlašim, národní podnik, 1952, IV/15-16, s. 3.

z nich vytvořil byty pro své zaměstnance. Jednalo se například o továrnu Šmaha, Schiller.¹²⁵ Takto vzniklo 23 bytů.¹²⁶

6.6.4 Záminka k zahájení bytové výstavby

V roce 1949 se stále zvyšují výrobní úkoly továrny a továrně se nedostávají pracovní síly. Ve vlašimské náborové oblasti již nebyly volní pracovníci. Vedení podniku tedy začíná jednání s Ministerstvem průmyslu a s Obvodním národním výborem v Praze na Žižkově o vrácení žižkovské továrny. Do objektu by byla navracena výroba mechanických součástí na střelivo. Návrh podpořilo Ministerstvo zahraničního obchodu, které ocenilo exportní činnost podniku. Třístránkový dopis však nebyl na Ministerstvu průmyslu vyslyšen a žižkovský závod nebyl vlašimské továrně navrácen. Dopis však způsobil, že následujících letech byly podniku uvolněny finance pro rozsáhlou bytovou výstavbu.¹²⁷

6.6.5 Výstavba sídliště Sever

Rozsáhlou bytovou výstavbu podniku financovanou z příslibených státních peněz zahájila výstavba sídliště Sever (sídliště BS). Pro zajímavost v roce 1952 leželo na stole bytové komise 162 nevyřízených žádostí. Sídliště vyrůstalo na severozápadní části města na levém břehu řeky Blanice. Na stavební ploše o výměře 14,54 ha se mělo vybudovat 344 bytů, z nichž se jednalo o 7 rodinných dvojdomků, 22 činžovních domů - 210 bytů a 5 svobodáren s 24 byty. Jednalo se třípodlažní domy stavěné z cihel. Sídliště mělo ubytovat 1 200 osob. Sídliště bylo vybaveno kanalizací, vodovodem a komunikacemi. Výstavbu prováděl národní podnik Pozemní stavby a náklady, které byly hrazeny státem, se vyšplhaly na 150 milionů korun. Stavba začala 1. července 1952 a zaměstnanci Zbrojovky na stavbě

¹²⁵ Archiv a.s. Sellier&Bellot Vlašim, Ředitelství-organizační útvar, Právní oddělení, karton 011, Adaptace továrny na obuv Vlašim pro 14 bytových jednotek, 14.7.1949.

¹²⁶ Zahradníček, A. K bytové otázce v městě Vlašimi. Terč. List zaměstnanců Zbrojovky Vlašim, národní podnik, 1952, IV/15-16, s. 3.

¹²⁷ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 217.

vypomáhali (v té době se továrna na střelivo oficiálně nazývala Zbrojovka Vlašim).¹²⁸

14. listopadu 1953 se konalo slavnostní předání 36 bytů ve 3 činžovních domech zaměstnancům BS (Zbrojovka Vlašim). Byty byly vybaveny kuchyní, 2 pokoji, předsíní, koupelnou a WC. Dále měly zavedeno ústřední topení, vodovod, v každém nechyběla elektrická kamna. V podzemní části domu byl umístěn sklep pro každý byt a pro celý dům, tzn. dva vchody, tu sloužila společná prádelna, sušárna a mandl. V roce 1953 došlo ještě k předání 3 domů a obydlení 2 svobodáren. Celkově bylo do konce roku 1953 postaveno 108 bytů a 60 z nich obydleno. Následující rok bylo k nastěhování dalších 160 bytů.¹²⁹

Prvních předaných 36 bytů však nebylo bez vady. Světlo zde zajišťovala petrolejka, ale petrolej nebyl po celém městě k sehnání a jako alternativa sloužila svíčka, což nebylo to nejlepší pro děti ve školním věku, které se musely připravovat do školy. Na elektrické světlo si museli obyvatelé počkat. Voda tekla pouze u umyvadla v koupelně. Kuchyň byla vybavena dřezem na nádobí, ale chyběl odpad, v koupelně byla nová vana, ale opět chyběly kohoutky a odpad. Pračka i ždímačka se nedala používat, dřezy na míchání prádla chyběly a scházela i díra do komína. Chladný sklípek na potraviny byl z hygienických důvodů natřen karbolou (impregnace), takže potraviny dostaly zvláštní příchut'.¹³⁰ Do několika domů nebylo ústřední topení zavedeno vůbec, z důvodů nedodání kotlů a následného nedostatku finančních prostředků.¹³¹ Právě zde se projevují ty kvalitativní nedostatky, které lidem znepříjemňovaly bydlení.

V lednu 1959 byla bilance vystavěných domů na sídlišti BS takováto. Postaveno bylo 14 domů s 214 byty (včetně 96 ve svobodárnách). Tím byla dokončena I. etapa sídliště. Druhá etapa se zahájila v roce 1959 a zahrnovala 184 bytů, výstavbu mateřské školy a garáží. Garáže se stavěly svépomocí obyvatel sídliště, kteří na ni poté měli nárok. Při stavbě pomáhaly BS a to zejména s dopravou stavebního materiálu. V rámci druhé etapy vyrostl ve středu sídliště trojdům, kde

¹²⁸ Zahradníček, A. K bytové otázce ve městě Vlašimi. Terč. List zaměstnanců Zbrojovky Vlašim, národní podnik, 1952, IV/15-16, s. 3.

¹²⁹ Otevření nového sídliště. Terč. List zaměstnanců Blanických strojůren, nár. podnik, 1953, V/20, s. 1-2.

¹³⁰ Moderní bydlení s výhodami pastoušky. Terč. List zaměstnanců Blanických strojůren, nár. podnik, 1953, V/21, s.2.

¹³¹ Kvalitativní dotazování.

střední dvoupatrovou část tvořili byty umístěné v patře a klubovna, půjčovna knih, prodejna tabákových výrobků, výčep s kuchyní umístěné v přízemí. Celé přízemí zdobilo podloubí. V jednopatrových křídlech se nacházely pouze byty. Vytápění domů druhé etapy bylo lokální, tzn. kamny. Úsporné směrnice té doby totiž dovozovaly zavést ústřední topení pouze do třípodlažních domů (s dvěma patry). Druhá etapa však zahrnovala domy se 4 podlažími. Později se přešlo na vytápění z teplárny BS. Stavbu druhé etapy prováděl n. p. Průmstav posílený brigádami pracovníků BS. Finance stejně jako v první etapě dodával stát.¹³²

V 60.letech začala v blízkosti sídliště vznikat zahrádkářská kolonie. Lidé, kteří pracovali při úpravě přidělených polí, pak získali pozemek v zahrádkářské kolonii a bylo ustaveno družstvo zahrádkářů. Po roce 1989 družstvo zaniklo a majitelé zahrádek se ji mohli odkoupit do vlastnictví.¹³³

Posledních etapa tohoto sídliště byla provedena družstevní stabilizační výstavbou. Jednalo se o 80 bytů. Celý základní vklad na stavbu dal podnik (BS), ale družstevník musel podepsat smlouvu s podnikem nejméně na 15 let.¹³⁴ To ukazuje na zvýhodnění zaměstnanců továrny.

Lokalizace sídliště na opačném okraji města než stojí továrna se dá považovat za zajímavou (viz. mapa 2). Sídliště na tomto místě vyrostlo pravděpodobně proto, že zde byl vhodný pozemek rozlohou a s vypořádanými vlastnickými vztahy. Pro zaměstnance továrny byl k dispozici autobus, který je vozil do zaměstnání a zpět a fungoval dá se říci od počátku obydlení sídliště pracovníky BS v 50.letech.

6.6.6 Družstevní výstavba

Dne 30. října roku 1959 bylo ustaveno Stavební bytové družstvo Vlašim pod původním obchodním jménem Stavební bytové družstvo zaměstnanců národního podniku Blanické strojírny a občanů města Vlašim. Jednalo se o první družstvo tehdejšího vlašimského okresu a čtvrté družstvo v tehdejší pražské kraji.¹³⁵

¹³² Sídliště jsi krásné, ale jak dál?. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírny, 1959, XI/1, s. 2.

¹³³ Kvalitativní dotazování.

¹³⁴ Uhlík, Z. Postavíme do roku 1970 250 bytů?. Terč. Noviny pracujících Blanických strojíren n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1965, 17/30, s. 2.

¹³⁵ Kryžánek, L. Bytové družstvo ustaveno. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírny, 1959, XI/24, s.1.

Hlavním důvodem k založení bytové družstva byla velmi kritická bytová situace závodu i města. Podnik vlastní výstavbu, kterou by přímo financoval, neměl, investorem byl KNV (Krajský národní výbor), tedy státní výstavba. Na 20% z výstavby pro podnik měl dle zákona nárok vlašimský NV (národní výbor), který tuto část rozdělí. Čekatelů na byt bylo mnoho a zájemci museli odpracovat 200 brigádnických hodin. Družstevní výstavba se nabízela jako schůdné řešení tohoto problému a jako jedna z možností, jak postavit byty ze státních zdrojů. K ustavení bytového družstva bylo třeba nejméně 12 členů.¹³⁶ Je otázkou, zda opravdu všichni uchazeči o byt řádně splnili podmínky (odpracované brigádnické hodiny).

Vklad jednotlivce při vstupu do družstva činil 15 tis. Kčs, na který mohl dostat půjčku od závodu ve výši 5 tis. Kčs. Dlouhodobý úvěr poskytovaný podnikem činil 20 900 Kčs a státní podpora byla ve stejné výši.¹³⁷

Družstevní výstavba začala ve Vlašimi ve stejné době jako v celé republice, tedy v 60. letech. Důvodem byl již zmíněný nedostatek bytových jednotek a také finančních prostředků státu.

6.6.7 Typy družstevní výstavby

a) Tzv. zvýhodněná družstevní výstavba

- tento typ družstevní výstavby lze považovat za náhradu podnikové a zčásti i státní výstavby
- prostředky na ni přidělují pouze resortní ministerstva a byty takto získané jsou přidělovány výhradně vedení podniku ke stabilizaci kádrů a získání další kádrů¹³⁸
- jedná se o výstavbu stabilizační

b) Družstevní výstavba svépomocí

- ve Vlašimi hojně zastoupena
- zájemce musí být členem stavebního bytového družstva

¹³⁶ Skřítecký, J. K bytové situaci v našem závodě. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírný, 1959, XI/20, s.2.

¹³⁷ Dalších 12 zaměstnanců se rozhodlo stavět družstevně. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírný, 1960, 12/25, s.2.

¹³⁸ Uhlík, Z. Jak dál v družstevní výstavbě. Terč. Časopis pracujících Blanických strojíren Vlašim, 1964, 13/33, s.2.

- musí složit částku 4 500 Kčs ve prospěch družstva (vinkulace)
- zvláštní formou je stabilizační družstevní výstavba svépomocí – podnik složí základní vklad a družstevník podepíše setrvání v podniku po dobu 10-15 let

139

c) Výstavba prováděna dodavatelským způsobem

- celá stavba je zadána provádějícímu podniku, který ji družstvu předá hotovou
- tímto způsobem se ve Vlašimi stavělo především v 70. letech
- výhodou je, že družstevník nemusí odpracovat brigádnické hodiny¹⁴⁰
- může být v kombinaci se stabilizační družstevní výstavbou

6.6.8 Financování družstevní výstavby svépomocí

Cena bytu v obytném bloku je přibližně 70 tis. Kčs. Státní subvence (částka, kterou daruje stát a nevyžaduje splacení) ve výši asi 21 tis. Kčs tvoří zhruba 30% hodnoty bytu. Státní půjčka činí 24 500 Kčs, což tvoří asi 35% a je to obnos, který stát zapůjčí a družstevník ji splácí formou nájemného. Zbytek do plné hodnoty bytu tvoří členský podíl - 24 500 Kčs, který družstevník složí v hotových penězích. Dle vládního usnesení však může ZV ROH podniku zapůjčit 50% této částky za podmínky, že se žadatel upíše k odpracování nejméně 15 let od nastěhování do družstevního bytu. Žadatel pak půjčku podniku nemusí vracet. Družstevníkovi pak zbývá k úhradě 12 250 Kčs. Jelikož se jedná o stavbu svépomocí, tak se práce družstevníka na domě hodnotí na 8 tis. Kčs. Poté zbývá k uhrazení částka ve výši zhruba 4500 Kčs, což se rovná vinkulaci.¹⁴¹

¹³⁹ Uhlík, Z. Jak dál v družstevní výstavbě. Terč. Časopis pracujících Blanických strojírů Vlašim, 1964, 13/33, s.2.

¹⁴⁰ Uhlík, Z. Postavíme do roku 1970 250 bytů?. Terč. Noviny pracujících Blanických strojírů v.p. Vlašim nositele řádu práce, 1965, 17/30, s.2.

¹⁴¹ Uhlík, Z. Jak dál v družstevní výstavbě. Terč. Časopis pracujících Blanických strojírů Vlašim, 1964, 13/33, s.2.

Průběh družstevní výstavby ve Vlašimi

Začátkem družstevní bytové výstavby byly dva domy po 8 bytových jednotkách postavené roku 1960 dodavatelských způsobem. Třetí dům se v témže roce stavěl svépomocí. Rozsah svépomoci nebyl omezen a podstatně se tak snížil podíl družstevníků.¹⁴² V roce 1964 se družstevní výstavba přibližně vyrovnala státní a podnikové.¹⁴³

Pro zaměstnance BS byla od roku 1965 určena pouze výstavba družstevní (družstevníci stavěli sami pod kontrolou státu či podniku). V rámci státní výstavby se budovaly byty pro sociálně slabé občany a pro zaměstnance Městského NV. Státní výstavbu zajišťoval právě NV. Podnikovou a státní výstavbu pro jiné subjekty než bylo zmíněno nahradila družstevní výstavba.¹⁴⁴

V druhé polovině 60. let začal intenzivní stavební ruch v různých částech města. Demolicí pily nedaleko vlakového nádraží se uvolnilo místo pro nové sídliště, jehož výstavba začala roce 1967. Družstvo zde do roku 1969 postavilo 2 domy o 72 bytech (panelový dům a cihlový dům). Větší část sídliště postavil kraj. V roce 1966 bylo dokončeno sídliště Sever, jehož poslední část se stavěla stabilizační družstevní výstavbou a jednalo se o 80 bytů. Družstevníci začali stavět také v prostoru Sadu vedle silnice na Kondrac (sídliště Jih). Do roku 1970 zde vyrostlo 150 bytů.¹⁴⁵ Jednalo se ve větší míře o stavbu cihelných domů svépomocí (tovární stavební četa). Vyrostlo zde 10 cihlových domů s 208 byty. Výstavba tohoto sídliště byla dokončena roku 1981. Novou lokalitou pro výstavbu rodinných domů družstevním způsobem se stala Vorlina, kde se na počátku vyskytly problémy s odkupem zemědělské půdy a budováním inženýrských sítí. Potíže se během krátké doby podařilo překonat a začala vznikat nová rodinná čtvrť. Družstevně se budovalo také v Prokopově ulici v centru města. Zde bylo v roce 1967 dokončeno 24 bytů¹⁴⁶

¹⁴² Dalších 12 zaměstnanců se rozhodlo stavět družstevně. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojířny, 1960, 12/25, s.2.

¹⁴³ Uhlík, Z. Jak dál v družstevní výstavbě. Terč. Časopis pracujících Blanických strojířen Vlašim, 1964, 13/33, s.2.

¹⁴⁴ 50 let od založení Stavebního bytového družstva Vlašim. Materiál poskytnutý Stavebním a bytovým družstvem Vlašim.

¹⁴⁵ Uhlík, Z. Kdo bude letos stavět. Terč. Noviny pracujících Blanických strojířen n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1966, 18/13, s.4.

¹⁴⁶ Procházka, K. Po konferenci bytového stavebního družstva. Terč. Noviny pracujících Blanických strojířen n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1966, 18/22, s.3.

Během 60. let také velice stoupla poptávka po bytech v rámci družstevní výstavby. Na počátku působení bytového družstva nastaly situace, kdy dům o 12 bytech stavělo 10 družstevníků a muselo se shánět a přemlouvat. V polovině 60. let, tedy o 6 let později, se stalo, že o výstavbu 24 bytů mělo zájem 90 družstevníků.¹⁴⁷

V 70. letech se družstevně stavělo také ve středu města. Jednalo se stabilizační družstevní výstavbu prováděnou dodavatelsky. Do těchto domů dostaly oprávnění navrhovat a zařadit své zaměstnance místní podniky pro posílení prosperity, což bylo určeno ministerstvy. Byly to především – státní podnik Blanické strojírný, Státní statek Vlašim, Státní podnik Benešov, Okresní průmyslový podnik Benešov, Lesní závod Vlašim a další drobné podniky města Vlašimi, či okresu Benešov. Tak vzniklo 416 bytů ve 11 bytových domech.¹⁴⁸

Družstevní výstavbu podnikaly ve Vlašimi i jiné podniky (např. Lesní závod Vlašim), ale v porovnání s BS se jednalo o malé procento.

6.6.9 Činnost bytového družstva v číslech

V červnu 1966 mělo stavební bytové družstvo 289 členů z toho 154 členů již bydlelo. Roční výstavba družstva se od roku 1966 zvedla z 36 na 48 bytů, což zdaleka nemohlo pokrýt všechny uchazeče o nové bydlení. Čtyřicet osm bytů ročně stavělo družstvo do roku 1970.¹⁴⁹

Od svého ustavení v roce 1959 do června 1966 postavilo družstvo 11 domů se 154 byty. Z toho 8 domů se 114 byty postaveno svépomocí členů družstva a s pomocí BS, dva domy se 16 byty byly postaveny dodavatelsky n. p. Průmstav a jeden dům s 24 byty postavil také Průmstav v rámci družstevní stabilizační výstavby.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Uhlík, Z. Kdo bude letos stavět. Terč. Noviny pracujících Blanických strojíren n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1966, 18/13, s.4.

¹⁴⁸ 50 let od založení Stavebního bytového družstva Vlašim. Materiál poskytnutý SBD Vlašim.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Družstevní výstavba v číslech. Terč. Noviny pracujících Blanických strojíren n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1966, 18/25, s.4.

6.6.10 Další vývoj SBD Vlašim do roku 1989

Z rozhodnutí Krajského výboru Českého svazu bytových družstev byly od ledna 1974 do vlašimského stavebního a bytového družstva sloučena malá bytová družstva ve vlašimském regionu (občanů Trhového Štěpánova, Státní statek Divišov, Jawa Divišov). K červnu 1976 bylo k vlašimskému SBD přičleněno Družstvo pro výstavbu a správu garáží ve Vlašimi. Bilance družstva k 31.12.1976 vypadala takto – 797 členů, z toho 517 bydlících a 160 nebydlících, 120 uživatelů garáží (v té době měla Vlašim okolo 9 tis. obyvatel). Do roku 1989 mělo družstvo ve vlastnictví 937 bytů v 73 bytových domech. 120 garáží a mělo 1089 členů.¹⁵¹

6.6.11 Bytová výstavba ve středu města

Výstavbě ve středu města Vlašim předcházela demolice 24 domů. Majitelům domů byl nabídnut byt nebo stavební pozemek na okraji města. V případě, že v domě majitelé nebydleli, ale pouze provozovali živnost, byl dům zestátněn bez náhrady. To byl případ pouze jednoho domu. V roce 2003 byl potomkům původních majitelů navrácen pozemek, na kterém dům stál.¹⁵²

Nejdříve byly postaveny 4 věžové domy o 12 patrech, krátce po nich bylo postaveno šest třípatrových domů a koncem 70. let dalších 5 domů o šesti patrech. Domy byly napojeny na stávající kanalizační systém a telekomunikační síť.¹⁵³ Zde se prosazovala již výše zmíněná družstevní výstavba a rovněž výstavba městská (státní). BS v té době mimořádně úzce spolupracovaly s Městským NV. Vlašim byla druhým městem v kraji (po Mladé Boleslavi), které dostávalo nejvíce dotací od státu na bytovou výstavbu. Důvodem byl bezesporu podnik BS, který byl díky zaměření své výroby státem preferovaný. Výstavba sídliště Střed byla dokončena na přelomu 70. a 80. let.¹⁵⁴

¹⁵¹ 50 let od založení Stavebního bytového družstva Vlašim. Materiál poskytnutý Stavebním a bytovým družstvem Vlašim.

¹⁵² Kvalitativní dotazování.

¹⁵³ Archiv a.s. Sellier&Bellot Vlašim, Ředitelství-organizační útvar, Právní oddělení, karton 011, Protokol z řízení o povolení stavby 2 věžových domů na sídlišti "Vlašim-střed" ze dne 23.11.1971.

¹⁵⁴ Kvalitativní dotazování.

6.6.12 Další bytová výstavba v 60. a 70. letech

V druhé polovině 60. let probíhal ve Vlašimi, jak již bylo zmíněno, čilý stavební ruch. Stavělo se v oblasti bývalé pily. Do roku 1970 zde vybudovalo téměř 300 bytů. Hlavním stavitelem v této lokalitě byl kraj a několik domů postavilo družstvo. Výstavba pokračovala v Havlíčkově ulici (za Ballatým) a do roku 1971 zde vzniklo 216 bytů.¹⁵⁵ Byty v této lokalitě postavily BS, stavební družstvo Lesního závodu a město. V roce 1981 byla na sídlišti Jih dokončena výstavba panelových domů, které postavil n. p. Průmstav (stabilizační výstavba).¹⁵⁶

V 60. a 70. letech se uskutečňovala i výstavba soukromá. Jednalo se především o rodinné domy ve čtvrti Kolonie a Vorlina.

6.6.13 Bilance bytového fondu BS

V roce 1975 byl počet bytů zajištěných BS 1052. Hospodářská správa BS obhospodařovala 641 bytů a 41 bylo ve správě Městského NV Vlašim. I na tyto byty měly obsazovací právo BS. O uvolněných bytech a dispozičních právech rozhodovala bytová komise při ZV ROH sestavující poradníky čekatelů.¹⁵⁷

V letech 1976-1980 (6. pětiletka) bylo pro pracovníky BS postaveno 564¹⁵⁸, což představuje roční přírůstek bytů na 1000 obyvatel 10,7. V českých zemích ve stejném období činil roční přírůstek bytů na 1000 obyvatel 8,12.¹⁵⁹

V sedmé pětiletce mělo být postaveno 850 bytů a v osmé pětiletce 680 bytů.¹⁶⁰ V osmdesátých letech však stavební ruch utichl a počty postavených bytů, uvedené v předchozí větě, se nenaplnily. Důvodem bylo nasycení poptávky po bytech.¹⁶¹

¹⁵⁵ Archiv a.s. Sellier&Bellot Vlašim, Ředitelství-organizační útvar, Právní oddělení, karton 011, Protokol z řízení o povolení stavby 2 věžových domů na sídlišti "Vlašim-střed" ze dne 23.11.1971.

¹⁵⁶ Kvalitativní výzkum.

¹⁵⁷ Bureš, M. a kol. Blanické strojírný, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení BS, 1975. s. 134.

¹⁵⁸ Archiv a.s. Sellier&Bellot Vlašim, Personální a kádrový úsek, Hospodářská správa, Bytový fond rok 1972.

¹⁵⁹ Bytová výstavba v České republice. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 25-10-2009].

Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/ediciplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/ediciplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf).

¹⁶⁰ Bureš, M. a kol. Blanické strojírný, n.p., Vlašim. s. 134.

¹⁶¹ Kvalitativní dotazování.

6.6.14 Občanská vybavenost města

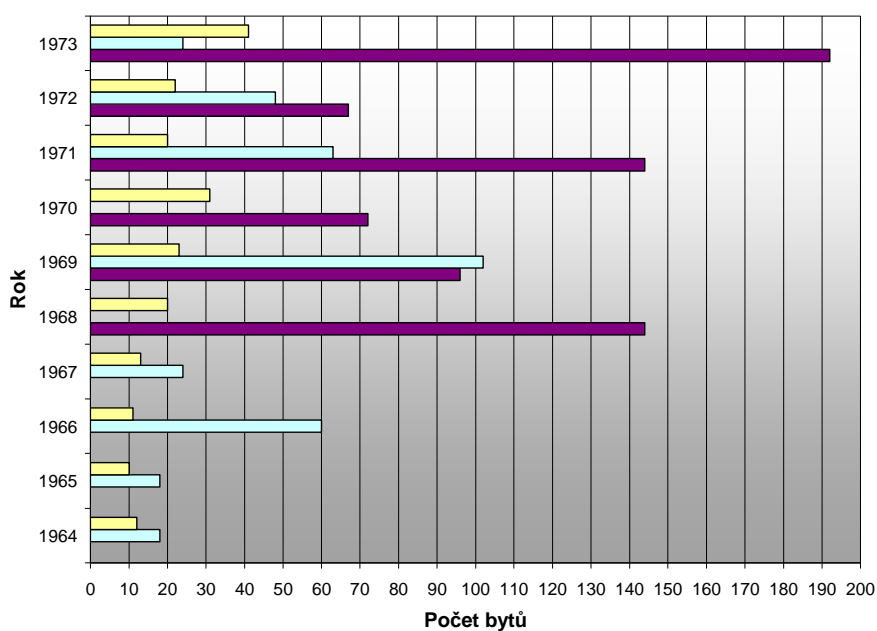
Zařízení občanské vybavenosti vznikala paralelně s probíhající bytovou výstavbou. Začátkem 60. let byla postavena nová ZŠ přímo na sídlišti Sever a MŠ postavena v předchozím desetiletí stále také v severní části města. Do té doby byla ve Vlašimi pouze jedna základní škola ve středu města. Dále byla postavena nová MŠ v Kolonii a ve středu města v oblasti staré zástavby. V téže době se rozrůstá obchodní síť. Byl postaven Dům služeb jako centrum služeb všeho druhu, který byl předzvěstí přestavby ve středu města.

V 70. letech byla postavena nová ZDŠ na Vorlině a MŠ v oblasti sídliště Střed. Dále se v tomto desetiletí rozrostla obchodní síť o obchodní dům Blaník a prodejnu potravin Cíl, obě se nacházeli v oblasti sídliště Střed.

Menší obchody s potravinami a základními drogistickými výrobky byly v každé z obytných čtvrtí. Také rozmístění ZŠ a MŠ ve městě bylo takové, aby byla zařízení v dosahu pro obyvatel všech částí města.

6.7 Bytové výstavba ve Vlašimi a v Česku

Graf. 5: Bytová výstavba ve městě Vlašim v letech 1964-1973

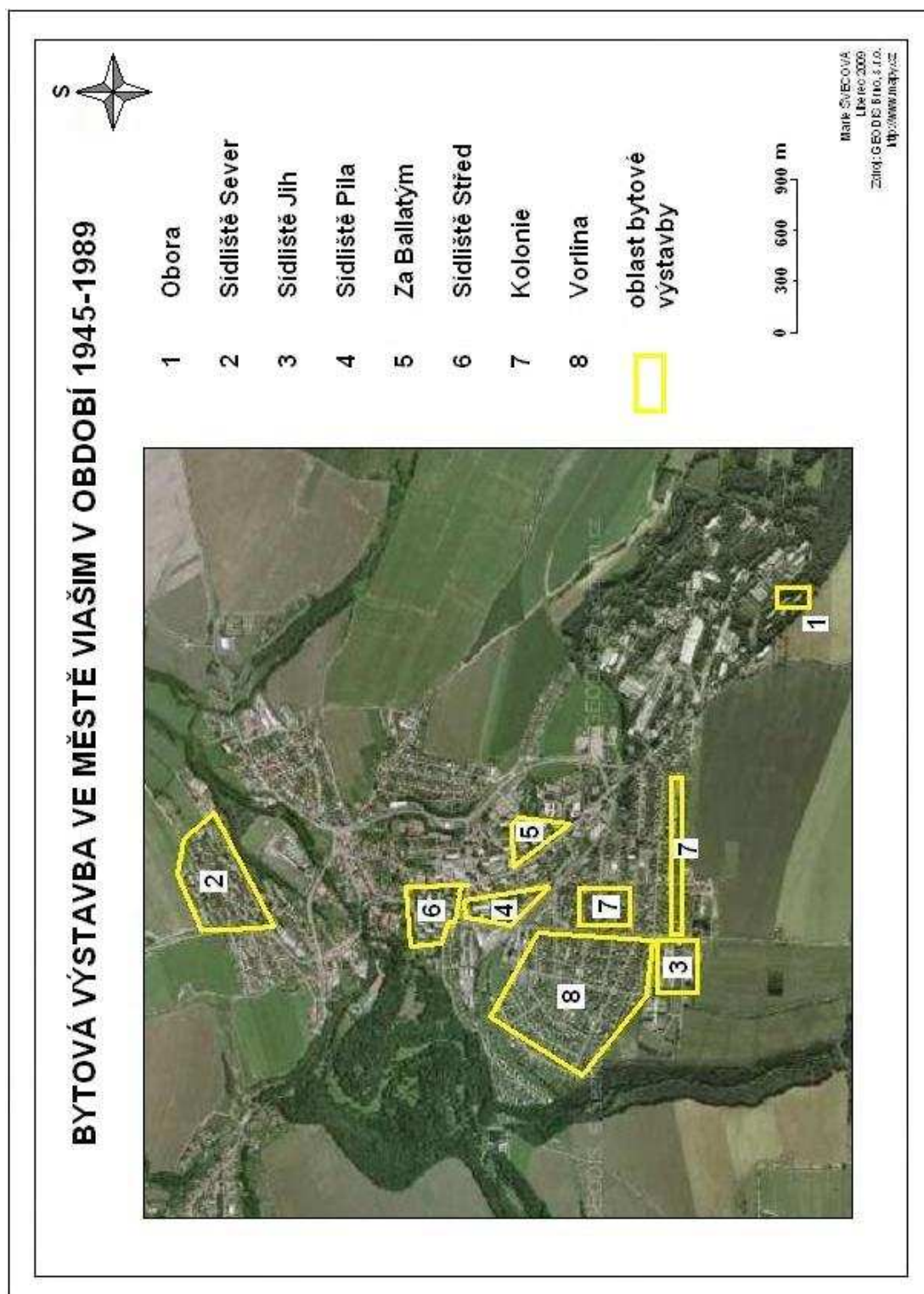

Zdroj: Příhoda, S.-Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975. s.16.

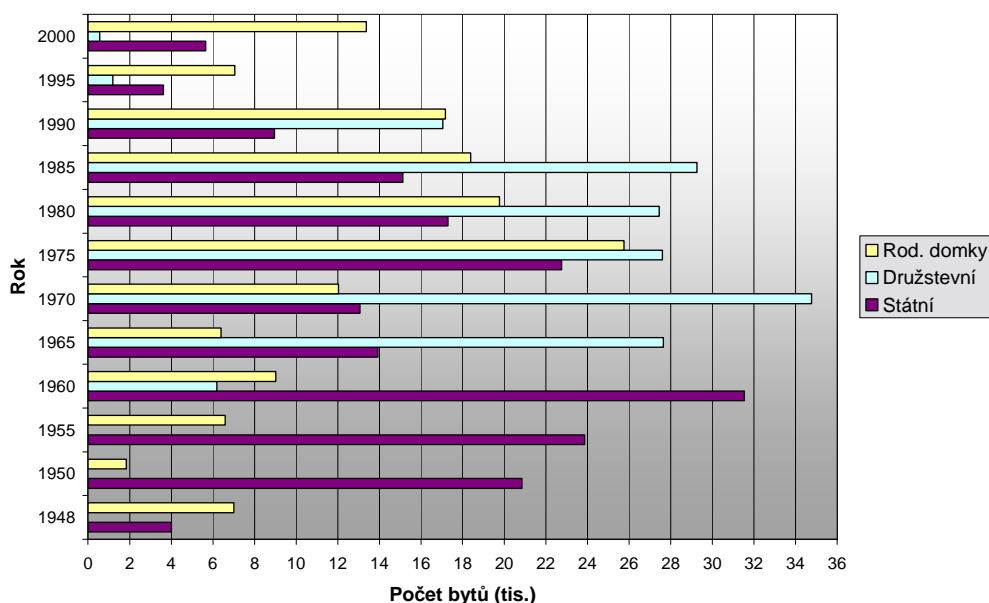
Z grafu znázorňujícího bytovou výstavbu ve Vlašimi lze vyčíst, že výstavba rodinných domů se ve Vlašimi uskutečňovala během znázorněného období průběžně. Nárůst se objevuje v 70. letech v souvislosti s výstavbou nové čtvrti rodinných domů Vorlina a rozšiřováním čtvrti Kolonka. V oblasti družstevní výstavby se nárůst objevil v druhé polovině 60. let a počátkem let sedmdesátých. V roce 1966 byla dokončena poslední etapa výstavby sídliště-Sever. Dále se této době začalo družstevně stavět sídliště Jih, několik družstevních domů vyrostlo i na sídlišti Pila a sídlišti Střed. Na výstavbě Sídlíště Pila a Střed se z velké části podílel stát, což v grafu představuje fialová barva. Nejvíce se objevuje v 60. letech se od roku 1968 (sídlíště Pila) a v 70. letech sídlíště Střed. Jak bylo již zmíněno Vlašim byla druhým městem v kraji po Mladé Boleslavi, které dostávalo nejvíce dotací od státu na bytovou výstavbu.

V mapě níže jsou znázorněny oblasti bytové výstavby ve Vlašimi v období 1945-1989. Při výstavbě sídlíště Střed byly zbourány staré domy s krámkou. Vlastníci dostaly byt nebo stavební pozemek na okraji města. Před stavbou sídlíště Pila, byla uzavřena a zbourána pila, která se nacházela v blízkosti vlakového nádraží. Ještě před zahájením výstavby rodinných domů na Vorlině se vyskytly problémy s výkupem zemědělské půdy a následným rozvodem inženýrských sítí.

Mapa 2: Bytová výstavba ve městě Vlašim v období 1945-1989

Graf 6: Dokončené byty v České republice v letech 1948-2000

Zdroj: Dokončené byty v České republice 1948 – 2003. Český statistický úřad. [on line], 2005, [cit. 16-11-2009]. Dostupné z: http://www2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/dokoncene_byty_v_ceske_republice_1948_2003.

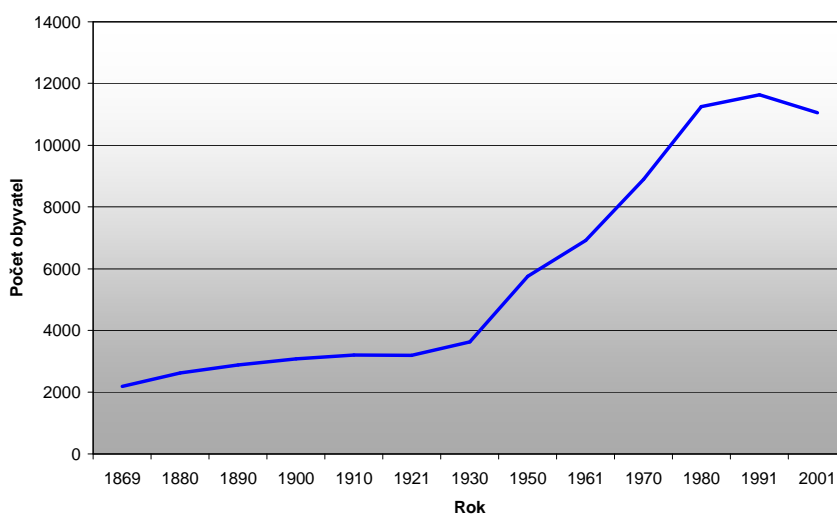
V grafu znázorňujícím dokončené byty v Česku lze vidět stejně jako grafu zobrazujícím situaci ve Vlašim průběžné uskutečňování výstavby rodinných domků, které zaznamenalo nárůst v druhé polovině 70. let, v letech osmdesátých a v roce 2000. V 80. letech se pomalu snižoval podíl výstavby státní. Státní bytová výstavba se nejvíce prosazovala v 50. letech do roku 1960. Stát chtěl uspokojit poptávku po bytech a zlepšit životní podmínky obyvatel. Tato činnost stát finančně vyčerpala a začala se prosazovat výstavba družstevní. Jak bylo již zmíněno v polovině 60. let představovala družstevní výstavba polovinu bytové výstavby v zemi. Tato skutečnost je v grafu dobře vidět v roce 1965, kdy družstevní výstavba výrazně převažuje. V polovině 60. let došlo k navýšení družstevní výstavby také ve Vlašimi a vyrovnala se výstavbě státní a podnikové.

V polovině 70. let státní výstavba v republice opět stoupla, ale družstevní výstavbu již nepřekonala. Ta dominovala v sedmdesátých i osmdesátých letech. Sedmdesátá léta ve Vlašimi byla ve znamení státní výstavby, což se odlišuje od republikové tendence. Důvodem byl už několikrát zmiňovaný fakt, že Vlašim byla druhým městem v kraji po Mladé Boleslavi, které dostávalo nejvíce dotací od státu na bytovou výstavbu.

Osmdesátá léta znamenají v celorepublikovém měřítku postupné snižování podílu státní výstavby a v oblasti družstevní výstavby převahu nad ostatními formami financování. V tomto desetiletí družstevní výstavbu posílil fakt, že podniková výstavba byla nahrazena stabilizační družstevní výstavbou. Ve Vlašimi v 80. letech stavební ruch utichl z důvodu uspokojení poptávky po bytech.

6.8 Vývoj počtu obyvatel

Graf 7: Vývoj počtu obyvatel města Vlašim v období 1896-2001

Zdroj. Retrospektivní lexikon obcí Středočeského kraje 1869 až 2001. Díl 2. Praha: Český statistický úřad, 2005. s. 31.

Z grafu je patrné, že od roku 1869 se počet obyvatel Vlašimi velmi pozvolna zvyšoval. Až do 30. let 20. století se jednalo o roční nárůst 200-500 obyvatel. Velký skok lze vidět mezi počtem obyvatel v roce 1930 a 1950. Zde došlo k nárůstu o více než 2 tis. obyvatel. Důvod je zcela jasný – rok 1936 a přestěhování žižkovské kapslovny Sellier&Bellot do Vlašimi. Pro příchozí pracovníky závodu byla vystavěna nová obytná čtvrť.

Růst počtu obyvatel pokračoval rychlým tempem až do roku 1980. Velký vliv měl průmysl a hromadná bytová výstavba. Do Vlašimi v souvislosti vývojem výroby v BS přicházeli pracovníci z různých koutů republiky. Převážně se jednalo o Moravany, kteří obsazovaly pozice vyžadující náležité vzdělání. Proč právě z Moravy? Důvodem byla jistě brněnská Vojenská technická akademie. Z Moravy

bylo několik ředitelů podniku, kteří si sebou přivedli další pracovníky. Příchod zaměstnanců z oblasti Moravy spadá do období 50. až 70. let. Potomci mnohých stále pracují v továrně. Kvalifikovaní řemeslníci a pomocní pracovníci přišli s továrnou z Prahy při převedení a jinak pocházeli z blízkého okolí. Vlašimsko bylo před 2. světovou válkou malozemědělské, se vznikem JZD přešlo mnoho lidí do podniku.¹⁶²

V roce 1970 byl počet obyvatel o 55% vyšší než před započítáním rozsáhlé bytové výstavby v roce 1950 (1950 – 5755 obyvatel, 1970 – 8893 obyvatel), oproti roku 1930 se jedná o nárůst o 92%. Velký vliv průmyslu na nárůst počtu obyvatel dokládá fakt, že v roce 1970 4323 obyvatel Vlašimi pracovalo v ústředně řízeném průmyslu (BS), což představovalo to téměř polovinu obyvatel města. O devět let dříve v roce 1961 90% ekonomicky aktivních obyvatel Vlašimi pracovalo v místě bydliště.¹⁶³ Největší podíl na tomto vývoji měly bezesporu BS.

K nárůstu obyvatel v průběhu 70. let přispěla také stavba vodního díla Želivka a zatopení obce Dolní Kralovice, k němuž došlo v roce 1971. Pro obyvatele zde byl postaven dům v ulici, která se příhodně nazývá Dolnokralovická. Za další důvod lze považovat rozsáhlou bytovou výstavbu ve středu města, která se prováděla právě v průběhu tohoto desetiletí. Lidé přicházeli do Vlašimi a našli zde zaměstnání i bydlení. Druhá polovina tohoto období se obecně vyznačuje také velkou porodností, což bylo další příčinou růstu počtu obyvatel.

V osmdesátých letech dochází ke stagnaci a během tohoto desetiletí počet obyvatel vzroste pouze o necelé 400. Utichne také stavební ruch, protože poprávka po bytech je uspokojena. V tomto desetiletí také vstoupily do reprodukčního věku demograficky slabé ročníky.¹⁶⁴

K poklesu zaměstnanců továrny ze 4500 na 1200 docházelo postupně v průběhu asi 20 let přibližně od konce 70. let a většina důchodců, i když přišli z jiných končin republiky, zůstala ve Vlašimi.¹⁶⁵

¹⁶² Kvalitativní dotazování.

¹⁶³ Petrář, J. a kol. Benešovsko - Podblanicko. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1985. s. 219-211.

¹⁶⁴ Dlouhodobý vývoj bytové výstavby. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 17-11-2009]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/2E004B053D/\\$File/820908t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/2E004B053D/$File/820908t01.pdf).

¹⁶⁵ Kvalitativní dotazování.

Devadesátá léta znamenala ve vývoji počtu obyvatel ve Vlašimi pokles z 11633 obyvatel v roce 1991 na 11056 obyvatel v roce 2001.

Tab.7: Počet obyvatel v ČR a jednotkách správního členění v letech 1991 a 2001

	1991	2001	Index (%)
ČR	10302215	10230060	- 0,8
Středočeský kraj	1112882	1122473	0,9
Okres Benešov	91619	90625	- 1,1
ORP Vlašim	27075	25977	- 4,1
Vlašim	11633	11056	- 5

Zdroj: Historický lexikon obcí ČR 1869-2005. I. díl. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 29-11-2009]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/4128-04-1869_2005.

Počet obyvatel ve správních obvodech ORP – dlouhodobý vývoj. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 2-12-2009]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_ve_spravnich_obvodech_orp_dlouhodoby_vyvoj

Klesající počet obyvatel od roku 1991 až 2001 lze vidět v údajích za republiku, okres, ORP Vlašimi i samotné město Vlašim. Ve Středočeském kraji naopak počet obyvatel stoupl. To lze odůvodnit stěhováním lidí z Prahy a jiných oblastí do obcí a nových rodinných čtvrtí v okolí Prahy (vznik tzv. satelitních oblastí).

6.9 Shrnutí

Stejně jako většina podniků v Československu byla i vlašimská Zbrojovka po skončení 2. světové války znárodněna. V roce 1948 objem výroby v rámci militarizace, která byla v tomto roce charakteristická pro ekonomiku republiky, stoupl a továrna dostávala velké objednávky od Ministerstva národní obrany. Na Vlašimsku se již nedostávalo pracovních sil. Místo navrácení továrny na Žižkově, o které vlašimský podnik žádal, byly uvolněny finance na rozsáhlou bytovou výstavbu.

Prvním sídlištěm, které bylo postaveno ze státních financí a právě pro zaměstnance Zbrojovky, bylo sídliště Sever (též sídliště BS). Jednalo se třípatrové cihlové domy svým vzhledem typické pro toto období (50. léta). Rostl také počet obyvatel, z předválečných 3625 se v roce 1950 vyšplhal 5755. V roce 1959 bylo ustaveno Stavební a bytové družstvo BS a obyvatel města Vlašim a následující dvě

desetiletí se nesla ve znamení družstevní výstavby, což potvrzovalo celostátní zaměření financování výstavby. Ve Vlašimi se nejvíce prosazovala družstevní výstavba svépomocí. Poptávka po družstevním bydlení rostla a zdaleka se nedařilo uspokojovat všechny zájemce.

Stále se rozrůstala i továrna. Stavěly se nové haly a rozšiřoval se sortiment výroby. Díky tomu, že vlašimský závod patřil do strojírenského odvětví, byl pro kraj i stát velice důležitý a to mělo pozitivní přínos pro celé město. Vlašim byla druhé město Středočeského kraje po Mladé Boleslavi, které dostávalo největší státní dotace na bytovou výstavbu. Stát financoval z velké části bytovou výstavbu ve středu města a částečně některá další sídliště. V roce 1970 byl počet obyvatel o 55% vyšší než před započítáním rozsáhlé bytové výstavby v roce 1950 (1950 – 5755 obyvatel, 1970 – 8893 obyvatel), oproti roku 1930 se jedná o nárůst o 92%. V roce 1970 téměř polovina obyvatel města pracovala v ústředně řízeném průmyslu (BS). Lidé přicházejí do Vlašimi a najdou zde zaměstnání i bydlení. Intenzivní stavební ruch v 80. letech utichl. Důvodem bylo nasycení poptávky po bytech.

Vývoj po roce 1945 udělal z Vlašimi průmyslové město se vším, co k němu patří. Byl vybudován poměrně rozsáhlý bytový fond, zvětšil se počet obyvatel a město bylo vybaveno obchodní sítí a zařízeními technické a občanské vybavenosti. Vlašim se stala jedním z nejdůležitějších měst okresu a do roku 1960 byla sama okresním městem vlašimského okresu.

7 Období 1990-2000

7.1 Průmysl v Česku po roce 1989

Po roce 1989 se česká ekonomika začala transformovat z centrálně řízené na tržní. Proběhlo několik forem privatizace, jež vytvořily soukromý sektor, na který nyní připadá asi 90% tvorby HDP.¹⁶⁶

Počátkem 90. let minulého století se český průmysl vyznačoval vysokou vahou v ekonomice. Dominovala monopolistická a centralizovaná organizace, počet malých a středních podniků byl minimální. Konkurence a soukromý sektor chyběl úplně. Byly využívány zastaralé a ekologické nešetrné technologie. Preferovaný těžký průmysl se orientoval převážně na východní trh. Pokles průmyslu na tvorbě HDP se v roce 1995 zastavil.¹⁶⁷

Toto vše se během 90. let změnilo. Těžký průmysl ustoupil, ale stále existuje a do popředí se dostal průmysl lehký (zpracovatelský) a odvětví, která předpokládají vysokou kvalifikaci. Také se klade důraz na šetrnost k životnímu prostředí. Tento trend stále trvá.

7.2 Transformace hospodářství ČR

Transformace českého hospodářství byla založena na transformaci vlastnických struktur, díky které vznikl transformační zákon. Ten řešil převod od státního vlastnictví k soukromému prostřednictvím privatizace (restituce, malá privatizace, velká privatizace, transformace družstev, bytového fondu).¹⁶⁸

Malá privatizace spočívala v převodu drobných provozoven ze státního vlastnictví na soukromé a probíhala formou aukce. Vybrané objekty byly vydraženy na určeném místě s cílem prodat za co nejvyšší vyvolávací cenu. Tato privatizace přinesla do státního rozpočtu 38 miliard korun. Ukončena byla v roce 1993. Poté následovala **velká privatizace**, která se týkala odstátnění velkých podniků a jejich přeměny na soukromé vlastnictví v podobě a.s. a s.r.o. Probíhala metodou kuponové

¹⁶⁶ Hospodářství a životní prostředí České republiky po roce 1989. CENIA Česká informační agentura životního prostředí. [on line], 2009, [cit. 26-10-2009]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFT22M28](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFT22M28).

¹⁶⁷ Tamtéž. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFT22M28](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFT22M28).

¹⁶⁸ Ilievová, V. Kapitola 2. Transformace hospodářství České republiky. [on line], 2009, [cit. 12-11-2009]. Dostupné z: <http://vladimira.iliev-cz.com/media/Kap02.pdf>.

privatizace, prodejem předem určeným vlastníkům, veřejnou soutěží aj. Největší dopady měla kuponová privatizace, ve které velká část státního majetku přešla na obce a město a to bezplatně. Smyslem této metody bylo, aby odstranit velké podniky a vytvořit z nich a.s. nebo s.r.o. Státní majetek měl přejít do rukou soukromých akcionářů, občanů ČR.¹⁶⁹

7.3 Privatizace státního podniku Blanické strojírny Sellier&Bellot

Hospodářské změny po roce 1989 se dotkly i vlašimské zbrojovky, a to vlastnictví firmy. Ministerstvo průmyslu a obchodu doporučilo při privatizaci podniku BS SB oddělit výrobu střeliva a divizi ložisek, protože jsou konstrukčně technologicky a prodejně nesourodá. Rozhodnutí ministerstva nakonec znělo, že část podniku vyrábějící střelivo, iniciátory a muniční i balicí stroje privatizovat převodem v kuponové privatizaci na akciovou společnost Sellier&Bellot, výrobu ložisek prodat, a to formou veřejné soutěže. S hmotným majetkem byl na akciovou společnost předán odpovídající podíl duševního majetku a průmyslových práv (ochranné známky, vynálezy a patenty, zlepšovací náměty, technická dokumentace konstrukční a technologická). Výrobu ložisek získala ve veřejné soutěži fyzická osoba. Smlouva ze října 1993 uskutečňuje předání výroby ložisek nabyvatelem do užívání Blanických strojíren s.r.o. V držení původního státního podniku zůstaly po privatizaci a veřejné soutěži ještě státní mobilizační rezervy, majetek určený k restituci, zemědělské a lesní porosty. Všechny zbytkový majetek byl v následujících letech převeden na odpovídající zákonné vlastníky.¹⁷⁰

V roce 1999 byla založena stoprocentní dceřiná společnost a.s. SB - Sellier&Bellot stroje s.r.o. Historicky se odvozuje od firmy Košař, později Vlašimská strojírna, výrobce muničních a balicích strojů. Asi 80% výroby strojů je vyváženo do zahraničí. Těžištěm výroby zůstává střelivo do obranných, sportovních, loveckých a pěchotních zbraní. Asi 90% produkce střeliva se vyváží do více než 60 států světa.¹⁷¹

¹⁶⁹ Ilievová, V. Kapitola 2. Transformace hospodářství České republiky. [on line], 2009, [cit. 12-11-2009]. Dostupné z: <http://vladimira.iliev-cz.com/media/Kap02.pdf>.

¹⁷⁰ Hýkel, J.-Karlický, V. Dějiny firmy Sellier & Bellot. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. s. 250-251.

¹⁷¹ Tamtéž. s. 257.

7.4 Bytová politika státu po roce 1989

Cíle bytové politiky státu jsou naplňovány právními předpisy (občanský zákoník). Programy státu pro podporu bydlení spadají do kompetence Ministerstva pro místní rozvoj a Státního fondu rozvoje bydlení. Hlavními programy jsou podpora stavebního spoření a podpora hypotečních úvěrů. Dále Ministerstvo pro místní rozvoj vyhláší podprogramy podpory bydlení, např. regenerace panelových sídlišť, výstavba technické infrastruktury, oprava domovních olověných rozvodů, výstavba „podporovaných“ bytů ve vlastnictví obcí pro osoby se znevýhodněným přístupem k bydlení. Státní fond rozvoje bydlení poskytuje úvěry s nízkým úrokem na podporu bydlení mladých lidí do 35 let.¹⁷²

Úloha státu se měla omezit pouze na vytváření podmínek pro vznik trhu s byty. Klíčovými událostmi v oblasti bytové politiky byly restituce části bytového fondu, bezúplatný převod nerestituované části bytového fondu do vlastnictví obcí, privatizace obecního majetku bytového fondu a zavedení nových nástrojů bytové politiky v oblasti financování bydlení (stavební spoření, hypoteční úvěry).¹⁷³

Stavební spoření bylo v ČR zavedeno v roce 1993. Vzniklo za účelem pomoci občanů při řešení bytové situace. Tento finanční produkt poskytují stavební spořitelny. Klient může využít i státní podporu stavebního spoření.¹⁷⁴

Hypoteční úvěry byly v ČR zavedeny v roce 1995. Uplatňují se především při pořizování vlastnického bydlení fyzickými osobami. I zde je možné využít státní podporu. Nejčastěji je účelem zavedení hypotečního úvěru nákup nemovitosti (60%), výstavba nemovitosti (12%), rekonstrukce nemovitosti (8%).¹⁷⁵

Restituce byla zahájena v dubnu 1991 a týkala se té části bytového fondu, která byla konfiskována nebo přešla do vlastnictví státu za okolností nevýhodných pro původní majitele v období od února 1948 do ledna 1990. Nemovitosti byly při splnění zákonných podmínek vráceny původním majitelům, dědicům nebo

¹⁷² Bytová výstavba v České republice. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 25-10-2009]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf).

¹⁷³ Sunega, P. Efektivnost vybraných nástrojů bytové politiky v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [on line], 2005, [cit. 28-10-2009]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf.

¹⁷⁴ Bytová výstavba v České republice. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 25-10-2009]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf).

¹⁷⁵ Tamtéž. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf)

příbuzným pokud byly občany ČR s trvalým pobytem na území republiky. Restituce znamenala také vytvoření sektoru soukromého nájemního bydlení a ustavení zájmové skupiny soukromých majitelů domů.¹⁷⁶

Spolu s decentralizací státní moci a obnovení územní samosprávy došlo k bezplatnému převodu bytového fondu z vlastnictví státu do vlastnictví obcí. Převod byl zahájen v roce 1991. Obce se staly správci bytového fondu, přešla na ně zodpovědnost za tvorbu lokální bytové politiky, nesly náklady na provoz, správu, údržbu nově získaného majetku. Obce neměli dostatek kapitálu, aby finanční náklady na správu a údržbu bytů unesly. Rozpočet obcí nebyl nijak posílen. Proto se snažily a stále snaží zprivatizovat alespoň část bytového fondu.¹⁷⁷

7.5 Privatizace bytového fondu

Počátek privatizace se datuje rokem 1991. Obce od státu nedostaly žádné pokyny ohledně průběhu a cen privatizace, bylo to plně v jejich kompetenci. Do roku 1994 probíhala privatizace nejčastěji formou odprodeje celých bytových domů právnickým osobám (nejčastěji družstvům) tvořeným stávajícími nájemníky domu. Od roku 1994 bylo zákonem umožněno převádět do osobního vlastnictví občanů i jednotlivé byty. Koupě privatizovaných bytů byla i přes jejich rostoucí cenu výhodnější než pořízení bytu stejné kvality na volného trhu. Privatizace se dotkla rovněž družstevního bydlení. Na základě tzv. transformačního zákona z roku 1994 získali družstevníci právo prodat svůj byt, neboli úplatně převézt družstevní podíl, za tržních podmínek. Stejně tak získali právo na bezplatný převod družstevního bytu do osobního vlastnictví.¹⁷⁸

¹⁷⁶ Sunega, P. Efektivnost vybraných nástrojů bytové politiky v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [on line], 2005, [cit. 28-10-2009]. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf.

¹⁷⁷ Tamtéž. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf.

¹⁷⁸ Tamtéž. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf.

7.6 Bytová situace ve Vlašimi po roce 1989

7.6.1 Převod bytů do osobního vlastnictví

Převod bytů do osobního vlastnictví začal ve Vlašimi v roce 1994. Jako první prodával byty podnik Sellier&Bellot. V roce 1996 s prodejem začalo také SBD Vlašim a o tři roky později i město. Pro uskutečnění převodu jsou důležité vypořádané vlastnické vztahy včetně vlastnictví pozemků.

Situace ve Vlašimi byla podobná té republikové. Nájemníci se sdružovali do družstev nájemníků a poté proběhl prodej bytů buď jednorázovým složením částky nebo na splátky. Je nutné podotknout, že ti, kdo s převodem neváhali a provedli ho mezi prvními, bezesporu ušetřili.

7.6.2 Bytový fond SBD Vlašim

Již v roce 1992 přicházeli na Stavební a bytové družstvo ve Vlašimi lidé se žádostí o převod bytů do osobního vlastnictví. To však bylo zákonem umožněno až v roce 1994, jak bylo zmíněno výše. Družstvo k 31.12.1992 vlastnilo 957 bytů v 75 domech, 32 garáží vestavěných, 120 garáží řadových. Tyto hodnoty se nezměnily až do roku 1995. Převod bytů do osobního vlastnictví začal v roce 1996 v oblasti sídliště Sever. K letošnímu roku (2009) byl převod v této lokalitě dokončen. Od roku 1998 probíhají převody bytů také v lokalitě sídliště Střed, Pila a Jih. Zde převody stále pokračují. Spolu s byty jsou převáděny i garáže.¹⁷⁹

Tab. 8: Počet převedených bytů SDB Vlašim v období 1996-2000

Rok	Počet bytů
1996	84
1997	57
1998	91
1999	36
2000	227

Zdroj: Hospodářská činnost SBD Vlašim 1992-2008. Materiály poskytnuté SBD Vlašim.

¹⁷⁹ Hospodářská činnost SBD Vlašim 1992-2008. Materiály poskytnuté SBD Vlašim.

V roce 1991 bylo v ČR 697 829 bytů ve správě bytových družstev. O deset let později v roce 2001 to bylo 548 812 bytů.¹⁸⁰ Převodem do osobního vlastnictví nebo do správy jiného subjektu se počet bytů snížil přibližně o 20%. Bytové družstvo ve Vlašimi vlastnilo a spravovalo v roce 1991 957 bytů. O deset let později v roce 2001 to bylo 693 bytů. Počet bytů ve vlastnictví družstva se snížil přibližně o 28%, což nepatrně přesahuje republikový průměr.

Od roku 2000 do současnosti se počet bytů i garáží ve správě SBD každoročně mění. Stále probíhají převody bytů do osobního vlastnictví nebo správy jiného subjektu a také byty i garáže přecházejí do správy družstva. Jedná se o správu bytů společenství vlastníků jednotek.¹⁸¹

Družstvo v současnosti (2009) spravuje také domy SVJ ve Vlašimi, jejichž původním vlastníkem byla a.s. Sellier&Bellot Vlašim. Jedná se o 503 bytů. O správu SBD mají zájem i společenství v domech dříve vlastněných městem. Smluvní podmínky tohoto kroku se projednávají.¹⁸²

7.6.3 Bytový fond BS

Po roce 1989 vlastnil podnik 937 bytů. Byty spravovala bytová správa, která sídlila ve “Varšavanu“ (dříve ubytovna BS v centru města). Převod bytů do osobního vlastnictví začal v roce 1994. Převod zprostředkovávala Vlašimská realitní společnost (dceřiná společnost). Převod bytů probíhal takto: do roku 1998 20%, do roku 2003 60%, v roce 2007 – převod dokončen.¹⁸³ Podnik vlastnil byty v Oboře, za Ballatým, na sídlišti Sever a Střed.

¹⁸⁰ SLDB 1991, SLDB 2001 – Byty, ČSÚ. In Sunega, P. Efektivnost vybraných nástrojů bytové politiky v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [on line], 2005, [cit. 28-10-2009]. Dostupné z:

http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf.

¹⁸¹ Hospodářská činnost SBD Vlašim 1992-2008. Materiály poskytnuté SBD Vlašim.

¹⁸² 50 let od založení Stavebního bytového družstva Vlašim. Materiál poskytnutý SBD Vlašim.

¹⁸³ Kvalitativní výzkum.

7.6.4 Bytový fond ve správě města

V roce 1992 spravovalo město 913 bytů různých částech města. Jednalo se o byty na sídlišti Střed a Pila a za Ballatým a několik rodinných domů. O rok později novou výstavbou přibýlo 15 bytů a za další dva roky 50 bytů. Převody po osobního vlastnictví byly zahájeny v roce 1999 převodem 6 bytů. V roce 2001 byl postaven dům s pečovatelskou službou s 36 byty s finanční účastí státu. Poslední přírůstek bytů se konal v roce 2003 a jednalo se o půdní nástavbu 12 bytů. V téže roce bylo do osobní vlastnictví převedeno 20 bytů. V letošním roce (2009) bylo do osobního vlastnictví převedeno zatím nejvíce bytů – 352. Správa městských bytů tedy v současnosti spravuje 648 bytů.¹⁸⁴

7.6.5 Výstavba bytů ve Vlašimi v 90. letech

V 90. letech převládala soukromá výstavba rodinných domů a půdní přístavby cihlových domů na sídlišti Sever a Pila. Lokalit pro výstavbu rodinných domů bylo několik. Jednak již několikrát zmiňovaná Vorlina (čtvrť rodinných domů, kde se začalo stavět v 70. letech minulého století). Dále na okraji čtvrti Kolonka (čtvrť rodinných domů vzniklá ve 30. letech minulého století) směrem na jih. Staví se také na opačném konci města. Podél silnice na Benešov na SV okraji města. Dá se říci, že současná výstavba „vyplňuje mezery“, které v obytných čtvrtích zůstaly či rozšiřuje město do okolí.

Převaha výstavby rodinných domů v 90. letech minulého století je příznačná pro celou republiku (viz. graf 6). Došlo k útlumu výstavby bytových domů a naopak stoupl počet postavených rodinných domů.¹⁸⁵

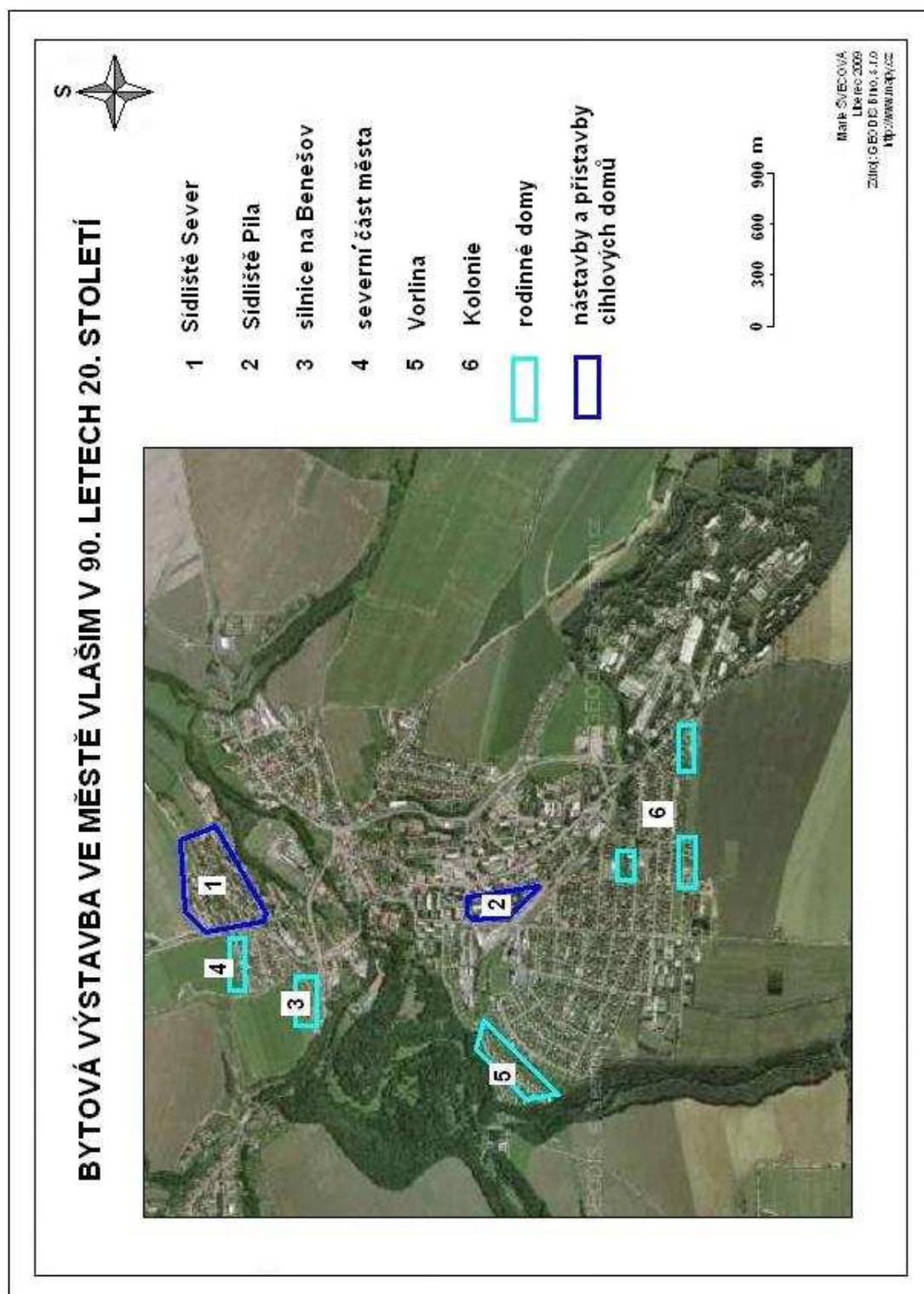
Realizace bytové výstavby v 90. letech odpovídala územnímu plánu z roku 1993. Byly v něm zmíněny zejména stavby nízké – domy do maximálně 3 podlaží a 13-15 m převýšení nad terénem a nástavby opět s určenou maximální výškou převýšení nad terénem. Každá část města měla další upřesnění pro výstavbu.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Údaje poskytnuté Správou městských bytů Vlašim. Pí. Jana Procházková.

¹⁸⁵ Vybrané charakteristiky bydlení obyvatel za rok 2001. Kapitola 1. Základní charakteristiky bydlení obyvatelstva. Komentář 1. Český statistický úřad. [on line], 2006, [cit. 1-12-2009]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/o/4131-05-za_rok_2001-komentar_1.

¹⁸⁶ Vyhláška o závazných částech územního plánu sídelního útvaru města Vlašimi. Oficiální webové stránky města Vlašim. [on line], 2009, [cit. 3-12-2009]. Dostupné z: http://www.mesto-vlasim.eu/Office_stage/uzem_plan.pdf.

Mapa 3: Bytová výstavba ve městě Vlašim v 90. letech 20. století

7.7 Vybrané charakteristiky obyvatelstva města Vlašim

Ze šetření Výzkumného ústavu výstavby a architektury provedeného v roce 1991 a zabývajícího se postoji obyvatel k aktuální problematice města (část C: Další souvislosti kvality života ve městě), vyplývají následující skutečnosti.

Podle délky sídelní stáže patří Vlašim mezi města s vysoce stabilizovanou populací, 79,5% obyvatel lze považovat za starousedlíky, kteří zde žijí nejméně 16 let. Ve všech částech města 2/3 obyvatel žijí nejméně 16 let.¹⁸⁷

Tab. 9: Obyvatelsko města Vlašim podle délky sídelní stáže k roku 1991 (v %)

Délka (roky)	Počet obyv. (%)
16-30	31
od narození	27,8
30 a více	20,7
1-10	10,6
10-15	9,9

Zdroj: Barvík, M.-Valentová, B. Postoje obyvatel Vlašimi k aktuální problematice města. Část C: Další souvislosti kvality života ve městě. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1991. s. 4.

Za posledních 15 let se do města přistěhovalo 20% dnes žijících obyvatel (k roku 1991). Jednalo se o jedince věkových skupin do 34 let a do 54 let. 57% z nich se usadilo ve středu města a 16% na Vorlině.¹⁸⁸ V největším počtu 56% stěhovali lidé z okresu Benešov, 22% ze Středočeského kraje a stejné procento z ostatních krajů. Důvody k migraci byly rodinné a bytové. Zaměstnání pouze v malém počtu případů.¹⁸⁹

Podmínky k bydlení ve Vlašimi lze zhodnotit takto. Více než jednu polovinu představuje prostředí se sídlištní zástavbou (4/5 nízká zástavba). 40% tvoří rodinné domy stářím z období po 2. světové válce. Předválečných domů je málo.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Barvík, M.-Valentová, B. Postoje obyvatel Vlašimi k aktuální problematice města. Část C: Další souvislosti kvality života ve městě. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1991. s. 4-6.

¹⁸⁸ Tamtéž. s. 6.

¹⁸⁹ Tamtéž. s. 8.

¹⁹⁰ Tamtéž. s. 19.

Tab. 10: Obyvatelstvo podle formy vlastnictví obývaného bytu k roku 1991

Forma vlastnictví	Počet bytů (%)
Vlastní	30
Podnikový	22
Družstevní	19
Státní	17
Ostatní *)	12

*) Byt rodičů, příbuzných, jiné osoby.

Zdroj: Barvík, M.-Valentová, B. Postoje obyvatel Vlašimi k aktuální problematice města. Část C: Další souvislosti kvality života ve městě. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1991. s. 20.

7.7.1 Komentář

Údaje vyplývající z výzkumu potvrzují vývoj výstavby a počtu obyvatel z předešlých desetiletí. Lidé, kteří k roku 1991 žili ve Vlašimi 16 let, sem přišli nebo se zde narodili v polovině 70. let a dříve, protože hranice 16 let byla nejnižší. Ukazuje to tedy na dobu, kdy ve Vlašimi probíhala rozsáhlá bytová výstavba a také kdy se rodily silné ročníky. Z tabulky 9 vyplývá, že téměř jednu třetinu obyvatel zde v roce 1991 zastupovali rodáci a stejné procento lidí, kteří zde žijí 16-30 let. Vysoký podíl mají také lidé žijící zde více než 30 let, což mohou být mimo jiné ti, kteří přicházeli do města v 50. a 60. letech v souvislosti s prosperujícím zbrojovkou.

Přistěhovalí za posledních 16 let, tedy od roku 1976, se nejvíce usazovali v centru města, protože zde byla začátkem 80. let ukončena rozsáhlá bytová výstavba a tedy zde byl dostatek bytových jednotek a v oblasti Vorliny, která nabízela pozemky pro výstavbu rodinných domů.

Ve Vlašimi se nachází několik sídlišť, která jsou však většinou tvořena cihlovými domy do 4 podlaží nebo panelovými domy s maximálně 6 podlažími. Vyšší domy představují dvanáctipatrové věžové domy v centru města, těch je osm. Většina rodinných domů pochází z poválečného období – domy v Kolonii z předválečného období byly téměř všechny přestavěny a velká rodinná čtvrť Vorlina pochází ze 70. let.

Z charakteristiky obyvatelstva podle formy vlastnictví bytu (domu) vyplývá právě velké zastoupení rodinných domů, tedy v době výzkumu v roce 1991 vlastních, přes dvacet procent bylo podnikových bytů, které se začaly privatizovat až v roce

1998 a dále téměř 20% bytů družstevních a podobné procento bytů státních (poté městských), které se privatizovaly až od roku 1996.

7.8 Shrnutí

Devadesátá léta se v oblasti průmyslu i bydlení nesla ve znamení privatizace. Stejně tomu bylo i ve Vlašimi. V kuponové privatizaci byl převeden podnik vyrábějící střelivo, iniciátory a muniční a balicí stroje na akciovou společnost Sellier&Bellot. Výrobu ložisek získala ve veřejné soutěži společnost s ručením omezeným Blanické strojírny.

Převod bytového fondu města, BS i SBD Vlašim probíhal ve stejném duchu jako v republice. Bylo ustaveno družstvo nájemníků, které se poté jako právnická osoba uskutečnilo převodu bytů. Po převodu vzniká družstvo vlastníků bytů, které buď spravuje dům samo a nebo je ve správě města či SBD Vlašim. Bytový fond firmy Sellier&Bellot je do osobního vlastnictví převeden zcela, převod byl dokončen v roce 2007. Město spravuje v současnosti (2009) přes 600 bytů a SBD spravovalo k roku 2008 přes 1400 bytových jednotek.

Bytová výstavba ve Vlašimi v 90. letech se orientovala na soukromou výstavbu rodinných domů. Tato tendence převládá i po roce 2000. Výstavba je umístěna do „mezer“ v již existujících rodinných čtvrtích či na okraji města. Dále se během 90. let uskutečňovaly půdní nástavby a přístavby cihlových domů na sídlišti Sever a Pila.

Závěr

Tato diplomová práce hodnotí průmysl a bydlení ve městě Vlašim a ukazuje jejich vzájemný vztah. Vliv průmyslu na bytovou výstavbu dokazují statistiky o počtu postavených bytů, rostoucí počet obyvatel, fotografie, výpovědi starousedlíků. To vše bylo při zpracovávání práce použito

Před přestěhováním žižkovské kapslovny do Vlašimi byla tato oblast malozemědělská a jediným zástupcem průmyslu ve městě byly drobné obuvnické továrničky. S příchodem podniku se situace ve městě změnila a vývoj se jakoby urychlil. Spolu s průmyslem přišli do města i pražští zaměstnanci, pro které bylo nutné zajistit bydlení. Nedaleko továrny vyrostla kolonie rodinných dvojdomků a přímo v Oboře tři činžovní domy. Vlašim se stala okresem a proměnila se v průmyslové město, které se dále rozvíjelo.

Stejně jako většina podniků v Československu byla i vlašimská Zbrojovka po skončení 2. světové války znárodněna. V roce 1948 objem výroby a v rámci militarizace, která byla v tomto roce charakteristická pro ekonomiku republiky, stoupl a továrna dostávala velké objednávky od Ministerstva národní obrany. Na Vlašimsku se již nedostávalo pracovních sil. Místo navrácení továrny na Žižkově, o které vlašimský podnik žádal, byly uvolněny finance na rozsáhlou bytovou výstavbu.

Prvním sídlištěm, které bylo postaveno ze státních financí a právě pro zaměstnance Zbrojovky, bylo sídliště Sever (též sídliště BS). Jednalo se třípatrové cihlové domy svým vzhledem typické pro toto období (50. léta). Rostl také počet obyvatel, z předválečných 3625 se v roce 1950 vyšplhal 5755. V roce 1959 bylo ustaveno Stavební a bytové družstvo BS a obyvatel města Vlašim a následující dvě desetiletí se nesla ve znamení družstevní výstavby, což potvrzovalo celostátní zaměření financování výstavby.

Stále se rozrůstala i továrna. Stavěly se nové haly a rozšiřoval se sortiment výroby. Díky tomu, že vlašimský závod patřil do strojírenského odvětví, byl pro kraj velice důležitý a to mělo pozitivní přínos pro celé město. Vlašim byla druhé město Středočeského kraje po Mladé Boleslavi, které dostávalo největší státní dotace na bytovou výstavbu. Stát financoval z velké části bytovou výstavbu ve středu města a částečně některá další sídliště. Intenzivní stavební ruch v 80. letech utichl. Důvodem bylo nasycení poptávky po bytech.

Devadesátá léta se v oblasti průmyslu i bydlení nesla ve znamení privatizace. Stejně tomu bylo i ve Vlašimi. V kuponové privatizaci byl převeden podnik vyrábějící střelivo, iniciátory a muniční a balicí stroje na akciovou společnost Sellier&Bellot. Výrobu ložisek získala ve veřejné soutěži společnost s ručením omezeným Blanické strojírny.

Převod bytového fondu města, BS i SBD Vlašim probíhal ve stejném duchu jako v republice. Bylo ustaveno družstvo nájemníku, které se poté jako právnická osoba uskutečnilo převodu bytů. Po převodu vzniká družstvo vlastníků bytů, které buď spravuje dům samo a nebo je ve správě města či SBD Vlašim. Bytový fond firmy Sellier&Bellot je do osobního vlastnictví převeden zcela.

Bytová výstavba ve Vlašimi v 90. letech se orientovala na soukromou výstavbu rodinných domů a nástavby a přístavby cihlových domů v několika lokalitách. Tendence soukromé výstavby rodinných domů převládá i po roce 2000. Výstavba je umístěna do „mezer“ v již existujících rodinných čtvrtích či na okraji města. Orientace na výstavbu rodinných domů byla v tomto desetiletí příznačná pro celou republiku.

Seznam použitých zkratk

BS	Blanické strojírny
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KNV	Krajský národní výbor
n.p.	Národní podnik
NV	Národní výbor
SB	Sellier&Bellot
SBD	Stavební a bytové družstvo
SLBD	Sčítání lidí, domů a bytů
SVJ	Společenství vlastníků jednotek
TOS	Tradiční výrobce obráběcích strojů
VHJ	Výrobně-hospodářská jednotka
ZKL	Koncern zabývající se výrobou, vývojem a výzkumem ložisek
ZV ROH	Závodní výbor; revoluční odborové hnutí
ZVS	Koncern zabývající se vývojem, výrobou a prodejem strojírenských výrobků, elektrotechniky a munice

Seznam literatury a použitých zdrojů

Tištěné monografie

Anderlová, J. Region Benešov. Města a obce. 1.vyd. Kolín: s.n., 2003. s. 235.

Barvík, M.-Valentová, B. Postoje obyvatel Vlašimi k aktuální problematice města. Část C: Další souvislosti kvality života ve městě. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1991.

Bureš, M. a kol. Blanické strojírny, n.p., Vlašim. Vlašim: Propagační oddělení Blanických strojíren, 1975. 150 s.

Clifford, Nicholas J. – Valentine, Gill. Key methods in geography. 1st pub. London: Sage, 2003. ISBN 076197492X.

Dočkalová, E. Z Vlašimi před 100 lety. Vlašim: Český svaz ochránců přírody, ZO Vlašim, 1999. 24 s. ISBN 80-902469-0.

Faltus, J. – Průcha, V. Všeobecné hospodářské dějiny 19. a 20. století. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2003. 196 s. ISBN 80-245-0499-5.

Geršlová, J. – Sekanina, M. Lexikon našich hospodářských dějin. Praha: Libri, 2003. 488 s. ISBN 80-7277-178-7.

Hendl, Jan. Kvalitativní výzkum. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

Historie a současnost podnikání na Benešovsku, Vlašimsku, Voticku a Sázavsku. Vyd. 1. Žehušice: Městské knihy s.r.o., 2003. ISBN 80-86699-10-2.

Hýkel, J. – Karlický, V. Dějiny firmy Sellier&Bellot. Vyd. 1. Praha: NAŠE VOJSKO, 2006. 263 s. ISBN 80-206-0806-0.

Karpaš, R. a kol. Kniha o Liberci. Vyd. 1. Liberec: Dialog, 1996. 664 s.

Miovský, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

Moudrý, J. – Svoboda, J. Vlašim nejen na starých pohlednicích. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2003. 192 s. ISBN 80-7021-671-9.

Petráň, J. a kol. Benešovsko - Podblanicko. Vyd. 1. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1985. 368 s.

Pouzar, J. Podblanickou minulostí. Praha: VIDA, 1996. s. 168.

Průcha, V. a kol. Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století. Praha: Svoboda, 1974. 530 s.

Průcha, V. a kol. Nástin hospodářských dějin v období kapitalismu a socialismu. Vyd. 2. Praha: Svoboda, 1987. 456 s.

Průcha, V. a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. Vyd. 1. Díl 1. Období 1918-1945. Brno: Doplněk, 2004. 580 s. ISBN 80-7239-147-X.

Příhoda, S. – Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Vyd. 1. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975. 90 s.

Půlpán, K. Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990. Díl 2. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-786-9.

Retrospektivní lexikon obcí Středočeského kraje 1869 až 2001. Díl 2. Praha: Český statistický úřad, 2005. 363 s. ISBN 80-250-1066-X.

Sirůček, P. a kol. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. Vyd. 1. Slaný: MELANDRIUM, 2007. 511 s. ISBN 978-80-86175-03-4.

Stavba měst v Československu 1958. Praha: Svaz architektů Československé republiky, 1958. 195 s.

Strauss, A. – Corbinová, J. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X. s.228.

Svoboda, J. – Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006. 296 s. ISBN 80-7021-846-0.

Švidkovskij, O. Urbanismus socialistického Československa. Vyd. 1. Praha: Česká akademie věd ACADEMIA, 1966. 332 s.

Periodika

Dalších 12 zaměstnanců se rozhodlo stavět družstevně. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírny, 1960, 12/25.

Družstevní výstavba v číslech. Terč. Noviny pracujících Blanických strojíren n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1966, 18/25.

Kryzánek, L. Bytové družstvo ustaveno. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírny, 1959, XI/24.

Moderní bydlení s výhodami pastoušky. Terč. List zaměstnanců Blanických strojíren, nár. podnik, 1953, V/21.

Otevření nového sídliště. Terč. List zaměstnanců Blanických strojíren, nár. podnik, 1953, V/20.

Procházka, K. Stavěli družstevníci... Terč. Časopis pracujících Blanických strojíren Vlašim, 1964, 13/42.

Procházka, K. Po konferenci bytového stavebního družstva. Terč. Noviny pracujících Blanických strojírén n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1966, 18/22.

Sídlíště jsi krásné, ale jak dál?. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírny, 1959, XI/1.

Skřítecký, J. K bytové situaci v našem závodě. Terč. Časopis zaměstnanců národního podniku Blanické strojírny, 1959, XI/20.

Uhlík, Z. Jak dál v družstevní výstavbě. Terč. Časopis pracujících Blanických strojírén Vlašim, 1964, 13/33.

Uhlík, Z. Postavíme do roku 1970 250 bytů?. Terč. Noviny pracujících Blanických strojírén n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1965, 17/30.

Uhlík, Z. Kdo bude letos stavět. Terč. Noviny pracujících Blanických strojírén n.p. Vlašim nositele řádu práce, 1966, 18/13.

Zahradníček, A. K bytové otázce v městě Vlašimi. Terč. List zaměstnanců Zbrojovky Vlašim, národní podnik, 1952, IV/15-16.

Archivní materiály

Archiv a.s. Sellier&Bellot Vlašim, Ředitelství-organizační útvar, Právní oddělení, karton 011, Adaptace továrny na obuv Vlašim pro 14 bytových jednotek, 14.7.1949.

Archiv a.s. Sellier&Bellot Vlašim, Ředitelství-organizační útvar, Právní oddělení, karton 011, Protokol zřízení o povolení stavby 2 věžových domů na sídlišti "Vlašim-střed" ze dne 23.11.1971.

Archiv a.s. Sellier&Bellot Vlašim, Personální a kádrový úsek, Hospodářská správa, Bytový fond rok 1972.

Elektronické zdroje

Bytová výstavba v České republice. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 25-10-2009]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/\\$File/13-811208a1.pdf](http://www.czso.cz/xt/edicniplan.nsf/t/E1003EFCEA/$File/13-811208a1.pdf) .

Dlouhodobý vývoj bytové výstavby. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 17-11-2009]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/2E004B053D/\\$File/820908t01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/2E004B053D/$File/820908t01.pdf) .

Dokončené byty v České republice 1948 – 2003. Český statistický úřad. [on line], 2005, [cit. 16-11-2009]. Dostupné z:

http://www2.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/dokoncene_byty_v_ceske_republice_1948_2003 .

Etiopské císařství. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. [on line], 2009, [cit. 3-12-2009]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Etiopské_císařství .

Historický lexikon obcí ČR 1869-2005. I. díl. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 29-11-2009]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/4128-04-1869_2005 .

Hospodářství a životní prostředí České republiky po roce 1989. CENIA Česká informační agentura životního prostředí. [on line], 2009, [cit. 26-10-2009]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFT22M28](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFT22M28) .

Ilievová, V. Kapitola 2. Transformace hospodářství České republiky. [on line], 2009, [cit. 12-11-2009]. Dostupné z: <http://vladimira.iliev-cz.com/media/Kap02.pdf> .

Počet obyvatel ve správních obvodech ORP – dlouhodobý vývoj. Český statistický úřad. [on line], 2009, [cit. 2-12-2009]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_ve_spravnich_obvodech_orp_dlouhodoby_vyvoj .

Sunega, P. Efektivnost vybraných nástrojů bytové politiky v České republice. Praha: Sociologický ústav AV ČR. [on line], 2005, [cit. 28-10-2009]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b884d152412b094ade6b07ce3cbd5fe86ceff030_550_26sunega20.pdf .

Vybrané charakteristiky bydlení obyvatel za rok 2001. Kapitola 1. Základní charakteristiky bydlení obyvatelstva. Komentář 1. Český statistický úřad. [on line], 2006, [cit. 1-12-2009]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/o/4131-05-za_rok_2001-komentar_1 .

Vyhláška o závazných částech územního plánu sídelního útvaru města Vlašimi. Oficiální webové stránky města Vlašim. [on line], 2009, [cit. 3-12-2009]. Dostupné z: http://www.mesto-vlasim.eu/Office_stage/uzem_plan.pdf .

Ostatní zdroje

50 let od založení Stavebního bytového družstva Vlašim. Materiál poskytnutý Stavebním a bytovým družstvem Vlašim.

Hospodářská činnost SBD Vlašim 1992-2008. Materiály poskytnuté SBD Vlašim.

Údaje poskytnuté Správou městských bytů Vlašim. Pí. Jana Procházková.

Seznam příloh

Příloha 1: Sídliště Sever

Příloha 2: Sídliště Střed

Příloha 3: Původní vzhled Komenského ulice (oblast sídliště Střed)

Příloha 4: Sídliště Jih

Příloha 5: Sídliště Pila

Příloha 6: Bytové domy za Ballatým

Příloha 7: Obora

Příloha 8: CD

Příloha 1: Sídliště Sever

Obr 1.1: Pohled na sídliště Sever směrem od města (70. léta)

Zdroj: Příhoda, S. – Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Vyd. 1. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975.s. 38.

Obr. 1.2-5: Cihlové domy (2009)

Zdroj: Foto autorka, 23.11.2009.

Příloha 2: Sídliště Střed

Obr. 2.1: Demolice starých domů v Komenského ulici (1972)

Obr. 2.2: Věžové domy (1975)

Zdroj: Příhoda, S. – Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Vyd. 1. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975. s. 42 a 43.

Obr. 2.3-2.4: Bytové domy (2009)

Zdroj: Foto autorka, 23.11.2009.

Příloha 3: Původní vzhled Komenského ulice (oblast sídliště Střed)

Obr. 3.1: Komenského ulice (1929)

Zdroj: Dočkalová, E. Z Vlašimi před 100 lety. Vlašim: Český svaz ochránců přírody, ZO Vlašim, 1999.s. 4.

Obr. 3.2: Komenského ulice (1932)

Obr. 3.3: Komenského ulice (1939)

Obr. 3.4: Komenského ulice (1941)

Zdroj: Moudrý, J. – Svoboda, J. Vlašim nejen na starých pohlednicích. Vyd. 1. Praha:Vyšehrad, 2003. s. 137, 144, 145.

Příloha 4: Sídliště Jih

Obr. 4.1 – 4.3: Bytové domy (2009)

Zdroj: Foto autorka, 23.11.2009.

Příloha 5: Sídliště Pila

Obr. 5.1: Věžové domy (2009)

Zdroj: Foto autorka, 23.11.2009.

Obr. 5.2: Věžové domy (1975)

Obr. 5.3: V pozadí Dolnokralovická ulice (1975)

Obr.5.4: Věžové domy (1975)

Zdroj: Příhoda, S. – Sladkovský, O.-Pouzar, J. Vlašim. Vyd. 1. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1975. 72, 73, 76.

Příloha 6: Bytové domy za Ballatým

Obr. 6.1 – 6.2: Bytové domy (2009)

Zdroj: Foto autorka, 23.11.2009.

Příloha 7: Obora

Obr. 7.1: Hotel Obora foto Otto Kafka (1936)

Obr. 7.2: Bytový dům z roku 1948

Zdroj: Svoboda, J. – Moudrý, J. Vlašim po stopách předků. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 180.

Obr. 7.3: Bytový dům z roku 1936

Obr. 7.4: Bytový dům z roku 1948

Obr. 7.5-7.6: Bytový dům z roku 1936

Zdroj: Foto autorka, 23.11.2009.